

Markus Manninen

UPINNIEMI

O b b n ä s

Rakennushistoria ja nykytilanne

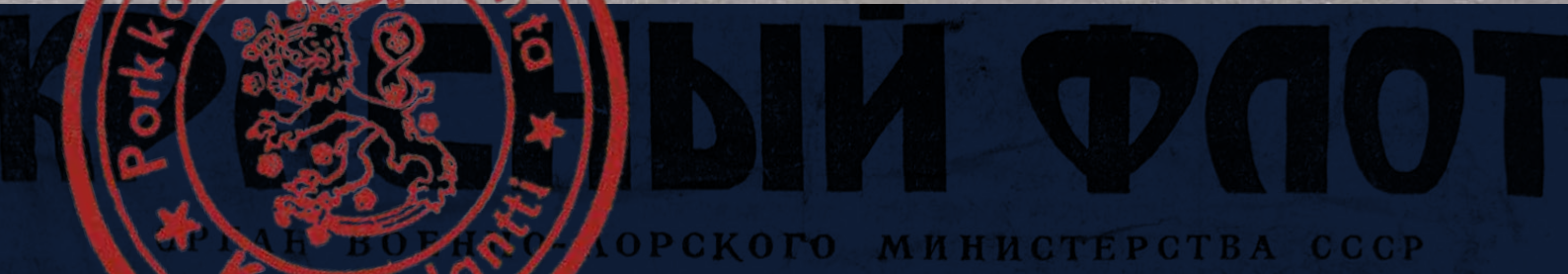
MANARK

"... ja katsoen siihen, että 6 päivänä huhtikuuta 1948 allekirjoitettu sopimus ystävyydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä takaa edellytykset molempien maiden välisten ystävällisten suhteitten jatkuvalle lujittumiselle, sekä ottaen huomioon sen, että Neuvostoliitto, Suomen Tasavallan edut varteenottaen, on katsonut mahdolliseksi ennen määräaikaa luopua sille myönnettyistä vuokraoikeuksista Porkkalan alueeseen ja poistaa sotajoukkonsa sieltä.

... Sosialististen Neuvostotasavaltain Liitto luovuttaa samalla korvauksetta Suomen Tasavallalle Porkkalan alueelle rakennuttamansa kasarmi-, asuin- ja varastorakennukset, liikenne- ja tiedoitusverkoston, satamalaitteet laitureineen sekä muut rakennukset ja rakenteet, jotka Neuvostoliiton sotilasjohto neuvostojoukkojen poistamisen jälkeen tulee jättämään tälle alueelle."

ASETUKSESTA N:O 34, SUOMEN ASETUSKOKOELMAN N:O 450/55, 11.11.1955.

Markus Manninen

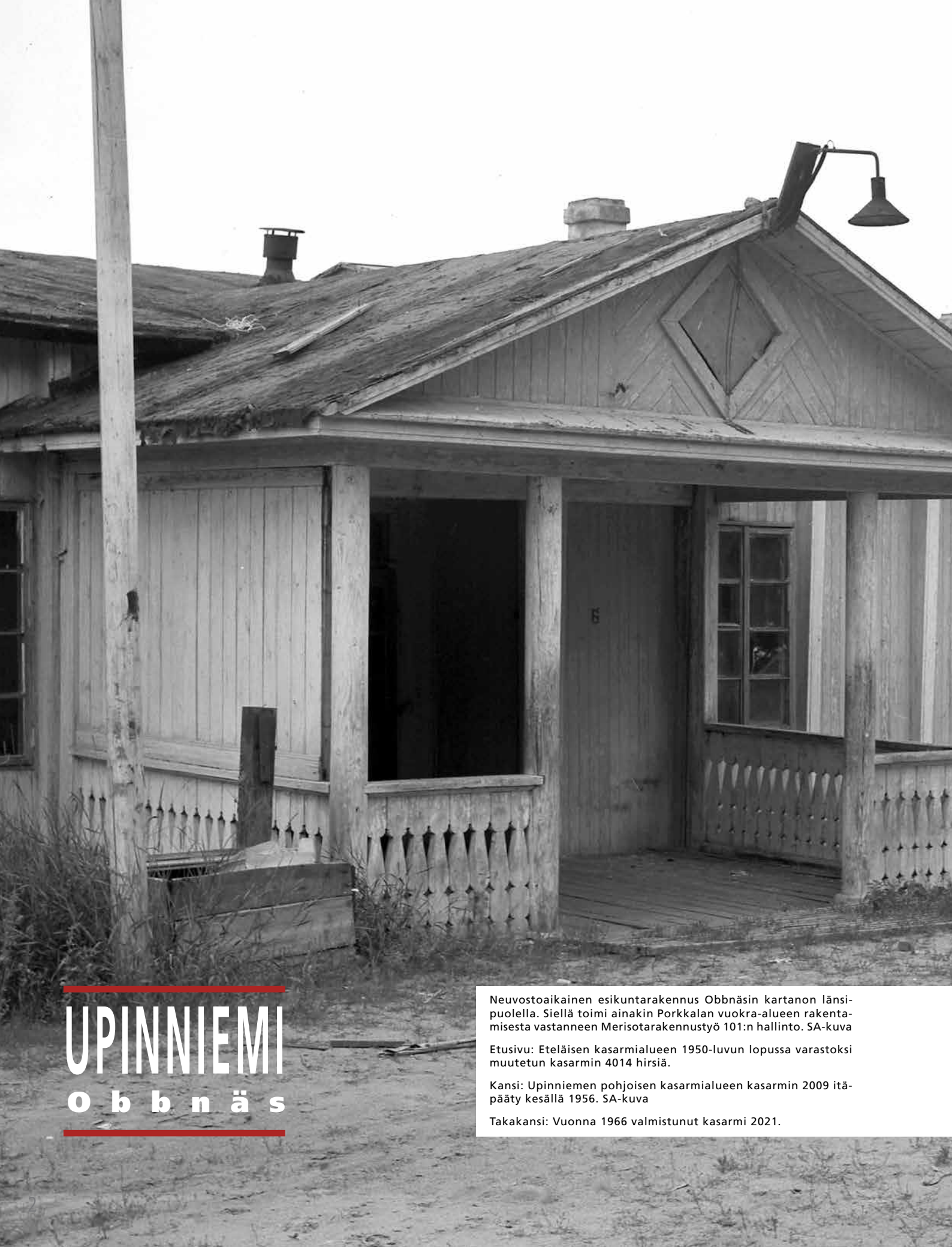
UPINNIEMI

o b b n ä s

Rakennushistoria ja nykytilanne

Arkkitehtitoimisto Manark Oy

Sennotti

UPINNIEMI

O b b n ä s

Neuvostoaikainen esikuntarakennus Obbnäsin kartanon länsipuolella. Siellä toimi ainakin Porkkalan vuokra-alueen rakentamisesta vastanneen Merisotarakennustyö 101:n hallinto. SA-kuva

Etusivu: Eteläisen kasarmialueen 1950-luvun lopussa varastoksi muutetun kasarmin 4014 hirsä.

Kansi: Upinniemen pohjoisen kasarmialueen kasarmin 2009 itäpääty kesällä 1956. SA-kuva

Takakansi: Vuonna 1966 valmistunut kasarmi 2021.

SISÄLLYS

4 Johdanto

RAKENNUSVAIHEET

9 Obbnäs ennen vuokra-aikaa 1900–1944

14 Neuvostoliiton vuokra-aika 1944–1956

30 Porkkalan varuskunnaksi 1956–1969

42 Myöhemmät vaiheet 1970–2016

OSA-ALUEET

45 A Drage ja sotasatama

56 B Obbnäsin kartanon alue

66 C Eteläniemi

78 D Pohjoinen kasarmialue

88 E Rakentajantien asuinalue

93 F Rantatien asuinalue

102 G Harjukylän asuinalue

104 Lähteet

© MARKUS MANNINEN JA ARKKITEHTITOIMISTO MANARK OY
2017

Ulkoasu ja taitto: Markus Manninen

Valokuvat ja kartat, ellei toisin mainita: Arkkitehtitoimisto Manark Oy

Painopaikka: Grano Oy Jyväskylä 2017

ISBN 978-952-7239-08-7 (nid)

ISBN 978-952-7239-09-4 (PDF)

JOHDANTO

Upinniemen, vuoteen 1963 asti pelkästään Obbnäsinä tunnetun varuskunnan historia on yksi mielenkiintoisimmista Suomessa. Varakkaasta ja hyvinvoivasta uusmaalaisesta kartano- ja huvilayhdyskunnasta tuli melkein sananmukaisesti yhdessä yössä neuvostoliittolainen laivastotukikohta syyskuun lopussa 1944. Vuokra-ajan jälkeen puolustusvoimien käyttöön 1956 pakkolunastettu alue muutettiin jälleen hyvin nopeasti suomalaiseksi varuskunnaksi.

Laaja ja hajanainen varuskunta-alue on rakentunut kahden erilaisen suunnitteluperiaatteen varaan, jonka toisiinsa limittyvien vaiheiden hahmottaminen voi olla vaikeaa. Neuvostoaikana rakennettiin toisistaan erilleen tiiviitä kasarmi- ja asuinrakennusrakennusryppäitä, kun taas 1950- ja 1960-lukujen suomalaisvaruskunnan lähtökohtana oli väljä, maisemalliset lähtökohdat huomioonottava aluesuunnittelu.

Obbnäsin alueen huvilayhdyskunnan asukkaina ja suunnittelijoina oli 1900-luvun vaihteen molemmin puolin kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoisia henkilöitä. Obbnäsin eteläkärjen huvilan rakennutti säveltäjä ja kapellimestari Robert Kajanus, joka sai suunnitteluapua ja -ideoita ystävältään taiteilija Akseli Gallen-Kallelalta. Arkkitehti Eliel Saarinen suunnitteli 1910-luvulla Kajanuksen huvilan kivisaunan sekä liikemies Julius Tallbergin huvilan nykyisen sotasataman pohjoispuolelle. Neuvostoaikaa edeltävästä rakennuskannasta on kuitenkin säilynyt ainoastaan perusteellisesti muutettu Kajanuksen sauna sekä Obbnäsin tilan pieni tiilinen viljamakasiini varuskunta-alueen keskellä.

Obbnäsin laivastotukikohdan suunnittelu- ja rakentamisvaiheet vuokraajalla vuosina 1944–1956 ovat jääneet suurimmaksi osaksi hämärään peittoon. Obbnäs oli koko Porkkalan vuokra-alueen tiiviimmin rakennettu ja miehitetty alue. Upinniemen luoteisosan suotuisa satamapaikka oli lähtökohtana kaikelle

Osa-aluejako:

A Drage ja sotasatama

B Obbnäsin kartanon alue

C Eteläniemi

D Pohjoinen kasarmialue

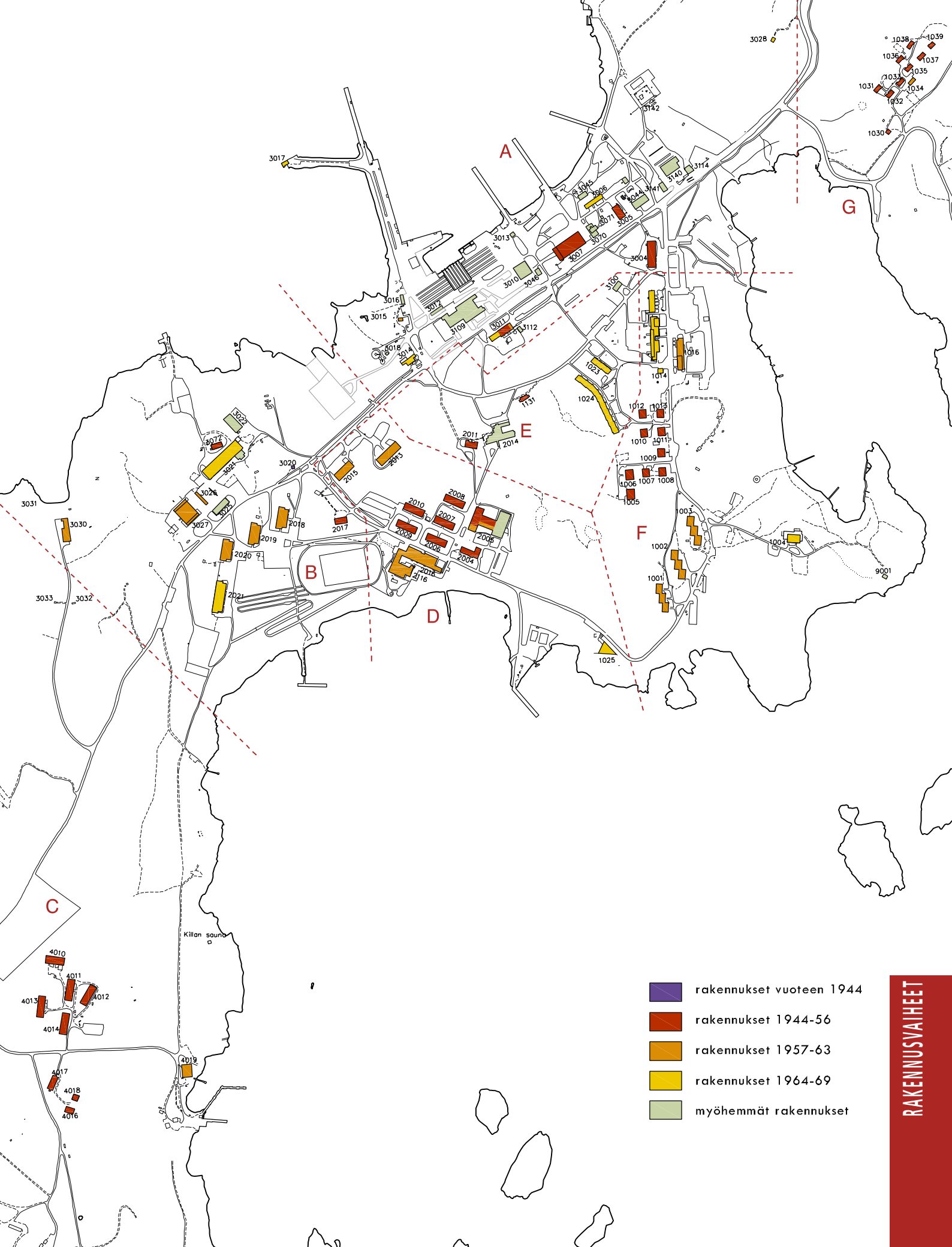
E Rakentajantien asuinalue

F Rantatien asuinalue

G Harjukylän asuinalue

Ilmakuva © Google 2016

muulle rakentamiselle. Mitään erityistä asemakaavallista suunnittelua ei ole nähtävissä, vaan rakennusten ja toimintojen sijoittelu perustui olemassa oleviin, Obbnäsin tilan alueelle pääosin 1900-luvun alkupuolella rakennettuihin taloihin ja varsin hyväkuntoiseen tiestöön.

Esikunnat ottivat käyttöön Obbnäsin tilan päärakennuksen ja muut asuinrakennukset sekä alueelle jääneet huvilat. Joukot majoitettiin näiden keskusten ympärille muodostuneille, toisistaan erillisille kasarmialueille, joilla oli omat ruokala-, keittiö ja muut huoltorakennuksensa. Pääosa majoitus- ja muista rakennuksista oli parakkeja tai rakennettiin muuten kevyesti. Osan parakeista neuvostoliittolaiset saivat suomalaisilta sotakorvauksina. Vanhoja suomalaisrakennuksia siirrettiin myös muualta vuokra-alueelta. Viimeistään 1950-luvun alkupuolella ryhdyttiin rakentamaan myös pysyvämpiä hirs- ja tiilirakennuksia.

Kun Porkkala tammikuussa 1956 palautettiin, suomalaiset saattoivat vain ihmetellä pystymetsään rakennetun laajan tukikohdan uudisrakenteita: hyvin varustettua sotasatamaa, laajoja kasarmi- ja asevarastoalueita sekä ydinsodan varalta syvälle kallioon louhittuja komentopaikka-, varavoima-asema- ja asevarastotunneleita. Lähtiessään neuvostojoukot tuhosivat vain aseistuksen, suurin osa muusta rakennuskannasta jätettiin YYA-hengessä paikoilleen – ainahan oli mahdollista että niitä tarvittaisiin uudelleen.

Elokuussa 1956 Obbnäsin alue pakkolunastettiin ja sinne päätettiin siirtää ensin Helsingin laivastoasema ja sitten muitakin rannikkojoukkoja. Sotasatama ja monet muut neuvostorakenteet käytettiin hyödyksi uutta varuskuntaa rakennettaessa. Alkuperäisten suunnitelmien mukaan vanhaa rakennuskantaa oli tarkoitus ottaa käyttöön paljon toteutunutta enemmän. Lopulta laajemmat korjausrakennustyöt keskittyivät vain alkuvaiheeseen, vuodesta 1957 vuoteen 1959, kun Obbnäsin keskeisimmät alueet muutettiin Helsingin laivastoaseman käyttöön. Neuvostorakennukset osoittautuivat yleensä alkukatsastusta heikkokuntoisemmiksi, eivätkä ne täyttäneet ajan varuskuntarakentamisen rakennustekniikan, tilankäytön ja hygienian vaatimuksia.

Helsingin Laivastoasema ja Helsingin Lippueen osat siirrettiin Katajanokalta Porkkalan varuskuntaan kesällä 1959. Seuraavana kesänä 1960 Rannikkojääkäripataljoona muutti Suomenlinnasta ja Miessaaresta Upinniemen uudisrakenteisiin kasarmeihin. Vuotta myöhemmin varuskuntaan siirrettiin myös Suomenlinnan Rannikkotykistörykmentin II patteriston esikunta ja Suojelukoulu. Välttämättömimmät uudisrakennukset, kuten henkilökunnan asuinrakennukset, sotilaskoti ja liikuntahalli, aseharjoitushalli ja laivatarvikevarasto valmistuivat vuosiin 1962–63 mennessä, ja sen myötä uuden varuskunnan rakentamisen alkuvaihe oli päätöksessä.

Alkuperäisen rakennusohjelman toteuttamista jatkettiin mm. päävartion, varuskuntakerhon ja varusvaraston osalta rauhallisemmassa tahdissa 1960-luvun loppuun asti. Ohjelmasta jäi kuitenkin rakentamatta mm. sotaa edeltävän ajan varuskuntarakentamiselle tyypillinen komentajan asuinrakennus. Upinniemen uudisrakentaminen lakkasi lähes tyystin 1960-luvun jälkeen. Merkittävin uudisrakennus, alkuperäisohjelmaan kuulunut varuskuntasairaala valmistui lähes 30 vuotta suunniteltua myöhemmin, vuonna 1990.

Neuvostoajan laivastotukikohdan rakennussuunnittelu perustui samojen suunnitelmien mukaan rakennettuihin tyyppirakennuksiin. Todennäköisesti sellaisia rakennettiin Porkkalan vuokra-alueen eri kasarmialueiden lisäksi moneen muuhunkin punalaivaston tai -armeijan miehittämään varuskuntaan. Synkkämaineisen sisäasiainkansankomissariaatin NKVD:n johdolla rakennettiin sodan vielä kestäessä suuri joukko parakkirakennuksia majoitus-

Upinniemen nykyistä rakennuskantaa vasemmalta myötäpäivään: urheiluhalli vuodelta 1962, asuinrakennus vuodelta 1959, neuvostoaikaisen kalkkihiekattiilirakennuksen pääty, Kajanuksen sauna 1910-luvulta, neuvostoajan graniittivarasto ja torpedokoasema vuodelta 1968.

esikunta- ja varastokäyttöön. Stalinin ajan gulag-pakkotyöleirien suunnittelu ja ylläpito antoivat NKVD:lle vankan perustan Itämeren alueen muidenkin varuskunta-alueiden uudis- ja jälleenrakentamisessa sodan jäljiltä.

Sodan jälkeen rakennustöiden suunnittelu ja johto säilyi ainakin 1940-luvun lopulle samalla organisaatiolla – tosin nimitys kansankomissariaatti muutettiin ministeriöksi. Arkkitehtuurille oli tyypillistä vuoraamattomat hirsi- tai rappaamattomat kalkkihiekkatiilijulkisivut ja tyyli suunta oli yleensä stalinistinen, symmetrinen ja melko raskaslentoinen klassismi. Kasarmien pohjakaavat noudattelivat vallankumousta edeltäneen venäläisen sotilasarkkitehtuurin perinteitä.

Vuokra-ajan jälkeisen Porkkalan varuskunnan suunnittelu kuvastaa samaan aikaan, 1950-luvun lopulla tapahtunutta muutosta puolustusministeriön rakennusosaston toiminnassa. Ainoastaan ensimmäisessä rakennusvaiheessa, ennen Helsingin laivastoaseman siirtymistä Upinniemeen vuonna 1959, uudisrakennukset suunniteltiin puolustusministeriön omien arkkitehtien toimesta. Kolme ensimmäistä asuinrakennusta perustuivat rakennusosaston pitkäaikaisen arkkitehdin Heidi Vähäkallio-Hirvelän hiomaan asuintalotyyppiin, joita rakennettiin samoihin aikoihin mm. Luonetjärvelle, Santahaminaan ja Hyrylään.

1950-luvun lopulta lähtien varuskuntien rakennussuunnittelu annettiin aikaisempaa useammin ulkopuolisten arkkitehtitoimistojen suoritettavaksi. Usein yksi arkkitehtitoimisto suunnitteli samantyyppisiä rakennuksia useisiin eri varuskuntiin. Puolustusministeriössä aiemmin työskennelleen arkkitehti Pekka Rajalan suunnitteleminen Rannikkojääkäripataljoonan kasarmien tyyppisiä kasarmeja näkee hieman muunneltuna 1960-luvun varuskunnissa ympäri Suomen. Erilaiset hallimaiset tekniset rakennukset ja varastot ovat arkkitehti Pentti Pajarisen käsialaa. 1960-luvun alusta lähtien Upinniemeen nousseet asuinkerrostalot tehtiin Arkkitehtitoimisto Tyyne & Reino Lammin-Soilan suunnitelmien mukaan.

Myös arkkitehtonisesti kunnianhimoisemmista rakennuksista tehtiin versioita eri varuskuntiin. Tällainen on mm. arkkitehti Osmo Lapon suunnittelema liikuntasali ja uimahalli, jonka vastine löytyy Suomen pohjoisimman varuskunnan uimahallista Sodankylässä. 1960-luvun alkuun kestäneen kiihkeimmän rakennusvaiheen jälkeisistä varuskuntarakennuksista useimmat suunnitteli Arkkitehtitoimisto Mikko Heliövaara. Niistä merkittävin on Suomen itsenäisyyden ajan ensimmäinen varuskuntakirkko, vuonna 1965 valmistunut Upinniemen Merikappeli.

Varuskunta-alueen keskeisin rakennuskanta on edelleen merivoimien ja puolustuslaitoksen muiden toimijoiden käytössä ja nykyisin Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa. Suurin osa asuinrakennuksista on siirtynyt Kruunuasunnoille ja niiden sijainnista huolimatta asukkaat ovat enimmäkseen siviilejä. Monet 1950- ja 1960-lukujen rakennuksista ovat jääneet pois käytöstä huonon kunnon tai käyttötarpeiden muuttumisen takia. Tämä Senaatti-kiinteistöjen tilaama selvitys toimii yhtenä lähtökohtana näiden rakennusten tulevaisuutta pohdittaessa. Selvityksen tilaajan edustajana oli asiantuntija Leena Suomela Senaatti-kiinteistöistä. Museovirastoa edustivat erikoistutkija Jarkko Sinisalo, yli-intendentti Helena Taskinen ja intendentti Jaakko Holma sekä puolustushallinnon rakennuslaitosta kunnossapitovastaava Ulf Jakobsson, joka avusti myös varuskunta-alueeseen tutustumisessa.

Selvitys koostuu alueen rakennusvaiheiden tutkimuksesta ja nykytilanteen esittelystä. Tutkimuksessa on keskitytty toisaalta neuvostoajan rakennuskantaan ja toisaalta 1950- ja 1960-luvun suomalaisen varuskunnan rakentamisvaiheeseen. Tutkimuksessa käytettyä vanhaa piirustus-, asiakirja- ja valokuvamateriaalia säilytetään pääosin Kansallisarkistossa ja Sotamuseossa.

Markus Manninen
Arkkitehtitoimisto Manark Oy

RAKENNUSVAIHEET

OBBNÄS ENNEN VUOKRA-AIKAA

1900–1944

Vuosisadan alun rannikkoasutusta ja -puolustusta

Koko Obbnäsin niemen alueen aikoinaan omistaneen, ja siellä maanviljelystä harjoittaneen tilan historia ulottuu keskiajalle saakka.¹ Alue ei suinkaan ollut ihanteellista maatalousmaata, vaan maisemalle on tyypillistä äkkinäisesti vaihtuvat korkeuserot, jyrkät kalliot ja niiden väliset painanteet. Viljelyksille oli kuitenkin 1800-luvun lopulle mennessä raivattu tilaa Obbnäsfjärdin pohjoisrannalta, nykyisen urheilukentän paikalta, jossa sijaitsi Obbnäsin tilan päärakennus (osa-alue B). Niitty- tai peltoaukeaa oli myös Obbnäsin itäisimmän niemen juuressa, nk. Bredvassin alueella (osa-alue F).

Toinen peltoaukeiden rypäs oli etelämpänä Obbnäsin niemen keskivaiheilla, jossa kallioiden välisiä kosteikkopaikkoja oli ojittamalla muutettu viljelysmaaksi (osa-alue C, neuvostoajan eteläinen kasarmialue). Näiden viljelysmaiden eteläpäässä, Gammelvikin pohjoisrannassa on tilan entisen päärakennuksen paikka, joka oli poltettu venäläisten toimesta jo pitkän vihan aikana 1570-luvulla.

Gammelvikin tasan eteläpuolella Obbnäsin niemen alue oli sitten lähes pelkästään jyliä kallioita ja syviä kanjoneita. Täällä ainoa asutus oli pitkään niemen länsirannan Bökarvik-lahdessa ollut kalastajatila. Maisemallisesti alue oli kuitenkin hieno. Sen totesi myös säveltäjä ja kapellimestari Robert Kajanus (1856–1933), kun hän oli purjehdusmatkallaan vuonna 1897 osunut aivan niemen eteläisimmässä kärjessä olevaan suojaisaan ”laguuniin” Jungfruvikiin. Kajanus päätti ostaa Hevonpääksi nimetyn 25 hehtaarin alueen Obbnäsin tilalta ja rakennuttaa sinne huvilan. Tontista pyydetty hinta 1000 mk ei ilmeisesti ollut ajankohtaan nähdenkään kovin korkea. Obbnäsin tilan silloinen omistaja näet harmitteli, että joutui myymään niin rumia kallioita. Kaksikerroksinen hirsihuvila valmistui jo seuraavana vuonna.²

Pohjoisessa, itäisen Dragesvikin ja läntisen Badvikin välisen vanhan

Ilmavomien tiedustelukuva mahdollisesta Dragen länsirannan välilaskupaikasta kesäkuulta 1935. Vasemmassa laidassa liikemies Julius Tallbergin huvila. Sotasatama rakennettiin hiekkarannan paikalle neuvostoajana. IlmKK

Oik.: Obbnäsin päärakennus vuonna 1915. Tausalla näkyy peltoaukea ja Obbnäsfjärd. Etualalla nuoria omenapuita, joista jokin saattaa olla vielä nykyisinkin jäljellä. Kuva teoksesta Lindqvist: Mitt förlorade paradis.

vetokannaksen, Dragen kohdalla Obbnäsin tila rajautui Munkkullan alueeseen. Raja oli melko tarkalleen varuskunnan nykyisen pääportin kohdalla. Munkkullan alue jatkui pohjoiseen Pikkalanlahden itärannan ja Vitträskin eli Valkolammen välisellä alueella. Dragen rannoilla oli kalastajamökkejä ja kannaksen keskiosassa pienimuotoisen lypsykarjatilan niittyjä (osa-alue A). Metsän reunassa ja korkean Kasabergetin eli Käärmevuoren rinteessä oli ”pieniä harmaita mökkejä”, joissa asusteli vanhempaa väkeä. Dragesvikin ja Vitträskin välinen korpisuoalue oli rajana Edön tilaan, jonka päärakennus sijaitsi Ängviksträskin eli Niittylammen etelärannalla (osa-alue G). Itse suon läpi laski melko voimakas puro, joka oli valjastettu Obbnäsin tilan omistaman myllyn käyttöön.

Rauhalliseen saaristolaisidylliin alkoivat puhalttaa muutosten tuulet, kun Obbnäsin tilan omistus vaihtui 1900-luvun vaihteessa. Sen 600 hehtaarin maa-alueet ja 50 saarta osti edellisen omistajan perikunnalta 50 000 markalla siuntiolainen Johan Degerth (1852–1932). Hänen johdolla tilan maanviljelystä rationalisoitiin, alueen komeita mäntyjä alettiin myymään tukkipuiksi ja Dragesvikin ranta-alueiden hiekkaa rakennustarpeiksi. Vähitellen tilaa alettiin jo kutsua kartanoksi. Degerth oikaisi Dragesta Obbnäsiin johtavan tien nykyiselle paikalleen (Upinniementie). Aiemmin tie oli kulkenut Dragen itärannalta ohi hiekanottoalueen ja kiertänyt länsirannan kosteikkopaikan nykyisen Rakentajantien linjalla (osa-alue E).

Dragen ensimmäisen huvilan rakennutti johtaja E. Bacher vuonna 1910. Jugend-tyylinen huvila sijaitsi kannaksen keskivaiheilla tien itäpuolella.³ Niemen eteläpäässä Robert Kajanus täydensi 1910-luvulla huvilaidylliään Eliel Saarisen suunnittelemana, luonnonkivistä muuratulla linnanrauniota muistuttavalla saunarakennuksella, ”Kajanenborgilla”.⁴

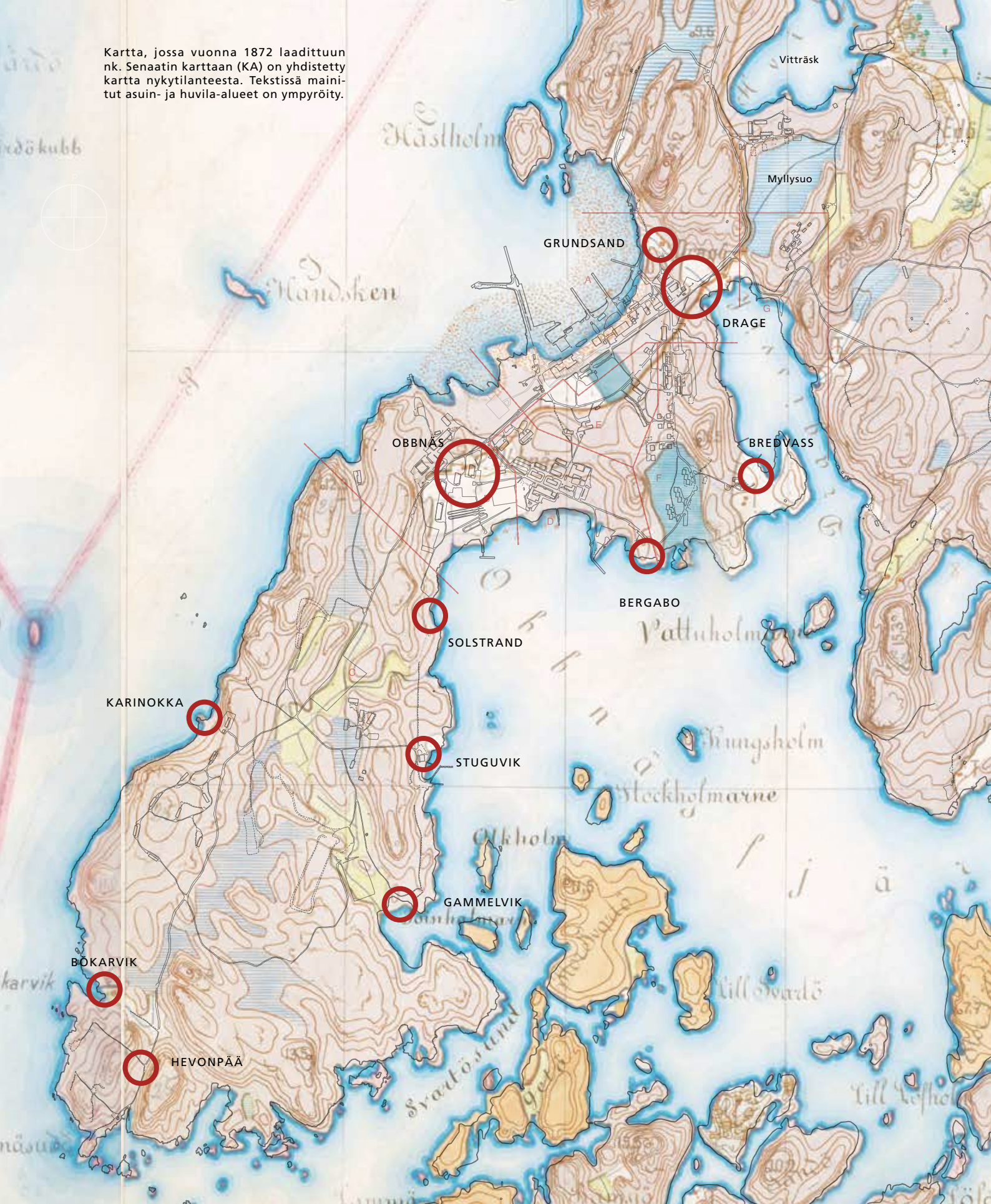
Kajanuksen vahvarakenteinen ”linnoituslaite” herätti myös venäläisten sotilasviranomaisen kiinnostuksen. Sotilasinsinöörit suunnittelivat parhailaan Obbnäsistä noin 8 km suoraan etelään sijaitsevalle piskuiselle Mäkiluodolle hyvin voimakasta rannikkolinnoitusta. Se kuului nk. Pietari Suuren merilinnoitukseen, jonka oli tarkoitus sulkea Suomenlahti kapeimmalta kohdaltaan sen molemmille rannoille sijoitetulla järeällä rannikkotykitöillä. Tallinnaan rakennettiin samaan aikaan Venäjän Itämerenlaivaston päätukikohtaa. Linnoitusrakennustyöt kiihtyivät ensimmäisen maailmansodan aikana, mutta Mäkiluodon pääaseistus, kolme 14 tuuman tykkitornia eivät koskaan valmistuneet.⁵

Ylinnä johtaja E. Bacherin jugendhuvila vuonna 1926, yllä Dragen ja Obbnäsin tilan välille rakennettu uusi tie eli nykyinen Upinniementie vuonna 1915 ja alla Tallbergin huvilan Grundsandin rantaa ja pihamaata 1900-luvun alkupuolella. Kaikki kuvat teoksesta Lindqvist: Mitt förlorade paradis.

Kartta, jossa vuonna 1872 laadittuun nk. Senaatin karttaan (KA) on yhdistetty kartta nykytilanteesta. Tekstissä mainitut asuin- ja huvila-alueet on ympyröity.

Rannat kiinnostuksen kohteina 1920- ja 30-luvulla

Maailmansodan jälkeisenä aikana Obbnäsin rannat alkoivat saada eloa useiden uusien huviloiden rakentamisen myötä. Liikemies Julius Tallberg rakennutti vuonna 1919 Kasabergetin etelärinteeseen, Badstrandin hienon hiekkarannan tuntumaan luottoarkkitehtinsa Eliel Saarisen suunnitteleman Villa Grundsandin luksushuvilan.⁶ Samana vuonna Dragesvikin eteläpäähän Bredvassin alueelle nousi Degerthien ensimmäinen, arkkitehtuuriltaan vaatimattomampi huvila.

Vuonna 1920 suoritettussa jakotoimituksessa Johan Degerth luovutti lapsilleen kookkaita huvilatontteja Obbnäsin niemen itärannalta. Vuosikymmenen saatossa näille tonteille rakennettiin, pohjoisesta etelään, Bergabon, Solstrandin, Stuguvikin ja Gammelvikin huvilat. Oman hautansa Degerth rakensi Obbnäsfjärden keskellä sijaitsevalle Kungsholmenille.

Kirkkonummelta Obbnäsiin johtavan tien parannustöiden jälkeen alkoi Badvikin kauniille hiekkarannalle kesäisin virrata viikonloppuretkelijöitä Helsingistä asti. Sama hiekkaranta oli myös Ilmavoimien tähtäimessä, kun alueen matalien rantojen soveltuvuutta vesilentokoneiden varalaskupaikoiksi tutkittiin 1930-luvun puolessavälissä.⁷

Yksi venäläisiltä keskeneräiseksi jääneistä Mäkiluodon järeistä tykkitorneista rakennettiin 1930-luvun alkupuolella valmiiksi Rannikkotykkikörykmentti 1:n toimesta. Ideana oli Viron kanssa yhteistyössä kääntää entinen Pietari Suuren merilinnoitus suunnittelijaansa vastaan – estää neuvostolaivaston pääsy Suomenlahden kapeikon läpi. Obbnäsin alueelle ei suunniteltu suomalaisten toimesta rannikkotykkistöä, mutta sen sijaan yhtä Suomenlahdensulkuun liittyvistä etäisyysmittaus- ja merivalvontaverkon asemista. Talvi- ja jatkosotien aikana Mäkiluodon tykkitorni ja Porkkalan ja Tallinnan välille lasketut sukellusveneverkot ja miinoitteet aiheuttivat suunnitellusti neuvostolaivastolle jatkuvaa päänsärkyä.⁸

Mäkiluodon tykkitorni syyskuun lopussa 1941. SA-kuva

Vasemmalla Obbnäsin länsirannan idylliä ja yllä Tallbergin huvila vuonna 1938. Kuvat teoksesta Lindqvist: Mitt förlorade paradis.

Mäkiluotoa evakuoidaan 20. syyskuuta 1944. Taustalla vasemmalla näkyy tykkitornien järeitä betonisia suojarakenteita ja oikealla puolustusministeriön rakennustoimiston arkkitehdin Olavi Sortan vuonna 1938 suunnittelema kasarmi, joka purettiin syksyllä 2015. SA-kuva

NEUVOSTOLIITON VUOKRA-AIKA

1944–1956

Vuokralaiset tulevat

Stalinin neuvostoarmeijan suurhyökkäys kesällä 1944 torjuttiin, eikä se vieläkään päässyt tavoitteeseensa, eli Suomen eteläosien miehittämiseen. Vaihtoehtoisena lähestymistapana Suomen irrottamiseksi sodasta ja Virossa olleiden saksalaisjoukkojen mahdollisen maihinnousun estämiseksi oli laivastotukikohdan saaminen etelärannikolta, Helsingin lähistöltä.⁹

Neuvostoliiton Porkkalan tukikohtavaatimus tuli tietoon syyskuun puolessavälissä 1944 sanelluissa välirauhanehdoissa. Saksalaisten ja suomalaisten Porkkalanniemen ja Tallinnan välille asettamat sukellusveneverkot ja miinakentät sekä toisaalta vahva rannikkotykistö olivat olleet estämässä Punalippuisen Itämeren laivaston pääsyä Itämerelle. Porkkalan alueelle sijoitettu tukikohta mahdollisti laivastolle ja varsinkin sen sukellusveneille tämän esteen kiertämisen ja laajensi mahdollisuuksia osallistua neuvostoarmeijan etenemiseen Baltian maihin ja Saksaa kohti. Toisaalta aivan Helsingin tuntumassa sijaitsevasta tukikohdasta oli mahdollista kontrolloida Suomea suhteellisen vähäisin joukoin, mutta tehokkaasti.

Välirauhansopimuksessa 19. syyskuuta Neuvostoliitto vuokrasi Porkkalan alueen laivastotukikohdakseen nimellisestä summasta 50 vuodeksi. Alue täytyi evakuoida kahden viikon aikana. Myös Obbnäsin alue tyhjentyi asukkaista, mutta siellä olleita rakennuksia ei tuhottu. Porkkalan laivastotukikohdan perustamisvalmistelut aloitettiin Itämeren laivaston toimesta muutama päivä välirauhansopimuksen allekirjoituksen jälkeen 21. syyskuuta.

Tukikohdan tuleva ensimmäinen komentaja, 1. luokan kapteeni Neon Vasiljevitš Antonov johti valmistelutöitä. Antonov oli välirauhansopimuksen myötä tarkoituksensa menettäneen ja lakkautetun Äänisen laivasto-osaston entinen komentaja. Hänet oli jo ehditty määrätä johtamaan tulevaa Riian meripuolustusalueetta (*Rižkij morskij oboronnyj raion*, RMOR). Se aloittaisi toimintansa, kunhan neuvostojoukot valloittaisivat alueen. Porkkalan tukikohdan perustaminen oli kuitenkin kiireellisempi asia, ja siksi sinne siirrettiin komentajan lisäksi myös muuta RMOR:een tarkoitettua henkilökuntaa ja joukkoja.

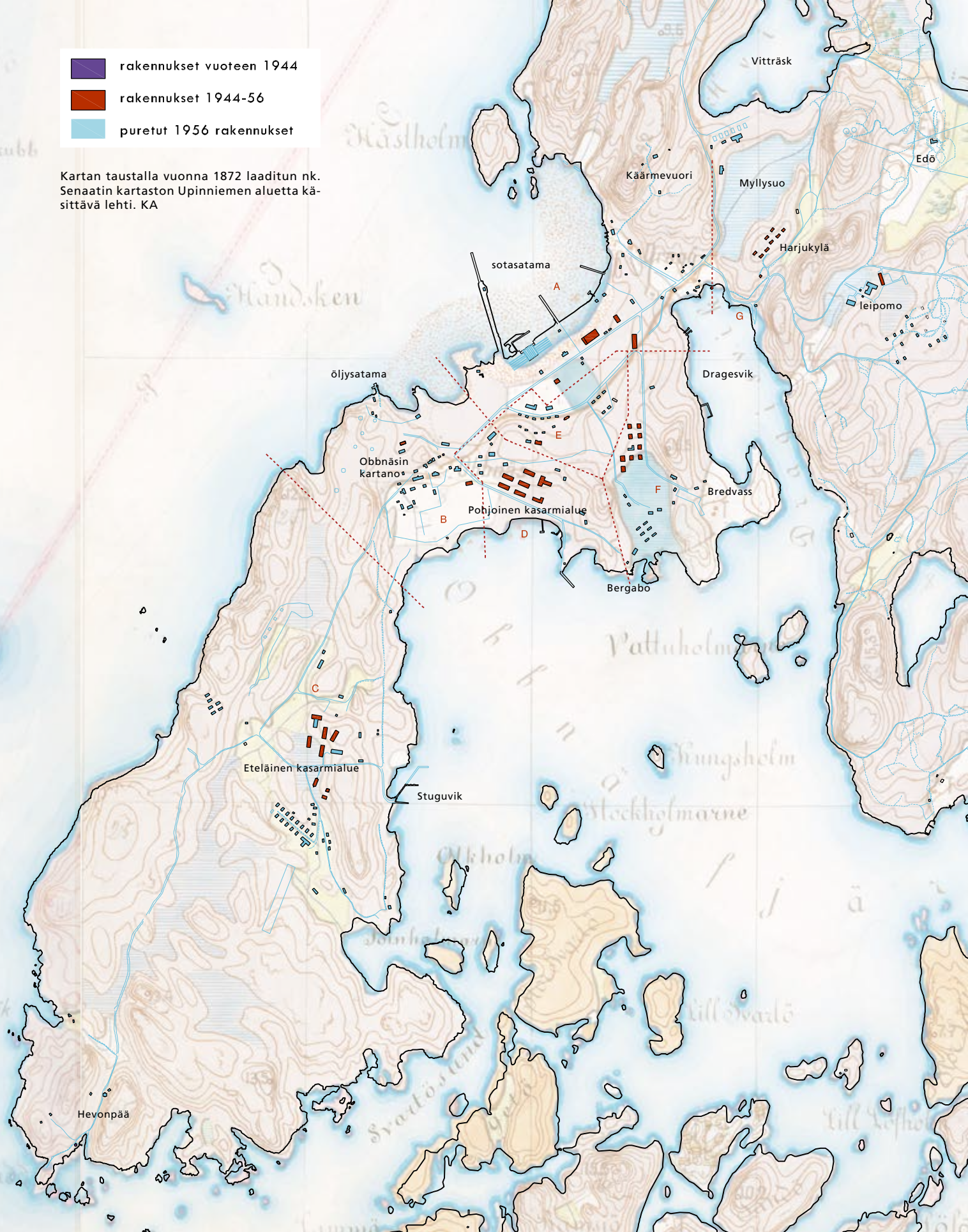
Porkkalan laivastotukikohta (*Voennyj morskij baza Porkkala-Udd*, VMBP) tuli kuulumaan Punalippuisen Itämerenlaivaston Tallinnan meripuolustusalueen (TMOR) ja sen komentajan kontra-amiraali I.D. Kulištšovin alaisuuteen.

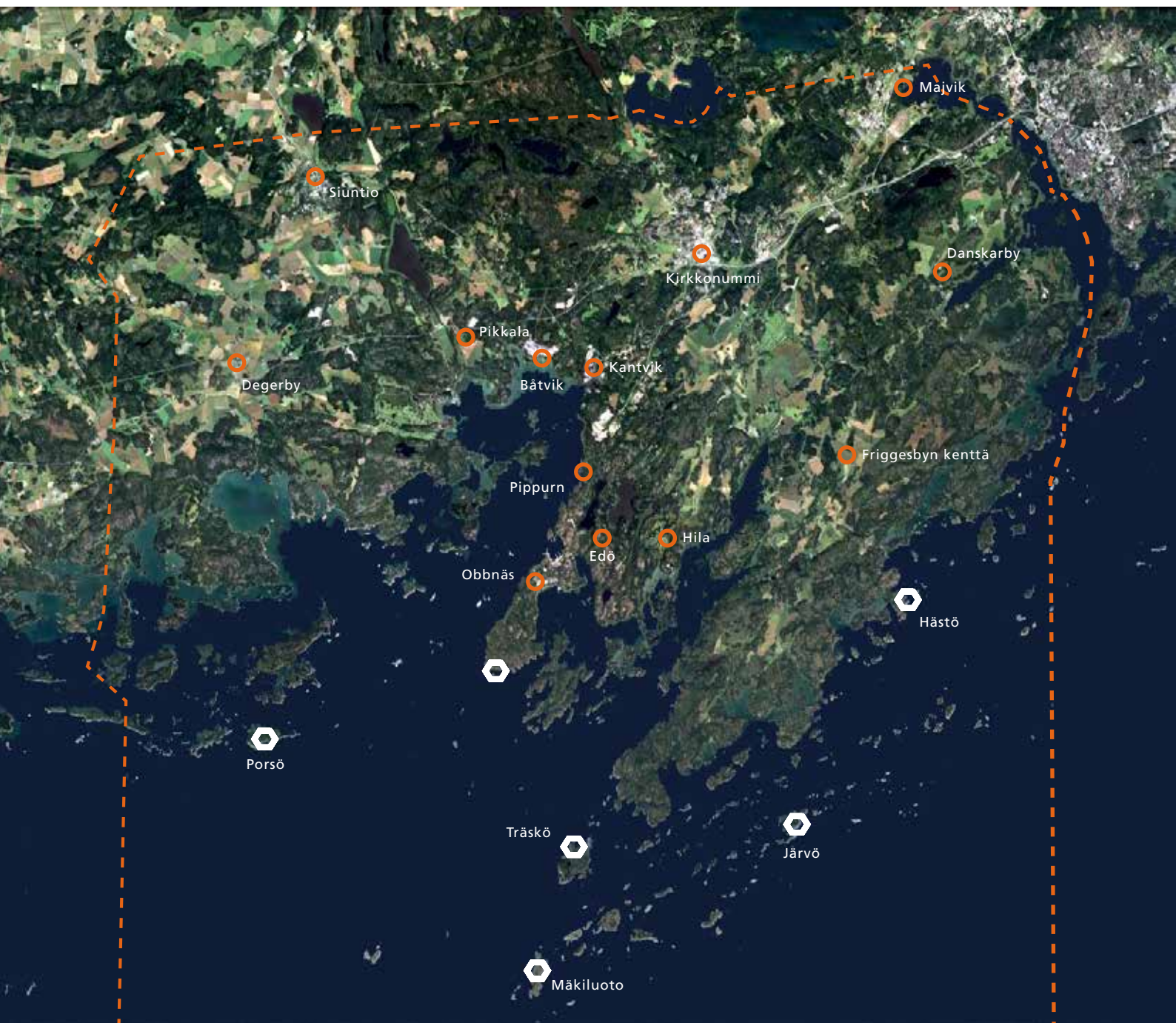
Neuvostoaluksia Helsingin eteläsatamassa, todennäköisesti syksyllä 1944. Etualalla Katajanokan laiturissa on sukellusvene ja taustalla saksalaisilta sotasaaliiksi saatu raivaaja. Sen keulan edestä porhaltaa pienen taistelulaivan näköinen, panssarivaunun tykkitornein varustettu panssarivene. Viimeksi mainittuja oli alun perin suunniteltu käytettäväksi sisävesillä, mutta selälaisia partioi aluksi myös Porkkalan vuokra-alueen vesillä. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos

- rakennukset vuoteen 1944
- rakennukset 1944-56
- puretut 1956 rakennukset

Kartan taustalla vuonna 1872 laaditun nk. Senaatin kartaston Upinniemen aluetta käsittävä lehti. KA

TMOR oli perustettu jo maaliskuussa 1944, paljon ennen Viron valtaamista. Saksalaiset perääntyivät Tallinnasta ja neuvostojoukot miehittivät manner-Viron syyskuun 26. päivään mennessä. Samaan aikaan ensimmäiset neuvostosotilaat saapuivat Porkkalaan. Kyseessä oli muutaman kymmenen hengen tiedustelujoukko, jonka tehtävänä oli laatia suunnitelma laivastotukikohdan toimintojen ja joukkojen sijoittamisesta alueelle.

Tekstissä mainittuja Porkkalan vuokra-alueen joukkojen sijoituspaikkoja. Ilmakuva © Google 2016

Laivastotukikohta pystymetsään

Porkkalan laivastotukikohdan esikunnan sekä ensimmäiset joukko-osastot kuljettaneet, Kronstadtista lähteneet rahtialukset saapuivat perille Pikkalanlahden redille 2.–5. lokakuuta 1944. Tukikohdan huoltosataman paikaksi määritellyssä Båtviken-lahdessa tai missään muuallakaan vuokra-alueella ei ollut minkäänlaisia satamalaitteita, joten kuormat täytyi purkaa pääosin käsipelillä. Båtvikiin johti kuitenkin syvä laivaväylä ja se oli vuokra-alueen

läivistävän Helsingin-Turun rautatien tuntumassa, johon satama yhdistettäisiin myöhemmin pistoraiteella.

Ensimmäisinä saapuneet joukot takasivat seuraavien merikuljetusten ja tukikohdan perustamisen turvallisuutta. Mäkiluotoon, Porkkalanniemen edustan saariin ja Pikkalanlahdelle johtavan laivaväylän edustalle asennettiin pikaisesti kevyitä rannikkotykkipattereita. Ne kuuluivat Porkkalaan tuotuihin, ja siellä koko vuokra-ajan pysyiseisiin 14. ja 15. Erillisiin rannikkotykistöpatteristoihin, joiden johtoon perustettiin Porkkalan tukikohdan rannikkopuolustuslohko (*sektor beregovoj oborony*). Hevonpähän, Obbnäsin eteläkärkeen pystytettiin 15. patteriston neljän 47 mm:n tykin patteri.

Todennäköisesti jo näihin aikoihin rakennettiin Hevonpään kalliolle korkea puinen tähystystorni merialueen valvontaa varten. Samanlaisia laivaston alusten ja rannikkojoukkojen valvonta- ja viestipalvelun (SNiS) torneja sekä puhelin- ja radioasemia pystytettiin muuallekin vuokra-alueen rannikolle ja saaristoon. Pikkalanlahden rediä suojasivat erityisen Ankkuripaikkojen suojelun (*Ohrana rejdov*) vartioveneet. Ohranan komentopaikka sijoitettiin Munkkullan alueelle Pippurniemen, hieman Obbnäsin pohjoispuolelle, josta koko vesialuetta pystytettiin valvomaan. Tukikohdan ilmatilaa valvoivat Bätvikiin ja Pippurniin asettuneet 70. Erillisen ilmapuolustusrykmentin 11. ja 124. Erilliset ilmatorjuntapatteristot.

Varsinainen laivastotukikohta oli tarkoitus sijoittaa Obbnäsin niemen alueelle, vaikka sielläkään ei ollut valmiina minkäänlaisia satamalaitteita tai muuta tarpeellista infrastruktuuria. Dragen länsipuolella oli kuitenkin oivallinen luonnonsatama. Sotasatamasta pääsisi nopeasti avomerelle, mutta se olisi silti suojainen ja puolustettavissa sekä meren että maan puolelta. Obbnäsin sotasataman työt päästiin aloittamaan kuitenkin vasta seuraavan vuoden puolella.

Porkkalan merisotatukikohta ja sen alaiset joukot muodostettiin virallisesti vasta kuukautta myöhemmin, 9. marraskuuta 1944. Tukikohdan rauhanajan esikunta oli Kirkkonummella. Se ei ollut tuolloin suuriakaan taajama, mutta keskeisellä paikalla. Kirkkonummella oli rautatieasema ja mm. kirkko, jonka saattoi muuttaa kokoustilaksi. Tukikohdan esikunnasta oli jo valmiiksi tiehyteyksiä tärkeimpiin alaesikuntiin ja uusia rakennettiin.

Koko muu vuokra-alue Espoon rajalta idästä Siuntioon ja Degerbyhyhyn

Vuokra-alueen rajakyltti helmikuussa 1956. SA-kuva

lännessä varattiin tukikohdan maa-aluetta puolustavien yli 10 000 miehen vahvuisten merijalkaväkijoukkojen majoitus- ja harjoitusalueeksi. Porkkalaan siirrettiin joulukuun alkuun 1944 mennessä 1. Punalippuinen mozyriläinen merijalkaväkidivisioona, joka muodosti pääosan Porkkalan joukoista koko vuokra-ajan. Divisioona tosin muutti myöhemmin nimeään ja kokoonpanoaan.

Mitään erityisen merellistä ei divisioonassa kuitenkaan ollut. Se oli käytännössä uudelleennimetty puna-armeijan 55. Jalkaväkidivisioona, joka oli siirretty Itämerenlaivaston alaisuuteen Porkkalan miehitystä silmälläpitäen. Divisioona oli kunnostautunut aiemmin ajamalla saksalaiset pois valkovenäläisistä Mozyrin, Luninetsin ja Pinskin kaupungeista, joiden mukaan se rykmentteineen sitten oli nimetty. Merijalkaväkidivisioonaan liitettiin muuallakin taistelleita armeijan joukkoja, mm. kesän 1944 suurhyökkäykseen Karjalan kannaksella osallistunut panssarirykmentti.

Upinniemen vaiheiden kannalta kiinnostavimpia merijalkaväkidivisioonan joukoista olivat sen 1. ja 2. Erilliset konekivääri-tykkipataljoonat, joiden tehtävänä oli vuokra-alueen rannikoiden puolustaminen. Kuten joukkojen nimitysikin kertoo, oli ne aseistettu normaaleja jalkaväkijoukkoja raskaammin ja tarkoitettu puolustamaan tukikohtia, linnoituksia tai muita tärkeitä kohteita. Pataljoonat sijoitettiin aluksi suojaamaan vuokra-alueen ranta-alueita lännessä Degerbyssä ja Espoonlahden tuntumassa Danskarbyssä, mutta myöhemmin kummankin pataljoonan joukkoja sijoitettiin Obbnäsin sotasataman alueen puolustukseen.

Laivaston joukkojen lisäksi Porkkalan vuokra-alueelle sijoitettiin sisäasiainministeriön kansankomissariaatin, NKVD:n alaisia rajavartiojoukkoja. Porkkalan rajat käytiin ja merkittiin maastoon 16. joulukuuta 1944 mennessä, mutta jo tätä ennen NKVD:n 9 Rajavartio-osasto oli ryhtynyt maarajan ja saaristoalueella merirajan valvontaan. Toinen Porkkalan laivastotukikohdan ”itsenäinen” joukko oli Espoonlahden perukalla sijaitsevaan Majvikin kartanoon sijoitettu radio- ja tutkatiedustelua harjoittava vakoiluosasto.¹⁰

NKVD rakennuttaa

Neuvostojoukkojen majoituksessa käytettiin luonnollisesti hyväksi vuokra-alueella valmiina olevia rakennuksia. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kartanot ja kookkaammat asuintalot saivat toimia joukkojen esikuntina ja upseerien asuintaloina, ja niiden ympäristöön pystytettiin parakkeja miehistön majoitukseen. Euroopan sotatoimien loppumiseen, kevääseen 1945 mennessä oli Porkkalan alueelle rakennettu noin 400 majoitusparakkia.

Osa Porkkalan alueelta 1956 löytyneestä opetustaulusta, jossa ohjeistetaan toimenpiteet panssarivaunujen vesistön ylitystä varten. ”Ennen kuin tankilla lähdetään eteenpäin, on ryhdyttävä toimenpiteisiin veden tulon estämiseksi tankin sisään.” KA

Parakkeja Upinniemen eteläisellä kasarmialueella kesällä 1956. Parakit purettiin pian palautuksen jälkeen. SA-kuva

"Joka kuukausi velvoitetaan lähettämään katsaus tuotannosta, kohteiden tilanteesta ja sosialistisesta kilpailusta, stahanovilaisista työmenetelmistä, teknillisistä ja rationalisointitoimenpiteistä sekä niiden aiheuttamista toimenpiteistä. Allek. ---:n päänsinööri insinöörieverstilutnantti Skriptšinskij. [sivuun kirjoitettu:] Toveri Reiher, toveri Toukatš, neuvotellaan. Vilezev. 4.3.48."

Obbnäsin kartanosta löytynyt kirjelmä VMSU-101:n päänsinöörille toveri Vilezev'ille 1.3.1948, KA T-20121.

"Huomautetaan, että eräissä rakennuskohteissa on varsinaisiin rakennusmenoselityksiin liitetty lisämäärärahoilla maksettavia laskuja. Velvoitetaan saattamaan syylliset edesvastuuseen. [sivuun kirjoitettu:] Toveri Toukatš, miten asia on meillä järjestettävä. Vilezev 11.3.48."

Obbnäsin kartanosta löytynyt kirje sotilasrakennustoiminnan läntisen päähallinnon päänsinöörin sijaiselta insinöörieverstilutnantti Skriptšinskijltä VMSU-101:n päällikölle insinöörimajuri Babkoville 4.3.1948, KA T-20121.

Miehistöparakkeja oli ainakin kolmea kokoa. Niihin mahtui periaatteessa joko 60, 30 tai 15 henkilöä, mutta ainakin myöhemmin Obbnäsin alueella rakennettiin myös suurempia ruokala-keittiöparakkeja ja esikuntaparakkeja. Ainakin osa parakeista sekä kantahenkilökunnan puurankarakenteisia asuinrakennuksista saatiin suomalaisilta sotakorvauksina.¹¹ Obbnäsin alueella parakkeja rakennettiin suurempia määriä ainakin niemen eteläosaan Gammelvikin huvilan lähistölle, pohjoisemmas Bergabon ja Bredvassin huviloiden välimaastoon sekä todennäköisesti myös Vitträskin etelärannalle, josta ne oli kuitenkin jo purettu vuokra-ajan loppuun mennessä. Suomalaisen toimittamia asuinrakennuksia pystytettiin nykyisen Rakentajantien varteen sotasataman tuntumaan.

Laajojen parakkialueiden pystytys annettiin NKVD:n alaisten insinöörien ja rakennuspataljoonien toimeksi, joilla oli vankka kokemus parakkikyläen rakennuttamisesta Neuvostoliiton gulag-pakkotyöleirille. Joulukuussa 1944 perustettiin Tallinnaan Itämerenlaivaston Tallinnan ja Riian meripuolustusalueiden tukikohtien rakentamisen hoitaakseen saanut NKVD:n Itämeren merisotarakenushallinto, *Baltvoenmorstroj*. Sen alaisen Porkkalan laivastotukikohdan rakennushallinnon ensimmäinen päällikkö oli Vorkutan paha-maineen gulagin päällikkö eversti L.A. Tarhanov. On todennäköistä, että myös Porkkalan rakennustöissä käytettiin sotavankeja ja muuta pakkotyövoimaa. Tarhanovilla mainitaan olleen hyvät suhteet suomalaisiin viranomaisiin ja rakennusfirmoihin.¹²

Toisen maailmansodan jälkeen NKVD muutettiin muiden kansankomisariaattien tapaan ministeriöksi. Siitä tuli sisäasiainministeriö, MVD, jonka alaisuudessa sotilastukikohtien rakennustyöt jatkuivat. Käytännön rakennustyöt Porkkalan vuokra-alueella "urakoi" Itämeren laivaston insinööriosaston toimeksiannosta sisäministeriön alainen Merisotarakennustyö-101, VMSU-101. Sen esikunta asettui viimeistään vuoteen 1947 mennessä Obbnäsin tilan päärakennukseen ja sen ympärille rakennettuihin parakkeihin.

VMSU-101:n päällikkönä toimi ainakin vuosina 1947–1948 insinööri majuri Babkov, ja hänen alaisinaan Obbnäsissä oli mm. päänsinööri Velezev ja suunnitteluosaston päällikkö Toukatš. Merisotarakennustyö-101:een kuului kaksi rakennusalueita. Rakennusalue 1:n esikunta sijaitsi ilmeisesti Upinniemen Rantatien asuinalueella.

Stalinistisessa järjestelmässä ei sotilasinsinöörien vastuu rajautunut pelkästään rakennustöiden laatuun, valvontaan ja kustannuksiin. VMSU-101:n päänsinöörin tuli myös kuukausittain lähettää päähallinnolle katsaus siitä, millä tavalla rakennustöissä oli otettu huomioon "sosialistinen kilpailu" ja

stahanovilaiset, työn sankaruutta korostavat työmenetelmät. Moskovasta, Sotilasrakentamisen läntisestä päähallinnosta (*Glavpromstoj*) sateli muistutus- ja moitekirjeitä sekä uhkauksia edesvastuuseen saattamisesta asioiden huonon hoidon takia.¹³

Sotasatama sodan jälkeen

Saksan antauduttua toukokuussa 1945 sai Neuvostoliitto vahvan jalansijan koko Itämeren etelärannikolta. Tallinnan ja Riian lisäksi Itämerenlaivasto oli jo ennen sodan päättymistä perustanut uudet tukikohdat venäläisten itsensä 1890-luvulla rakentamaan Libaun sotasatamaan eli Liepajaan, Itä-Preussin Königsbergin edustalla olevaan Pillaun satamaan, joka nimettiin Baltiskiksi sekä Saksan pohjoisrannikolle Kolbergiin, joka liitettiin myöhemmin Puolan alueeseen.

Itämerenlaivastoa kasvatettiin huomattavasti liittämällä siihen saksalaisia sotasaalisaluksia ja rakentamalla uusia. Helmikuussa 1946 Itämerenlaivasto jaettiin kahteen osaan, joista eteläisempi, Baltiskiin asettunut 4. Punalippuinen laivasto varustettiin pohjoista, Suomenlahdelle tukeutunutta 8. Punalippuista laivastoa vahvemmaksi. Samalla Porkkalan tukikohdan merkitys nimenomaan sotasatamana pieneni. Kesällä 1945 neuvostolaivasto oli jopa esittänyt laivastotukikohdan saamista ennemmin Lounais-Suomen tai Ahvenanmaan alueelta.

Porkkalaan sijoitettiin Suomen rannikolla sodan loppuvaiheessa partioinut Saaristoalusprikaati esikuntineen. Se turvasi Mäkiluodon järeiden tykkien ja Tallinnan laivasto- ja rannikkotykistöosastojen kanssa keskistä Suomenlahdetta. Tallinnan ja Porkkalan välillä oli ainakin 1950-luvulla hyvin aktiivista harjoitustoimintaa. Vesialuetta Porkkalan eteläpuolella valvottiin tarkasti ja alue, jonne ei saanut vahingossakaan eksyä, oli merkitty poijuin. Porkkalan vesialueen ja Neuvostoliiton aluevesirajan väliin jäi vain hyvin kapea kulkuväylä kansainväliselle laivaliikenteelle.¹⁴

Obbnäsin sotasatama, ”Länsi-Drage” laitureineen valmistui todennäköisesti melko pian sodan jälkeen – olihan se välttämätöntä Saaristolaivaprikaatin asettumiselle sinne. Entinen retkeilijöiden suosima hiekkaranta oli matala, mutta syveni ulompana äkisti kuuteen metriin sotalaivoille sopivaksi. Matlaan rantaan tuotiin lisämaata ja se tasoitettiin laiturialueeksi. Sataman lounaiskulmaa ruopattiin, jotta sinne saatiin väylä panssari- ja vartioveneidен ylösvetoluiskalle. Luiskan molemmin puolin rakennettiin raiteet, joille alukset voitiin telakoida, kuten nykyisinkin.

Monitori Vyborg eli entinen Suomen laivaston panssarilaiva Väinämöinen Neuvostoliiton Itämerenlaivaston käytössä. Artikkelista: Manninen, Monitori Vyborg Porkkalan tulivoimana.

Porkkalan vuokra-alueelta löytynyt, 12.11.1952 ilmestynyt ”Punalaivasto”-niminen sanomalehti. KA

Itämerenlaivaston panssaroitu tykkivene mallia 161 Katajanokan rannassa syksyllä 1944 tai keväällä 1945. Alus on mahdollisesti ollut matkalla Obbnäsin sotasatamassa majailleeseen Saaristolaivaprikaatiin, jossa tällaisia oli käytössä vuoteen 1956 asti. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos

Obbnäsin sotasataman korjaamo pian Porkkalan palautuksen jälkeen helmikuussa 1956. SA-kuva

Varsinaisessa satamassa oli kaksi noin 100 metrin mittaista laituria, joiden väliin jäi aidattu alue sotasataman korjaamon (rak. nro 3007), valimon (3005) ym. laivojen huoltoon tarvittavien rakennusten edustalle. Entisen hiekkarannan länsipäähän rakennettiin noin 250 metrin pituinen aallomurtaja, jonka päähän tuli kolmas 100-metrinen laituri. Tähän laituriin oli vedetty vesijohtojen lisäksi myös polttoainejohdot. Aallomurtajan päähän rakennettiin tiilinen varistorakennus.

Sotasatamaa käyttänyt Saaristoalusrikaati koostui ennen kaikkea kahdesta divisioonasta eli paristakymmenestä pienehköstä, noin 36 metrin pituisesta meri-panssaritukkipiiristä (*bronekater*, BK). Niitä oli kehitelty piirityksessä Leningradissa ja rakennettu mahdollisimman yksinkertaisin menetelmin. Alukset oli varustettu T-34-panssarivaunun tykkitorneilla, jotka saivat ne muistuttamaan pieniä taistelulaivoja. Aluksi Porkkalan alueen vartiointissa käytettiin pienempiä joille ja järville tarkoitettuja panssaritukkipiirejä, jotka olivat kuuluneet lakkautettuun Äänisen laivastoon. Niistä luovuttiin pian merikelpoisten panssarivenetyyppien 161 ja 186 tullessa käyttöön. Saaristolaivaprikaatiin kuului lisäksi osasto maihinnousualuksia ja vanha tykkivene Pioneer sekä heinäkuusta 1947 lähtien Suomen laivastolta saksalaissaatavien korvauksena saatu panssarilaiva Vyborg, entinen Väinämöinen. Tähän mennessä laivasto-osasto oli nimetty 104. Saaristoalusrikaatiksi.¹⁵

Saaristolaivaprikaatin majoitus oli vielä 1940-luvun loppupuolella sotasataman laituriin kiinnitetyssä rahtialuksessa nimeltä Sofia. Satama-alueella oli paanuilla vuorattu salirakennus, jota käytettiin ainakin elokuvateatterina, mutta todennäköisesti myös ruokasalina. Päätien toisella puolella oli kaksi pientä rakennusta, joissa oli kauppa. Dragen alueella oli kaksi kapakkaa, joiden niminä oli Verinen taverna ja Valkoinen joutsen. Toinen näistä oli sijoitettu entiseen Tallbergin huvilaan.¹⁶

Sotasataman polttoainehuolto sijoitettiin Vartiovuoren maastoon, Obbnäsin tilan länsipuolelle. Kallion laelle louhittiin useita pyöreitä polttoainesäiliöitä ja Vajaniemeen (Sjöbodudd) niiden pohjoispuolelle pumppuasema ja huoltolaituri. Itäpuolella, niemessä jossa myös Obbnäsin tilan venelaiturit olivat olleet, oli vielä yksi 100 metrin pituinen laituri.

Myös toinen tukikohta pysyvästi sijoitetuista laivasto-osastoista, Ankuripaikkojen suojelu, siirtyi Pippurnista Obbnäsin alueelle rakennustöiden

edistyessä. Siihen kuului nopeita panssaroituja vartioveneitä, niin kutsuttuja ”pikku-metsästäjiä” (*malnyj ohotnik*, MO) ja miinanraivaajia. Vartioveneet oli todennäköisesti sijoitettu Obbnäsin eteläosan itärantaan Stuguvikin huvilan luokse rakennettuun erilliseen, kolmihaaraiseen laituriin (nyk. E-laituri), josta ne pääsivät nopeasti merelle suorittamaan tehtävänsä.

Aloilleen asettuminen

Ei ole tarkkaa tietoa milloin Porkkalan tukikohdan majoitusrakentamisessa siirryttiin parakeista pysyvämpään rakentamiseen. Obbnäsissä oli joka tapauksessa melko vähän varsinaisia pysyvämmiksi tarkoitettuja kasarmeja. Alueelle rakennettiin kaksi samanlaista kasarmialuetta, jotka joko täydensivät tai osin korvasivat vanhempia parakkialueita. Pohjoinen kasarmialue sijoittuu Obbnäsin kartanon esikunta-alueen ja Bergabon parakkialueen väliselle metsäalueelle sotasataman tuntumaan [rak. 2004–2010]. Eteläinen kasarmialue on rakennettu vanhojen peltoalueiden reunustamille mäille eteläisen parakkialueen pohjoispuolelle, lähelle E-laituria [rak. 4010–4018].

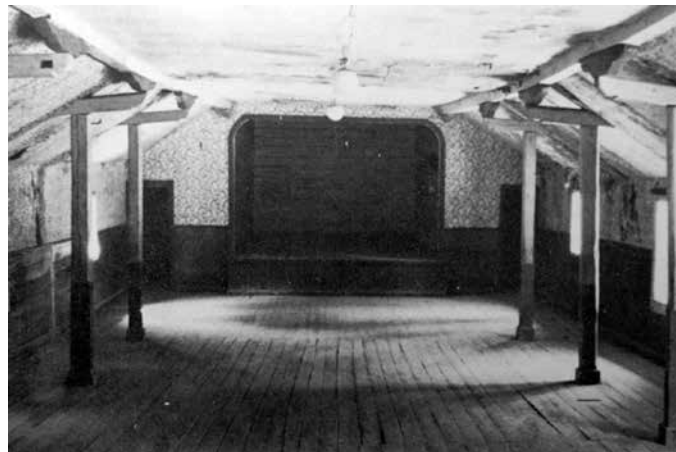
Kummallakin alueella oli viisi kasarmia sillä erotuksella, että pohjoisella kasarmialueella oli yksi tiilirakenteinen kasarmi muiden ollessa vuoraamattomista hirsistä tehtyjä. Lisäksi molemmilla alueilla oli kookas T-muotoinen ruokala- ja keittiörakennus, johon liittyi elokuvakonehuone, sekä osin maan alla oleva tiilinen kaalikellari ym. varastorakennuksia. Pohjoisella alueella oli lisäksi tiilinen sauna- ja pesuhuonerakennus, johon liittyi ilmeisesti myös varusvarasto. Aivan samanlaisia kasarmialueita rakennettiin myös muualle vuokra-alueelle, mm. Pikkalan kartanon pihapiiriin.

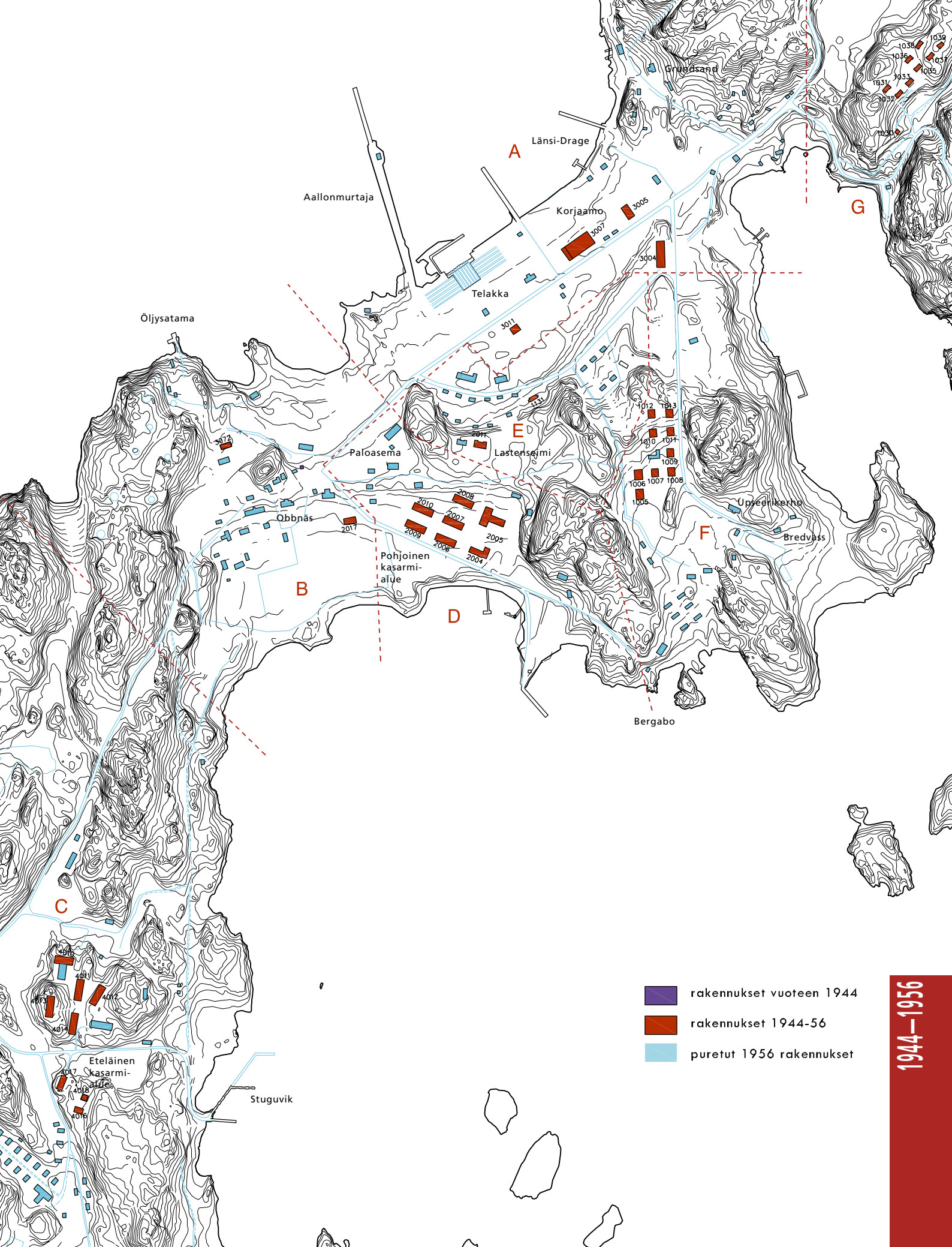
Siitä mitä joukkoja Upinniemen kahdella kasarmialueella oli majoitettu, ei ole täysin varmaa tietoa. Porkkalan tukikohdan toisen maailmansodan aikaisista joukoista tiedetään melko tarkasti koostumus ja sijoitus, mutta silloin ei kuitenkaan Upinniemessä ollut vielä joukkoja. Siellä 1950-luvulla olleiden joukkojen tiedot perustuvat pääasiassa palautuksen jälkeisiin tiedustelutietoihin – siis rakennuksista löytyneisiin paperin- ja kirjekuorien paloihin ym. muihin epävarmoihin tietolähteisiin, joissa mainitaan joukkojen peitenumeroita tms.

Pohjoisella kasarmialueella oli majoittuneena hyvin todennäköisesti sotasataman toimintaan, verstaasiin ja huoltoon liittyvää henkilökuntaa sekä ilmeisesti myös 104. Saaristoalusprikaatin laivamiehistöä. Tammikuussa 1955 varusvarastolla asioi mm. peitenumeroa 22842 käyttäneen laivasto-osaston komentaja kapteeniluutnantti Bredihin. Hänen alaisuuteensa kuului mm. viisi panssaroitua BKM-2 -vartiovenettä nro:t 651–655. Pohjoiselle kasarmialueelle oli majoittunut myös yksi 70. Ilmapuolustusrykmentin patteristoista, joka

Eliel Saarisen suunnittelema entisen Tallbergin huvilan ulkorakennus, joka neuvostoaikaan muutettiin kapakaksi tai kerhoksi. Rakennus koostui alun perin saunasta ja aitasta, joiden väliin jäi katettu ulkokäytävä. Pylväät oli päällystetty päärakennuksen tapaan luonnonkivillä. Ulkokäytävä muutettiin neuvostoliittolaisten toimesta sisätiläksi. Kuva noin vuodelta 1956 teoksesta: Porkkalan kohtalot.

Yksi Porkkalan alueen monista propaganda- ja viihdytyskäyttöön tarkoitetuista saleista, joissa voitiin esittää myös elokuvia. Kuva noin vuodelta 1956 teoksesta: Porkkalan kohtalot.

- rakennukset vuoteen 1944
- rakennukset 1944-56
- puretut 1956 rakennukset

1944—1956

käytti peitenumeroa 22948-A. Mahdollisesti myös tämän rykmentin esikunta oli siirtynyt Obbnäsiin aiemmasta sijoituspaikastaan radanvarren Överbyssä.¹⁷

Eteläiselle kasarmialueelle oli majoitettu vuoden 1955 lopulle asti merijalkaväkidivisioonaan kuuluneita joukkoja. Neuvostoliiton merijalkaväki tosin lakkautettiin vuonna 1948, jolloin Porkkalan divisioona muutettiin 1. Mozyrin punalippuiseksi konekivääritykkidivisioonaksi. Sen organisaatio säilyi pääosin ennallaan, vaikka joukko-osastojen nimet vaihtuivat, mm. sen kolmesta merijalkaväkirykmentistä tuli 51., 54. ja 57. kk-tykkirykmenttejä. Divisioonan aseistusta muutettiin entistä puolustusvoittoisemmaksi ja sitä vahvistettiin uusilla joukoilla. Näistä 53. Erillinen kk-tykkirykmentti sijoitettiin rannikkopuolustukseen vuokra-alueen länsi- ja itärannikolle.¹⁸

Sivustojen rannikkopuolustukseen syksyllä 1944 sijoitetut 1. ja 2. Erilliset kk-tykkipataljoonat siirrettiin mahdollisesti vasta tässä vaiheessa Obbnäsin sotasataman, Bätvikin huoltosataman ja muiden keskeisten rannikkoalueiden puolustukseen. Peitenumeroa 90648 käyttäneen 2. Erillisen kk-tykkipataljoonan joukkoja oli majoittunut eteläiselle kasarmialueelle, jossa siihen viittaavia asiakirjoja löytyi sekä hirsikasarmeilta että niiden eteläpuoliselta parakkialueelta.

Kallioon parakkialueelta lähtevän tien mutkaan tervattiin iskulause, joka (epäselvän alkupään jälkeen) päättyy: ”... voimansa mahtavaan merisotatuki-kohtaan!”. Kk-tykkipataljoona oli voimakkaasti aseistettu ja sen varustukseen kuului esim. 100 mm:n tykillä varustettuja SU-100-rynnäkötykkeitä. Niillä oli ajeltu ranta-asemiin mm. Hevonpään huvilan luokse. Itse huvilaa käytettiin joukkojen majoitukseen. Iskulauseen yläpuolisella kalliolla on säilynyt kaksi parakkirakenteista varastorakennusta, joiden takaseiniin on kaiverrettu alueella palvelleiden sotilaiden puumerkkejä. Niissä mainitaan heidän menneitä tai tulevia palveluspaikkojaan, mm. Baku ja Vladivostok. Alueelta löytyneistä kirjeistä päätellen alueella olleista joukoista ainakin osa siirrettiin vuokra-ajan päättyessä Mustallemerelle.¹⁹

Pohjoisen kasarmialueen itäpuolella, 1960-luvun vaihteessa valmistuneiden asuintalojen [rak. 1001–1003] paikalla neuvosto aikaan olleella Bergabon parakkialueelta löytyi neuvostosotilaiden lähdettyä viitteitä peitenumeroa 90645 käyttäneestä 1. Erillisestä kk-tykkipataljoonasta tai ainakin yhdestä sen alaosastosta.

Asuinalueet

Upinniemen alueella oli neljä selkeästi kantahenkilökunnan käytössä ollutta asuinalueutta, joihin on tosin saattanut olla sijoitettuna myös esikuntia. Niistä

Yksi Upinniemen eteläisen kasarmialueen hirsikasarmeista helmikuussa 1956. Se on säilynyt varastoksi muutettuna nykypäivään (rakennus nro 4011). SA-kuva

Leipomon sisätilat oli jätetty käyttökuntoon. Suomalaisilla ei kuitenkaan ollut leipomolle käyttöä. SA-kuva

todennäköisesti varhaisin oli edellä mainittu Rakentajantien ”suomalaistalojen” alue (osa-alue E) sotataman läheisyydessä. Alueella säilynyt kahden huoneiston asuinrakennus [rak. 1131] oli suurin parinkymmenen asuintalon kokonaisuudesta. Tien pohjoispuolella oli lisäksi kaksi suurempaa hirsistä asuinrakennusta. Pääosa alueen asuinrakennuksista sijoittui Rakentajantien eteläisen kaarteeseen, jonka harjalla oli yksi Porkkalan vuokra-alueen lastentarhoista, Lastenseimi nro 2. Säilyneen tiilisen, varsinaisen lastentarharakennuksen [rak. 2011] vieressä oli hieman pienempi, hirsinen lastentarhan henkilökunnan asuinrakennus.

Nykyisen Rantatien varrelle rakennettiin ilmeisesti vasta 1950-luvulla seitsemän hirsirakenteisen ja kahden tiilirakenteisen kaksikerroksisen asuinrakennuksen alue (osa-alue F) – viimeksi mainittujen rakennusvuosi 1954 oli merkitty aiemmin talojen seinään. Nämä rakennukset ovat selvästi kookkaampia kuin muut Obbnäsin alueelle rakennetut asuinrakennukset ja edustivat alkuperäisessä asussaan, kulmarisaliitteineen kaikkineen, tyyliinsä puolesta lähinnä jonkinlaista myöhäistä klassismia – stalinistista sellaista. Samojen piirustusten mukaan rakennettiin asuinrakennuksia muuallekin

Entisellä Edön tilan alueella, lähellä Obbnäsin sotatamaa sijainnut keskusleipomo kesällä 1956. SA-kuva

Porkkalan vuokra-alueen sotilaita ja asukkaita. Kuvat on kehitetty Sjundbystä löytyneistä valokuvanegatiiveista. Kuvat teoksesta: Porkkalan kohtalot.

vuokra-alueelle, mm. Kantvikissa olleen 6. Merisotasairaalan luokse ja siitä pohjoiseen Storträskin lähettävälle. Rantatien asuinalueelta entiselle Bredvassin huvilalle johtavan tien varrella, mäntymetsän katveessa oli komea hirsinen upseerikerho.

Entisellä Edön tilan alueella, Dragsvikin pohjoispuolella olevalla harjanteella, Myllysuon laidalla on säilynyt asuinalue, nykyinen Harjukylä (osa-alue G). Se muodostuu kahdeksasta suuremmasta kahden huoneiston puuasuinrakennuksesta ja yhdestä pienemmästä yksittäistalosta. Harjukylän asujaimistossa oli ainakin sotasatamassa olleiden laivasto-osastojen upseeristoa. Eteläisen kasarmialueen länsipuolella Karinokassa oli samojen piirustusten mukaan tehtyjen kuuden asuintalon ryhmä, joka purettiin 1960-luvulla.

Harjukylän luoteispuolella sijaitsevan korkean kallion päälle rakennettiin neuvostoaikana juomavesisäiliöitä. Kallioon louhitut, halkaisijaltaan viiden metrin kokoiset säiliöt saivat vetensä entisen Edön tilan pohjoispuolella sijaitsevasta Niittylammesta (Ängvikträsk). Vesi pumpattiin lammen etelärannalle rakennetusta tiilisestä pumppuasemasta. Säiliöistä lähti vesijohto Harjukylän asuinalueen ohi etelään, kohti sotasatamaa.

Harjukylän tienoilta rakennettiin neuvostoaikana täysin uusi leveä tie Suursuon läpi itään. Se johti Jeggarsin ja Stor-Hilan tilojen alueelle, jonne oli rakennettu mm. neljän kookkaan betonivaraston alue. Varastot kuuluivat eteläisellä kasarmialueella olleen kk-tykkipataljoonan vartioimiin kohteisiin. Tien varteen, Edön eteläpuolelle rakennettiin kookas tiilinen leipomo, josta toimitettiin leipää ainakin Obbnäsin alueen sotilasosastoille. Leipomo on purettu, mutta alueella on säilynyt yksi suuri varastorakennus. Leipomon eteläpuolella olevan avoimen kallioalueen päällä oli kymmenien parakkiasuinrakennusten alue, jossa on todennäköisesti asunut ainakin leipomon henkilökuntaa.

Suursotaan valmistautumista

Tukikohta muistutti jatkuvasti itsestään ja siitä, miten vähän Suomella oli liikumavaraa sodan jälkeisissä ulkosuhteissaan vuoden 1947 rauhansopimuksen ja valvontakomission lähdön jälkeenkin. Seuraavana vuonna solmitun Suomen ja Neuvostoliiton välisen sotilaallisen yhteistyösopimuksen takia vuokra-alue olisi Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen välisessä konfliktissa vetänyt Suomen automaattisesti mukaan suursotaan.

Tukikohdan miehistövahvuus oli erittäin suuri, eikä jäänyt juuri jälkeen Suomen puolustusvoimien kokonaisvahvuudesta. Obbnäsin sotasatamaan pysyvästi sijoitetut sota-alukset olivat reilusti suurilukuisemmat kuin Suomen

Neuvostoaikainen, kenttäkivetie Upinniemen eteläisen kasarmialueen lähistöllä 1956. SA-kuva

Obbnäsin kalkkihiekkatiilistä murattu paloasema ja sen letkutorni (oik.) vuonna 1956. Ne sijaitsivat 1960-luvun alussa valmistuneen harjoituslaitteksen (rak. nro 2013) ja Upinniementien välisellä alueella. SA-kuva

Kalliorakentamista Obbnäsin alueella vuonna 1956: yllä sotasataman laidalla oleva varastotunneli ja alla koneista riisuttu varavoima-asematunneli. SA-kuva

sodan jälkeen erittäin vaatimattomiksi supistuneet laivastoyksiköt, vaikka eivät kuuluneetkaan neuvostolaivaston vahvimpiin voimiin. Mäkiluodon järeä tykkitorni loi ainakin psyykkisellä tasolla sellaisen kuvan, että jokin Suomen hallituksen vääreksi katsottu päätös olisi voinut johtaa koko pääkaupungin eliminointiin – vanhan huonokuntoisen tykkitornin sijaan tähän olisivat käytännössä pystyneet tukikohdan voimakkaat kenttätykistö- ja panssarijoukot.

Porkkalan neuvostojoukoilla, niin rannikkotykistön, laivaston kuin mantereelle sijoitettujen konekivääritykkidivisioonan yksiköillä oli kuitenkin ennen muuta puolustuksellinen tarkoitus. Suomen vähäiset voimat eivät tietenkään olleet tähän syynä, vaan mahdollinen länsivaltojen maihinnousu- ja/ tai maahanlaskuhyökkäys. Toisen maailmansodan kestäessä oli tukikohdan alue suojattu pikaisesti rakennetuin kenttälinjauuslaittein. Kesti kuitenkin aina kevääseen 1952 asti, kunnes Porkkalan puolustusvarustuksia ryhdyttiin toden teolla tekemään kestäviksi – valamaan betoniin ja kallion sisään.

Samalla kun muutaman kilometrin päässä Helsingissä valmistauduttiin kesäolympialaisiin, raportoitiin Porkkalassa meneillään olevasta ennennäkemättömän laajasta rakennusaktiivisuudesta, jolla valmistauduttiin paljon suurempaan mittelöön, jopa ydinsotaan. Joka puolelta vuokra-alueita kuului porakoneiden ja louhintatöiden ääniä. Alueelle tuotiin juna- ja laivalasteittain betonisekoittimia, rakenneterästä ja muuta kestoelinnoituslaitteiden rakentamiseen tarvittavaa välineistöä ja materiaalia. Stalinin viimeisenä vallassaolovuotena tukikohdan rakennustöihin käytettiin lähes 44 miljoonaa ruplaa, seuraavina vuosina vain hieman vähemmän ja palautusvuonna 1955 vielä 25 miljoonaa ruplaa.²⁰

Helsingin kautta tuotiin rautatiekuljetuksin lisäksi mm. huomattavat määrät uusia panssarivaunuja. Viimeistään syksyllä 1953 alkoivat Mig-15 suihkuhävittäjät tehdä harjoituslentoja Tallinnasta Porkkalanniemen uudelle lentokentälle. Sieltä ne saivat muutaman minuutin lisäaikaa torjua amerikkalaispommittajia, joiden lentoreitit kulkisivat mahdollisen sodan syttyessä Suomen alueen yli kohteisiinsa.²¹

Obbnäsin alueelle ei tiedetä rakennetun kestoelinnoitetun tykkiasemian tms. Sen sijaan sodan varalta ryhdyttiin tärkeimpiä toimintoja siirtämään alueen runsaslukuisten kallioiden sisään. Käärmekallioon sotasataman läheisyyteen louhittiin suuri, noin 140 metriä pitkä ja 11 metriä leveä varastotunneli. Dragesvikin rantakallioon valmistui osin kolmikerroksinen sodanajan

"Terveiset Itämereltä. [...] Minulla on ilmoitettava Sinulle suuri muutos elämässäni. Varmaankin olet radiosta kuullut, että Porkkalasta lähtevät joukot pois, minä palvelen myös siellä. 31.11.1955 matkustamme Mustallemerele. Tällä osoitteella en enää kirjoita."

Kesken jäänyt kirje 29.11.1955, joka löytyi Obbnäsin eteläiseltä kasarmialueelta. KA T-20121.

Dragesvikin rantakallioon rakennetun voima-aseman suuaukko helmikuussa 1956. SA-kuva

diesel-sähköasema – normaalistihan tukikohdan sähkö saatiin suomalaisilta toimittajilta. Koko tukikohdan sodan ajan johtokeskusbunkkeria ryhdyttiin louhimaan Edön itäpuoliseen kallioon, eli nykyiseen Korsumäkeen. Komentoluolassa olisi valmistuttuaan ollut tiloja ainakin kahdessa kerroksessa, mutta sisätilat tuhottiin perusteellisesti ennen neuvostojoukkojen lähtöä.

Porkkalan palautus

Porkkalan palauttamispäätös syksyllä 1955 tuli suurena yllätyksenä niin suomalaisille kuin useimmille muillekin, mukaan luettuna itse tukikohdan johto. Hyödyiltään kyseenalaisen, vieraalla maalla sijaitsevan ja paljon kustannuksia tuottavan tukikohdan palauttaminen tarjosi kuitenkin Stalinin jälkeisille neuvostojohtajille mahdollisuuden parantaa suhteita suomalaisiin. Samana vuonna lakkautettiin myös toisen ystävällismielisen maan, Kiinan maaperällä ollut Port-Arthurin laivastotukikohta. Neuvostoliiton taloutta saataisiin paremmalle tolalle asevoimien vanhentunutta puolta supistamalla.

Suomalaiset ylittävät Porkkalan vuokra-alueen rajan palautuspäivänä 26. helmikuuta 1956. SA-kuva

Kirkkonummen rautatieasemalle oli neuvostoliittolaisten toimesta pystytetty puinen porttirakennelma. Punatähtien ja kiitävää höyryjunaa esittävän maalauksen alla oli teksti: Kirkkonummen asema, Porkkalan sotasataman sotilasrautatie. SA-kuva

Vaikka Porkkalan mantereenpuoleista puolustusta linnoituslaitteineen olikin uudistettu suurella rahalla, olivat mm. sinne sijoitetut laivastovoimat ja rannikkokotikisto lähenemässä romutusikää. Porkkalan varuskunnan lakkauttaminen supisti neuvostoasevoimien vahvuutta 16962 henkilöllä, kuten Neuvostoliiton sotilasjohto tuolloin laski.²²

Porkkalan ei tarvinnut evakuoita neuvostojoukoista aivan yhtä nopeasti kuin asukkaistaan reilut kymmenen vuotta aiemmin. Sitä ei myöskään tarvinnut palauttaa alkutilaansa. Silti suurin osa edellisten vuosien aikana rakennetuista kesto- ja linnoituslaitteista sekä mm. Mäkiluodon tykkitorni tuhouttiin maan tasalle. Maalaismaisemaa suojaavilla bunkkereilla ja tykkikasemateilla ei toki olisi ollut suomalaisille käyttöä, eikä vanhentuneilla rannikkokotikivillä olisi juuri ohjuksilla ja ohjusveneillä varustautuvia neuvostoasevoimia peloteltu.

Obnäsän sotasataman alue säilytettiin kuitenkin pääosin koskemattomana – olihan neuvostolaivaston tarpeen vaatiessa aina mahdollista ottaa se YYA-hengessä uudelleen käyttöön. Joitakin parakkialueita ja hirsirakennuksia purettiin ja siirrettiin Suomenlahden yli, mm. neljä hirsistä asuintaloa Loksan suureen sukellusvenetukikohtaan 70 km Tallinnasta itään. Merisotaraken- nustyön silloinen päällikkö, insinöörikenraalimajuri Deriglazov johti näitä evakuointitoimenpiteitä. Aseistuksen lisäksi kaikki koneet ja laitteet mm. sotasataman korjaamosta ja sähköasematunnelista kuljetettiin pois. Lokakuun lopulla 1955 poistui myös 104. Saaristoalusprikaati panssaritykkiveneineen kohti Leningradin romuttamoja.

Porkkalan tukikohdan viimeinen komentaja, kenraaliluutnantti Sergei Kabanov kierrätti puolustusministeri Emil Skogin johtamaa suomalaisvaltuuskuntaa mm. Edön leipomolla ja sotasataman tunneleilla 24. tammikuuta 1956, kaksi päivää ennen palautuspäivää. Kabanov kehuskeli tukikohtaan rakennettujen uusien rakennusten määrällä ja niiden jättämisellä käyttökel- poisina suomalaisille. Stahanovilaisin periaattein pystytetyt ja kovassa käy- tössä olleet rakennukset eivät kuitenkaan useinkaan olleet kestäneet aikaa, ja suurin osa niistä luokiteltiin tammikuussa tehdyssä suomalaisinventoinnissa huonokuntoisiksi.²³

Neuvostotukikohdan viimeinen komentaja kenraali- luutnantti Sergei Kabanov esittelee suomalaisvaltuus- kunnalle, mm. pääministeri Urho Kekkokselle Dragen sotasataman kallioliulua 24. helmikuuta 1956. Kuva: SF-katsaus 7, Yle kuvanauha, Suomen Filmitelliisuus

PORKKALAN VARUSKUNNAKSI

1956–1969

Neuvostorakennelmat hyötykäyttöön

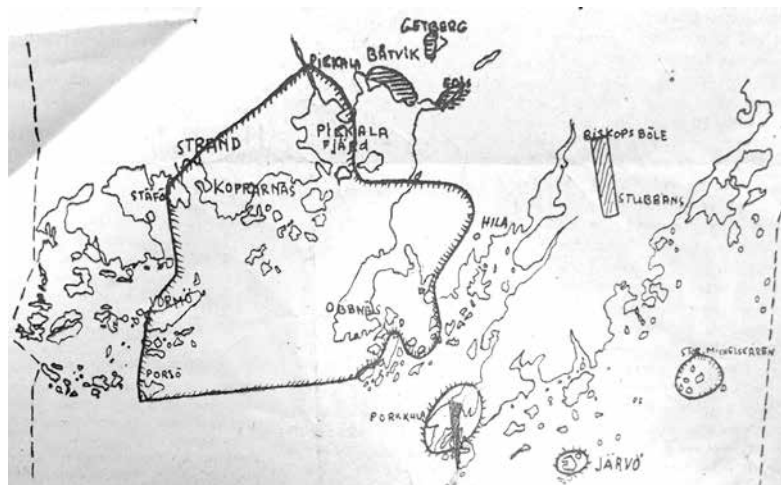
Neuvostoliittolaisen tukikohdan häviäminen Porkkalasta antoi Suomen puolustusvoimille mahdollisuuden uuteen ajatteluun niin joukkojen sijoituksen kuin aseistuksen määrän suhteen.²⁴ Porkkalan aluetta ei haluttu palauttaa kaikilta osin alkuperäisille omistajilleen. Sinne asetettiin väliaikainen hallinto, eikä alueelle päässyt aluksi ilman erityistä kulkulupaa. Porkkalan rajavartiosto valvoi vanhaa rajaa kesäkuun 1956 loppuun saakka.²⁵

Puolustusvoimat teki Porkkalan alueella laajan tiedustelun tammikuun ja helmikuun vaihteessa 1956. Paksun lumen ja jään takia saadut tiedot olivat kuitenkin puutteellisia ja epätarkkoja, eikä esim. Obbnäsin alueelle rakennetusta vesijohto- ja viemäriverkostosta, telakointimahdollisuuksista tai rakennusten sokkelien ja vesikattojen kunnosta voitu sanoa mitään varmaa. Tiedustelun perusteella kartoitettiin palaavien siviilien liikkumisen kannalta vaaralliset alueet, joilla oli mm. suoritettu taisteluammuntoja tai tehty kestopuolustuslaitteiden räjäytystöitä. Alueet eristettiin kieltotauluin ja osin sotilasvartiointi, ja tehtiin sitten vaarattomiksi pääesikunnan pioneeriosaston johdolla.²⁶

Tiedustelutulosten perusteella puolustusvoimat laati listan sellaisista alueista, joilla oli sotilaallista merkitystä ja jotka haluttiin pakkolunastaa valtiolle. Ennen vuokra-aikaa puolustusvoimien hallussa oli ollut vain Mäkiluodon linnake sekä muutama muu saari Porkkalanniemen edustalla. Aluksi toivelista käsitti viidesosan vuokra-alueesta, mikä herätti Porkkalan alueen entisissä asukkaista suurta huolestumista. Obbnäsin sotasatama kuului itsestään selvästi näihin alueisiin, mutta sen lisäksi puolustusvoimien haltuun haluttiin myös Kopparnäs, Pikkala, Båtvik, Kantvik ja koko muu Pikkalanlahden ympäristö, Porkkalan niemen eteläosa ja mm. Friggesbyn lentokentän alue.²⁷

Puolustusvoimilla oli sodan jälkeen ollut suuria puutteita majoitus- ja koulutusoloissaan, koska useat parhaimmista ja nykyaikaisimmista varuskunnista olivat jääneet uuden itärajan taakse. Joukkojen sijoittamista vanhoihin varuskuntiin ja niiden rakennuskannan korjaamista ja täydentämistä uudisrakennuksilla ei voitu jatkaa loputtomiin. Porkkalan palautuksen nähtiin helpottavan erityisesti Helsingin alueen joukkojen tilannetta.

Obbnäsin varuskunnan alueelle oli luontevaa sijoittaa sellaisia rannikolla toimivia joukkoja, laivastoa, rannikkotykistöä ja rannikkojalkaväkeä, joita siellä oli neuvostoaikaankin ollut. Suurin osa puolustusvoimien toivelistalla olleista laajoista, aiemmin yleensä maatalouteen käytetyistä alueista olisi varattu harjoitusalueiksi. Niistä oli huutava pula alati laajenevan pääkaupungin lähistöllä, ja siksi leiri- ja harjoitusalueita oli 1940-luvun lopulta lähtien

Porkkalan vuokra-alueelta lähtiessä ei kotieläimiä saanut ottaa mukaan. Niinpä alueelta löytyi palautuksen jälkeen lukuisia koiria ja kissoja, kuolleita ja eläviä. Koiran luuranko oli kesällä 1956 asetettu kannon nokkaan nykyisen Uppiniementien varrelle. SA-kuva

Sanomalehdessä 1. huhtikuuta 1956 julkaistu kartta puolustuslaitoksen tuolloin havittelemista maa-alueista Porkkalan alueella. Alue käsitti viidesosan entisestä vuokra-alueesta, mutta lukuun oli otettu mukaan myös vesialueet. KA

Puolustusministeriön henkilöstöä ja puolustusministeri Emil Skog tutustumassa Obbnäsiin kesällä 1956. Kuva on otettu itärannan neuvostorakenteisella laiturilla pohjoisen kasarmialueen eteläpuolella. Tausalla näkyy laiturialueella ollut puinen valvontatorni. Kuva teoksesta Tervasmäki, Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana 1939–1978.

pakkolunastettu satojen kilometrien päästä varsinaisista varuskunnista. Juuri tällaisten alueiden pakkolunastusaiheet, joille oli vaikea nähdä maanpuolustuksellista merkitystä, herättivät suurinta vastarintaa entisissä asukkaissa. Puolustusvoimat joutuikin luopumaan suurimmasta osasta kaavailmistaan alueista elokuussa 1956 tehtyyn pakkolunastuspäätökseen mennessä.²⁸

Porkkalaan siirrettävät joukot

Tornipatterin tuhoamisesta huolimatta nähtiin rannikkotykistön paluu Mäkiluodolle tärkeäksi. Keskisen Suomenlahden rannikkopuolustuksesta ennen sotia vastanneen Rannikkotykistörykmentti 1:n (RT 1) vastuualue ja vahvuus olivat Porkkalan vuokra-ajalla supistuneet pieniksi. Nyt päätettiin Porkkalan alueelle perustaa uusi patteristo, jonka koulutus tapahtuisi Mäkiluodolla. Kiinteää rannikkotykistöä palautettaisiin myös muille Porkkalanniemeä ympäröiville saarille. Upinniemen eteläkärkeen oli sotien aikaisten suunnitelmien mukaan tarkoitus rakentaa tulenjohtotorni. Hevonpään huvilaan ja alueelle rakennettaviin uudisrakennuksiin kaavailtiin Porkkalan patteriston rauhan ajan esikuntaa, Porkkalanniemelle taas täysin uutta sodanajan komentopaikkaa. Nämä suunnitelmat osoittautuivat myöhemmin pääosin ylimitoitetuiksi taloudellisiin mahdollisuuksiin nähden.²⁹

Useimmat Obbnäsiin siirrettävistä joukoista olivat joutuneet toimimaan hyvin puutteellisissa oloissa. Katajanokalla sijainneelle Helsingin laivastoasemalle ja sieltä käsin toimineelle laivaston 2. Lippueelle oli etsitty uutta tukikohtaa jo koko sodan jälkeisen ajan. Katajanokan sotasatama-, versta- ja kasarmialueen pääosa oli siirretty Valtion Metallitehtaiden hallintaan vuonna 1950. Laivastoasemalle sopivan maa-alueen hankintaan Porkkalan ja Helsingin itäpuoliselta rannikkoalueelta ei kuitenkaan löytynyt varoja. Siksi oli päädytty varavaihtoehtona Santahaminaan, joka ei ollut millään tavalla ihanteellinen sijoituspaikka. Santahaminaan ehdittiin jo vuosina 1951–1953 rakentaa laiturialueita ja muutama asuintalo. Laivastoasema kuitenkin pysyi Katajanokalla kunnes Porkkalan palautuspäätös tuli tietoon.³⁰

Toinen väljempiin oloihin ja parempiin harjoitusmaastoihin siirtoa odottanut joukko oli osin Suomenlinnaan ja osin Espoon Miessaaren ensimmäisen maailmansodan aikaiselle linnoitusasemalle sijoitettu Rannikkopataljoona. Rannikon erityisolosuhteisiin koulutetuilla joukoilla oli ollut tärkeä osuus sotienajan rannikkotaisteluissa, mutta erilliselle joukko-osastolle ei oltu

"Neuvostoliiton intresseihin ilmeisesti kuuluu Naissaaren–Porkkalan kapeikon sulkeminen sukelusveneverkolla ja miinoittein. Tehtäväksemme voi jäädä aluevesisuodellemme tulevan sulun osan laskeminen."

Merivoimien komentaja kontra-amiraali O. Koivisto 19.4.1956 päämajoitustestiarille. KA T-26862/14

"A. Oma atomiase. Ei liene näkyvissä aikaa, jolloin Suomella olisi oma atomiase. Kuitenkin on otettava huomioon, että liittolaisellamme sellainen on ja sitä tullaan varmasti myös käyttämään, jos uusi maailmansota alkaa. Tämän vuoksi olisi syytä suunnitelmassa ottaa huomioon, ei ainoastaan suojautuminen sitä vastaan, vaan myös sen käyttö omassa puolustuksessa."

Pääesikunnan rannikkopuolustuksen tarkastajan muistio 2.10.1956, Rannikon puolustus ja atomisota. KA T-23107/5.

rauhanaikana nähty tarvetta. Nyt RT 1:n alaisuudessa vuodesta 1955 lähtien toiminut pataljoona haluttiin muuttaa itsenäiseksi joukko-osastoksi ja siirtää Obbnäsiin mieluiten jo syksyllä 1956.³¹

Puolustusvoimat kaavaili Pikkalanlahden pohjoisrannan alueita Båtvikin huoltosataman ja Strömsbyn välillä toisen RT 1:n alaisuudessa toistaiseksi olleen joukon, 1. Erillisen rannikkotykistöpatteriston varuskunta-alueeksi. Vuonna 1952 perustetulla moottoroidulla patteristolla oli tarkoitus täyttää kiinteän rannikopuolustuksen aukkoja, joita oli erityisesti Pohjanlahden alueella ja sodanaikana myös Ahvenanmaalla. Patteriston vakinaiseksi sijoituspaikaksi oli määrätty Vaasa, mutta koska siellä ei ollut sopivia majoitustiloja, oli jouduttu tyytymään Suomenlinnan nk. Vaasan kasarmeihin.³²

Kantvikin neuvostoaikainen merisotasairaala-alue henkilökunnan asuntoineen olisi riittänyt patteristolle ruhtinaallisesti, ja itse sairaala ajateltiin otettavan kaikkien Porkkalan alueelle sijoitettavien joukkojen lääkintähuollon käyttöön. Hyvien tie-, rautatie- ja vesiyhteyksiensä ansiosta moottoroitu tykistö olisi voitu tarpeen tullen nopeasti siirtää kaavailtuihin aukkoaikeisiin. Koska puolustusvoimien havittelema alue supistui kuitenkin Obbnäsin lähiympäristöön, tuli patteriston vaihtoehtoiseksi, mutta yhtälailla toteutumattomaksi sijoituspaikaksi entinen Edön tilan alue neuvostoaikaisen leipomon ja Ångvikträskin välillä. Vuonna 1957 Vaasan rannikkopatteristoksi nimettyinä se sai odottaa siirtoaan Suomenlinnasta nimikkokaupunkiinsa vielä pitkälle 1960-luvun puolelle.³³

Suunnittelun pääperiaatteena oli vielä tässä vaiheessa se, että jokainen joukko-osasto saisi Obbnäsistä oman majoitusalueensa ja pääosin myös omat koulutus- ja harjoituspaikkansa. Sen sijaan varuskunnan huoltoyksiköt ja keskusvarastot olisivat yhteisiä. Lähtökohtana oli neuvostolaivaston jättämän infrastruktuurin, sotasataman ja tieverkon käyttäminen sellaisenaan. Alueella olevia rakennuksia korjattaisiin ja käytettäisiin mahdollisimman suuressa määrin ja uusia rakennettaisiin vain, kun majoitus-, muonitus- ym. oloja ei saataisi muuten ajanmukaiselle tasolle. Kaikille kantahenkilökuntaan kuuluville oli määrää rakentaa asunnot, koska sijainti oli syrjässä suurista asutuskeskuksista. Neuvostolaivaston ydinsotaa ennakoivien linnoitustöiden tapaan tunneleita ym. kestopäijänteitä käytettäisiin mahdollisimman runsaasti tärkeimpien toimintojen sijoittamiseen.

PURNAJAISET PORKKALASSA

*Puolustusministeriön edustaja joutui
Porkkalan maanomistajien rumputuleen*

Otsikko Helsingin Sanomissa 22.7.1956.

"Yksityiskohtaista selvitystä siitä, mitä sotilaallisia laitteita Porkkalan alueelle rakennetaan, mihin ja miten ne tehdään, ei tässä yhteydessä ole tarpeellista, eikä ymmärrettävistä syistä mahdollistakaan antaa (äänestä naurua kokoussalista). [...] Alueen rajojen määrittelyssä on lähdetty huolellisesti tehdyistä sotilaallisista käyttösuunnitelmista ja yksinomaan valtakunnan kokonaisuutta ajatellen (Naurua)."

Puolustusministeriön hallitusneuvos Gunnar Söderlund pakkolunastuskysymyksestä, "Purnajaiset Porkkalam", Helsingin Sanomat 22.7.1956.

"Ei ole mitään luonnotonta tai kohtuutonta siinä, että puolustuslaitos katsoo, että vuokralaisten alueelle rakentamia laitteita käytetään niihin tarkoituksiin, mihin ne on rakennettu. Siellä on kuitenkin tehty kalliita töitä: väylää on syvennetty, satamalaitteita, kasarmeja, asuntoja, pajoja ja leveitä teitä rakennettu ja tunneleita on louhittu kallioihin. Kaikki ei ole tosin ensiluokkaisessa kunnossa, mutta paljon voidaan ottaa käyttöön korjausten jälkeen."

Pääministeri K.-A. Fagerholmin puhe kansanjuhlassa Kasikissa 12.8.1956, Uusi Suomi 13.8.1956.

Suomen Joutsen Obbnäsin laiturissa maaliskuussa 1957. SA-kuva

Koska Obbnäsin korjaus-, muutos- ja rakennustyöt tulisivat olemaan varsin suurisuuntaisia ja kestäisivät, rahoituspäätöksistä riippuen, viisi tai kymmenenkin vuotta, määriteltiin eri joukkojen muutolle kiireellisyysjärjestys. Ensimmäisenä suoritettaisiin Helsingin laivastoaseman ja 2. Lippueen siirron vaatimat työt, ja vasta sitten Rannikkopataljoonan, vaikka se oli koulutus- ja majoitustilojensa puolesta huonommassa asemassa.

Kesä 1956 ja lunastuspäätös

Helsingin laivastoasema asetti keväällä 1956, viimeistään jäiden lähtiessä Obbnäsiin muutaman kymmenen miehen komennuskunnan, jonka tehtävänä oli alueen eristäminen ja vartiointi. Obbnäs oli kaukana kaikesta ja tarjosi vartioston kahden kuukauden vartiovuoroille vaatimattomat neuvostolosuhteet. Laivaston emälaiva Suomen Joutsenen saapuminen sotasataman majoitusalueksi paransi kuitenkin mielialoja.³⁴

Kaikki Porkkalaan siirrettävät joukot alkoivat käyttää aluetta jo kesällä 1956 harjoitus- ja leiripaikkana. Lähes koko Suomen vaatimaton laivasto kiinnittyi Suomen Joutsenen rinnalle länsi-Dragen sotasatamaan, kun 2. Lippueen ja Pansiossa majailevan 1. Lippueen alukset harjoittelivat kesäkauden Porkkalasta käsin. Rannikkotyöstörykmentti ja Rannikkopataljoona leireilivät Obbnäsin eteläosassa.³⁵

Heinäkuun helteissä puolustusministeriön edustaja joutui hikiässä ja vihamielisissä tunnelmissa puolustamaan pakkolunastusta alueen alkuperäisasukkaiden ”purnajais”-tilaisuudessa. Ymmärrettävästi erityisen kiihkeästi esiintyi Obbnäsin tilan omistaja insinööri Bertel Degerth. Hän ihmetteli, millä oikeudella puolustusvoimat menee ottamaan haltuunsa Obbnäsin niemen, saaret ja kalavedet aiheuttaen siten ”häpeätahrان Suomen julkisessa elämässä”.³⁶

Eduskunta teki kuitenkin Obbnäsin pakkolunastuspäätöksen elokuussa 1956. Helsingin laivastoaseman komentaja saattoi vain todeta, että alueen siviiliväestö suhtautui puolustuslaitokseen yleensä ottaen hyvin karsaasti. Vaikka alue oli näin siirtynyt Suomen puolustusvoimien haltuun, oli entisillä vuokralaisilla vaikeuksia pysyä sieltä poissa. Neuvostoliiton suurlähettiläälle seurueineen oli nimittäin myönnetty lupa tehdä ”kalastusmatkoja” sotilasalueen sisälle. Lähetystöseurueiden puuhien tarkkailu oli hankalaa, koska ne poistuivat alueelta usein vasta pimeään tultua. Asia oli kuitenkin ”arkaluontoinen”, eikä laivastoaseman komentajan mielipide vaikuttanut millään tavalla kalastuslupan saantiin.³⁷

Siirtosuunnitelma

Merivoimien esikunnassa laadittiin huhtikuussa 1956 alustava suunnitelma tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä olleen Helsingin laivastoaseman (ml. siihen vuodesta 1954 kuulunut Sukeltajakurssi) ja 2. Lippueen siirtymisestä Obbnäsin alueelle. Sitä hiottiin vielä syksyllä pakkolunastuspäätöksen jälkeen, ja puolustusvoimain komentaja, jalkaväenkenraali K.A. Heiskanen esitti hyväksymänsä suunnitelman Porkkalan alueen käytöstä puolustusministerille 6. lokakuuta 1956.

Laivastoaseman ja lippueen kokonaisvahvuudet olivat 437 ja 245 henkeä, joista varusmiehiä oli yhteensä 340. Joukot saisivat käyttöönsä sotasataman lisäksi pohjoisen kasarmialueen. Rakennukset riittäisivät niiden tarpeisiin, tosin vasta perusteellisen korjauksen, mm. tilanjaon muuttamisen jälkeen. Kasarmialueella ei kuitenkaan ollut aselajikoulutukseen soveltuvaa rakennusta, joten yksi hirsikasarmeista olisi väliaikaisesti otettava opetuskäyttöön. Vaihtoehtona oli ollut myös kokonaan uuden kasarmin rakentaminen ja hirsikasarmien muuttaminen opetus- ja varastotiloiksi. Obbnäsin tilan pelolle rakennetusta pienemmästä hirsikasarmista kunnostettaisiin 2–4 miehen huoneisiin jaettu majoitusrakennus. Neuvostoasuinrakennusten lisäksi oli rakennettava 50–60 uutta kantahenkilöstön asuntoa. Nämä kerrostaloasunnat sijoitettaisiin Bergabon parakkialueen tilalle.

”Laivastoaseman komentajan luvalla tapahtuva Neuvostoliiton suurlähettilään ja seurueen Porkkala-alueen vierailu on sikäli ristiriitainen, että [pääesikunnan] ulkomaanosaston tietämän mukaan lupa annetaan vaikka laivastoaseman komentaja sen antamisesta kieltäytyisikin.”

Helsingin laivastoaseman komentaja Kivikuru 30.9.1957
Pääesikunnan Ulkomaanosastolle. KA T-22256/10.

Laivastoyksiköiden esikunnat ajateltiin vielä tässä vaiheessa sijoittaa Obbnäsin kartanon koillispuolella sijainneeseen tiilirakennukseen (silloinen nro 108), joka oli todennäköisesti ollut aiemminkin tässä käytössä. Upseerikerhoksi ajateltiin Bredvassin alueella ollutta hirsistä kerhorakennusta (silloinen nro 159) ja aliupseerikerhoksi itse kartanorakennusta. Kaikki ne sijoitettiin kuitenkin lopulta väliaikaistiloihin odottamaan uudisrakennusten valmistumista. Myös varusmiesten viihdytys- ja sosiaalitiloille tarvittiin kokonaan uusi rakennus.

Sotasataman laiturit, verstaas- ja varastorakennukset sekä Käärmevuoren varastotunneli olivat suhteellisen hyväkuntoisia ja voitiin ottaa käyttöön vähäisemmin muutos- ja korjaustöin. Ylösvetotelakan maanpäälliset raiteet, vinssit ja muut laitteet oli viety Suomenlahden taakse, joten sen kunnostaminen oli yksi kiireellisimpiä toimenpiteitä 2. Lippueen siirtoa ja talvehtimista ajatellen. Rannassa aallonmurtajan lähettävillä olleet neljä 50 tonnin polttoainesäiliötä, öljysataman kaksi 60 tonnin säiliötä sekä itäisen L-laiturin viereiset säiliöt kunnostettaisiin. Tässä vaiheessa laivaston haaveena oli myös louhia moderneimmille aluksilleen, Englannista tilatuille moottoritykkiveneille suuri suojaluola ja sodanajan korjaamo, jonka olisi pitänyt olla käyttökunnossa jo runsaan vuoden päästä syksyllä 1957.

Kunnollisista varastotiloista oli alueella huutava puute, eikä kaikkia laivastoaseman toimintoja ollut mahdollista siirtää Porkkalaan kovin nopeasti. Pääosa laivastoaseman taisteluvälinevarastoista jäi vielä Vallisaareen ja Kuninkaansaareen. Entisille sijoituspaikoilleen jätettiin mm. Vallisaaren torpedo- ja Melkin miinavarasto, Isosaarella ollut torpedokoeasema sekä Lonnassa ollut laivojen magneettisuuden mitta- ja poistoasema.³⁸

Kunnostus- ja rakennustyöt alkavat

Varuskunta-alueen rakennusten korjaustyöt aloitettiin vuoden 1957 alussa. Ensimmäisen vaiheen eli laivastoaseman siirron mahdollistavien töiden kustannuksiksi arvioitiin noin 430 miljoonaa markkaa, joista helmikuun loppuun mennessä oli myönnetty kolmasosa. Rakennustöiden rahoitus tuli työllisyysvaroista, mikä merkitsi, että töitä tehtiin lähinnä talviaikaan. Optimistinen aikataulu muutolle vielä saman vuoden syksynä ei ollut toteutumassa, vaan

Yllä vas.: Hirsikasarmin ulkoseiniä oiotaan ja niihin asennetaan lisätukia korjaustöiden yhteydessä vuonna 1957. SA-kuva

Neuvostoaikaan Obbnäsin kartanon pihapiiriin rakennettujen parakkien ja muualta siirrettyjen asuintalojen viime hetket alkavat olla käsillä maaliskuussa 1960 kun niiden luokse ovat valistumassa kolme uutta kasarmia. SA-kuva

töitä tehtäisiin vielä yli kaksi vuotta.

Obbnäsin rakennustöitä tehtiin puolustusministeriön rakennusosaston johdolla. Rakennustyöläiset, joita ensi alkuun oli 150 henkeä, tulivat ympäri Suomen sieltä missä työttömyyttä esiintyi, pääosin Kuopiosta ja Joensuusta. Tämä merkitsi, että heille oli järjestettävä majoitus Obbnäsistä. Käyttöön otettiinkin lähes kaikki mahdolliset lämmitettävät rakennukset. Suurin osa huonokuntoisista neuvostoparakeista purettiin sen sijaan jo töiden alkuvaiheessa.

Ensimmäisen vaiheen työt keskittyivät alueen vesi- ja viemäri- sekä sähkötöihin ja olemassa olevien rakennusten peruskorjaus- ja muutostöihin. Näitä olivat pohjoisen kasarmialueen kasarnit, ruokala, varastorakennukset ja sauna sekä asuinrakennukset, sotasataman korjaamo ja neuvostoaikaiseen keskusmuuntamoon rakennettava lämpökeskus. Parempikuntoisiltakin näyttäneissä neuvostorakennuksissa huomattiin vakavia rakenteellisia ongelmia ja puutteita mm. lämmityslaitteiden ja sähköasennusten suhteen. Myös Obbnäsin alueelle tulevat sähkölinjat olivat erittäin huonossa kunnossa, joten työmaata vaivasivat alituiset, jopa vuorokauden mittaiset sähkökatkot. Neuvostoaikaisen, Ängvikträskin pumppaamon sijaan rakennettiin alueen vesijohtoverkolle Vitträskin etelärantaan uusi vedenpuhdistamo.³⁹

Ainoat uudisrakennukset olivat kolme Bergabohon rakennettavaa kanta-henkilökunnan asuinkerrostaloa, jotka suunnitteli rakennusosaston arkkitehti Heidi Vähäkallio-Hirvelä. Puolustusministeriön rakennusosasto oli supistunut huomattavasti 1930-luvun ”kultakauden” ajoista. Rakennusosaston ”nuoremman polven” arkkitehti Vähäkallio-Hirvelä kuului siellä pisimpään, vuodesta 1941 työskennelleihin. Puolustusministeriöön Tilkan keskussotilassairaalan laajennusta vuonna 1957 suunnittelemaan palannut Olavi Sortta oli ainoa sotaa edeltävää aikaa edustava arkkitehti. Rakennusosaston pitkäaikainen yliarkkitehti Torsten Elovaara oli saanut surmansa vuonna 1949 kranaatinheitimen ammuksesta Santahaminassa, kun hän oli ollut katsastamassa sijoituspaikkaa Helsingin laivastoasemalle. Hänen seuraajansa Kalle Lehtovuori taas oli siirtynyt eläkkeelle vuonna 1956. Porkkalan varuskunnan suunnittelutyöt olivat ensimmäisiä uuden yliarkkitehdin Vilho Nokon kaudella.⁴⁰

Puolustusministeriön rakennusosaston suunnittelu- ja rakennustyöt Helsingin lähialueilla keskittyivät 1950-luvun loppupuoliskolla Obbnäsin

lisäksi Santahaminan ja Hyrylän varuskuntiin – Ilmatorjuntarykmentti siirtyi vuosina 1957–59 Santahaminasta Hyrylään.⁴¹ Kaikkiin näistä alueista nousi samanlaisia Heidi Vähäkallio-Hirvelän suunnittelemia tyyppikerrostaloja. Hyrylässä rakennukset olivat yksittäistaloja, kun taas Santahaminassa kahdesta ja Obbnäsissä kolmesta lamellista koostuvia.

Helsingin laivastoaseman vartiokomennuskunta ja Suomen Joutsen pysyivät Obbnäsissä rakennustöiden ajan. Rannikkosotilaiden Huoltoyhdistys järjesti erilaista valistus- ja viihdytystoimintaa, ja alueella toimi tilapäisesti myös elokuvateatteri neuvostoaikeiden tapaan. Paikallisten asukkaiden suhtautuminen oli jo vuoden 1958 puolella muuttumassa myönteisemmäksi, mutta ongelmaksi oli muodostumassa rottien ja torakoiden lisääntyminen.⁴²

Helsingin laivastoaseman päälliköstä, kommodori G. Fabritiuksesta tuli heinäkuussa 1958 perustetun Porkkalan varuskunnan päällikkö. Varuskuntaan siirrettävien joukkojen listaan lisättiin lokakuussa 1958 Suojelukoulu, joka oli aloittanut toimintansa uudelleen samana vuonna. Koulu tuli kuitenkin toimimaan ensimmäiset kolme vuotta Helsingissä, ennen uusien tilojen rakentamista Obbnäsiin. Myös Turun Pansiossa puutteellisissa koulutusoloissa majailleen Laivaston koulun siirtämistä suunniteltiin, mutta se päätettiin jättää myöhempään ajankohtaan kiireellisempien joukkojen siirtojen takia.⁴³

Laivastoasema siirtyy 1959

Vuoden 1959 alussa rakennustyöt olivat edenneet niin pitkälle, että Helsingin laivastoaseman ja (vuoden 1957 alusta uudelleennimetyn) Helsingin lippueen siirtäminen Porkkalan varuskuntaan kesään mennessä alkoi näyttää mahdolliselta. Puolustusministeriön Obbnäsin rakennustyö saisi silloin luovutuskuntoon kaikki pohjoisen kasarmialueen rakennukset ja Rantatien peruskorjatut asuinrakennukset [rak. 1005–1013]. Niistä kaksi pohjoisinta otettiin laivastoaseman ja lippueen esikuntien käyttöön, koska uusi esikuntarakennus oli vielä aloittamatta. Kolmesta uudesta lamellitalosta kaksi oli viimeistelyvaiheessa. Myös Harjukylän asuinrakennukset oli kunnostettu, mutta ne olivat rakennustyöläisten käytössä. Toukokuun lopussa asunnot laitettiin laivastoaseman ja lippueen henkilöstön haettaviksi.

Esikuntien lisäksi lukuisat muutkin toiminnot jouduttiin sijoittamaan aluksi tilapäistiloihin, mm. sotilaskoti entiseen Tallbergin huvilaan ja upseerikerho Bredvassin huvilaan. Muuton kannalta välttämättömät sotasataman korjauspaja ja entiseen lastentarhaan kunnostettu joukko-osastosairala olivat valmistumassa muuttoon mennessä.⁴⁴

Helsingin laivastoaseman ja lippueen siirtotoimenpiteisiin ryhdyttiin heinäkuun puolessavälissä 1959 ja ne saatiin päätökseen elokuun loppuun mennessä. Vaikka olot Porkkalan varuskunnassa olivat monin tavoin keskeneräiset ja väliaikaiset, olivat ne huomattavasti paremmat kuin Katajankalla – jo pelkästään kauniin ympäristönsäkin takia, kuten laivastoaseman komentaja kehui. Kaikille varusmiehille pystytettiin nyt antamaan omaan koulutushaaramerkkiin oikeuttava koulutus yhdessä paikassa.⁴⁵

Asunnot olivat ajanmukaisia, mutta monet kantahenkilökuntaan kuuluneet olivat kuitenkin eronneet palveluksesta alueen syrjäisyyden takia. Valtaosa varuskuntaan muuttaneesta päällystöstä ja alipäällystöstä sekä muista toimenhaltijoista olivat suhteellisen nuoria. Siksi esimerkiksi lasten kouluolojen puutteellisuus ei aluksi juuri haitannut. Kansakoulu perustettiin vielä saman vuoden aikana kolmeen Harjukylän kunnostettuun asuinrakennukseen. Kaupalle, postille ja parturille korjattiin kolme Rakentajantien pohjoisempaan rakennusryhmään kuulunutta asuinrakennusta.⁴⁶

Varuskunta ajanmukaistuu

Samaan aikaan kun laivaston joukkojen alue oli viimeisteltävänä, oli Rannikkopataljoonan siirtymistä ryhdytty valmistelemaan. Alkuperäinen ajatus eteläisen kasarmialueen hirsikasarmien ja ruokalan kunnostamisesta samaan tapaan kuin pohjoisen kasarmialueen ei kuitenkaan osoittautunut mahdolli-

Rannikkojääkäripataljoonalaisia Upinniemen urheilukentällä 1962. Voutilainen / MV

Vas. ja alla vas.: Suojelukoulun toimintaa Upinniemes-
sä tammikuussa 1970. SA-kuva

Uuden kasamin miehistötupa joulukuussa 1961. SA-
kuva

seksi, koska siellä olleet rakennukset olivat vieläkin huomommassa kunnossa. Yhtä huonokuntoisinta lukuun ottamatta kasarmit otettiin varastokäyttöön. Ruokalaan varastoitiin väliaikaisesti Vaasan rannikkopatteriston vetovaunuja, kunnes ne 1960-luvun puolella siirrettiin Pohjanmaalle.

Rannikkopataljoonalle, sen esikunnalle ja aliupseerikoululle sekä Suojelukoululle suunniteltiin vuonna 1959 kolme uutta kasarmirakennusta Obbnäsin tilan päärakennuksen pihapiiriin. Joukkojen ruoka- ja muu huolto voitiin yhdistää laivastoaseman kanssa. Harjakattoisten, kaksikerroksisten 200 miehen kasarmien kellaritiloihin tuli koulutustiloja.

Kasarmit suunnitteli puolustusministeriön rakennusosastolla varusmies-aikanaan palvellut arkkitehti Pekka Rajala, jonka toimiston kynästä ovat lähtöisin monet muutkin tämän ajan kasarmit eri varuskunnissa, mm. Santahaminassa ja Parolassa. Arkkitehti Rajala suunnitteli myös suojelukoulun laboratoriorakennuksen, joka sijoitettiin omaan rauhaansa luonnonkauniille paikalle Sandvik-lahden rantaan Vartiovuoren länsipuolelle. Syrjäinen sijainti oli tärkeää atomi-, biologisilta- ja kemiallisilta aseilta suojautumiseen ja niiden tutkimukseen koulutautuvalle yksikölle. Suurin osa muistakin Obbnäsin uudisrakennusten toimeksiannoista annettiin myöhemmin puolustusministeriön hyvät suhteet luoneille yksityisille arkkitehtitoimistoille.⁴⁷

Obbnäsin tilan pihapiirissä olleet rakennukset, päärakennus mukaan luettuna, purettiin sitä mukaa, kun kasarmit nousivat, eikä työmaa tarvinnut niitä enää majoitukseen tai varastointiin. Kaksi ensimmäistä uutta kasarmia ja kolmas Bergabon lamellitalo olivat valmistumassa kesäksi 1960. Rannikkopataljoona siirrettiin Obbnäsiin kesä- ja elokuun välisenä aikana 1960, ja se itsenäistyi samalla Rannikkojääkäripataljoonaksi. Samalla siirtyi myös Suomenlinnan rannikkotykistörykmentin II patteriston esikunta. Se ei kuitenkaan saanut käyttöönsä Hevonpään huvilaa, vaan yhden asunnon uusimmasta lamellitalosta.

Kasarmien ja neuvostoaikaisen paloaseman väliselle alueelle rakennettiin jo uutta esikuntarakennusta, jonka oli suunnitellut rakennusosaston arkkitehti

Pertti Autio. Nauhaikkunoineen, tasakattoineen ja mineriittilevyypintoineen se edusti selvästi uutta aikakautta Obbnäsin arkkitehtuurissa ja valmistui vuoden 1960 lopussa.⁴⁸

Myös varuskunnan muille ”siirtymäajan” tiloissa kituutteleville toimintoille oli odotettavissa helpotusta, kun kolmea arkkitehti Pentti Pajarisen suunnittelemaa hallirakennusta ryhdyttiin rakentamaan vuoden 1960 aikana. Purettavan paloaseman viereen alkoi nousta aseharjoitushalli, jossa voitiin opetella mm. miina-, torpedo- ja sukellusveneentorjunta-aseiden käyttöä. Varuskunnan moottoriajoneuvot ja palokunta saivat tilat uusien kasarmien taakse rakennettavasta autotalli- ja huoltohallista. Sotasatamaan, samaan linjaan korjaamorakennuksen kanssa sijoitettiin alushuoltovarasto, jonka suunnittelussa oli käytetty hyväksi aiemmin Santahaminaan suunniteltua vastaavaa rakennusta. Suurin osa laivojen varustevarannoista oli jäänyt Helsinkiin, mistä oli tuntuvaa haittaa alusten korjauksille ja huollolle.

Obbnäsin työmaa alkoi muuttua uudisrakentamispainotteiseksi. Puolustusministeriön rakennusosastossa syksyllä 1960 käydyissä, seuraavaa talvikautta käsitelleissä neuvotteluissa todettiin, että rakennusohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi olisi töihin saatava noin 600 työllistettävää. Työmaan käytössä olivat kaikki majoitukseen sopivat vanhat rakennukset sekä kevääksi 1961 valmistumassa ollut kolmas uudiskasarmi. Viimeksi mainittu oli tarkoitettu Suojelukoulun ja Rannikkojääkäripataljoonan aliupseerikoulun jaettavaksi.⁴⁹

Paisuvalle määrälle kantahenkilökuntaa tarvittiin nopeasti uusia asuntoja. Rantatien pohjoisosaan, Dragesvikin lahden länsirantaan rakennettiin entistä suurempia asuinrakennuksia, jotka suunnitteli Arkkitehtitoimisto Lammin-Soila-Eriksson. Nykyisin jo puretuista, tasakattoisista, pitkänomaisista betonirakennuksista ensimmäinen käsitti viisi, seuraava kuusi ja viimeinen peräti seitsemän porrashuonetta. Asuinrakennusten viereen Rantatien laitaan valmistui vuonna 1961 pitkänomainen, osin kaksikerroksinen liikerakennus, jonne varuskuntaa palveleva kauppa, posti ja parturi siirrettiin. Osin varuskuntalaisten talkootyönä rakennetun talon eteläpäätyyn tuli baari.

Laivaston kasarmialueen eteläpuolelle ryhdyttiin rakentamaan arkkitehti Osmo Lapon suunnittelemaa kaksiosaista rakennuskokonaisuutta, johon oli keskitetty varusmiesten liikunta- ja vapaa-ajanvietto. Rantatien varteen sijoittuvaan hallimaiseen osaan sijoittuivat voimistelusalusi ja uimahalli sekä laivaston sukeltajakoulutuksen harjoitteluallas. Pienen sisäpihan toiselle reunalle kiertävässä L-muotoisessa osassa oli auditorio elokuvakonehuoneineen

Upinniemen uudet kasarmit heinäkuussa 1967. Oikealla kolme vuosina 1960–61 valmistuneet kasarmit 2018–2020 ja vasemmalla 1966 valmistunut kasarmi 2021. Taustalla näkyy vuoden 1963 autohalli 3027, mutta varusvarasto 3021 rakennettiin sen viereen vasta seuraavana vuonna. SA-kuva

Arkkitehti Mikko Heliövaara esittelee Merikappelin pienoismallia Porkkalan varuskunnan päällikölle varamiraali Oiva Koivistolle marraskuussa 1963. SA-kuva

Kaksi kuvaa Obbnäsin korjaamosta korjaustöiden jälkeen vuonna 1962. Yllä korjaamosalin laitteita ja alla sähkölaitteiden testausta länsipäädyn korotusosassa. 5A-kuva

ja rannanpuolella sotilaskoti. Rakennuksen valmistuttua vuonna 1962, voitiin sukeltajakoulutus siirtää Obbnäsiin Pansiosta, jossa se oli väliaikaisesti ollut.

Porkkalan varuskunnan kiihkein rakennusvaihe alkoi olla ohi vuoteen 1963 mennessä, kun kaikki aiottu joukko-osastot oli saatu siirrettyä sinne. Upinniemeen siirretyistä joukoista Helsingin lippue oli yhdistetty toukokuussa 1961 Turun lippueen kanssa Suomen sota-alukset huomaansa ottaneeksi Laivastolippueeksi, jonka esikunta oli Turussa. Obbnäsiin jäi Moottoritykkivienelaivue ja Suomen Joutsenen vuonna 1962 korvannut koululaiva Matti Kurki – vuonna 1945 valmistunut Britannian kuninkaallisen laivaston ilmatorjuntafregatti. Oli vähällä, ettei Porkkalaan palautettu sen sijaan Suomen laivaston entistä ylpeyttä, neuvostolaivaston romutusuhan alla ollutta panssarilaiva Vyborgia. Neuvostolaivaston komentaja Gorškov oli maaliskuussa 1960 esittänyt aluksen palauttamista ja asia eteni NKP:n keskuskomiteaan asti, tuloksetta. Alus romutettiin vuonna 1966, majailtuaan useita vuosia tyhjän panttina Leningradin seudun satamissa.⁵⁰

Täydentävää rakentamista

Obbnäsin varuskunta koostui suomenkielisistä joukko-osastoista, joille ruotsinkielinen nimi oli hankalakäyttöinen. Laivastoaseman nimipohdintojen tuloksena se suomennettiin Upinniemi, joka tuli käyttöön 1963. Puolustuslaitoksen rakentamisessa 1960-luku oli vilkasta aikaa, kun varuskuntien rakennustoiminta alkoi saada huomattavasti aikaisempaa enemmän määrärahoja. Vanhoja kasarmialueita peruskorjattiin ja uusia nousi ympäri Suomen mm. Turussa, Tammisaaren Dragsvikissä, Lahden Hennalassa, Hämeenlinnan Parolassa, Niinisalossa ja Oulussa. Kaikille näille alueille rakennettiin pitkälti samojen arkkitehtien suunnittelema tyyppirakennuksia kuin Upinniemeenkin, mutta myös alueille leimansa antavia yksittäisrakennuksia. Upinniemessä alkuperäiseen rakennusohjelmaan kuuluneiden, mutta vähemmän kiireellisten varuskuntarakennusten rakentaminen jatkui 1960-luvun loppuun asti, minkä jälkeen uudisrakentaminen lakkasi lähes kokonaan.⁵¹

Upinniemen päävartio oli ollut sijoitettuna neuvostoaikaiseen kalkkijiekkatiliseen esikuntarakennukseen, joka sijaitsi suunnilleen uutta esikuntaa vastapäätä. Vuonna 1964 valmistui uusi esikunta Upinniementien ja Rakentajantien risteykseen sotasataman puolelle. Arkkitehti Mikko Heliövaaran suunnittelema ajanmukainen, matala ja tasakattoinen rakennus mukaili kahi-tiilisiä julkisivuineen ehkä tahtomattaan vuokra-ajan materiaalinkäyttöä – kalkkijiekkatili oli yleinen Tallinnassa, josta suurin osa rakennusmateriaaleista aiemmin tuotiin.

Arkkitehti Heliövaara suunnitteli kalkkijiekkatiliset julkisivut myös Suomen itsenäisyyden ajan ensimmäiseen varuskuntakirkkoon, Merikappeliin. Se valmistui vuonna 1965 merimaisemalliselle rantakalliolle, hieman länteen entisestä Bergabon huvilasta. Pohjakaavaltaan kolmionmuotoinen rakennus erottuu 1960-luvun rakennuskannan horisontaalilinoista kohottamalla alttarikulmansa korkeaksi, laivankeulamaiseksi maamerkiksi.

Uutta aikaa edusti myös merelliselle paikalle Bredvassin huvilan tontille seuraavana vuonna valmistunut varuskuntakerho. Arkkitehtitoimisto Pentti Aholan suunnittelema rakennuksessa aliupseeri- ja upseerikerho yhdistettiin samaan rakennukseen, kun ne entisaikoina oli sijoitettu visusti erilleen toisistaan. Kerhoilla oli yhteinen keittiöosasto ja juhlasali. Sotilashierarkia näkyi kuitenkin upseeripuolen edustavammassa näkymissä ja suuremmassa koossa.

Vuonna 1966 Upinniemeen sijoitettiin ensimmäistä kertaa pysyvästi rannikkotykistön varusmiehiä. Suomenlinnan rannikkotykistörykmentin alokkaat olivat siihen saakka saaneet koulutuksensa Isosaaren I Patteriston ja Mäkiluodon II Patteriston jo hyvin ahtaiksi käyneissä kasarmeissa. Varsinkin jälkimmäinen linnakesaari tarjosi koulutukselle karut ja rajatut puitteet, ja rannikkotykistön nuorempi polvi halusi siirtää alokkaat sieltä mantereelle.

Kesällä 1966 oli kolmen vanhemman kasarmin länsipuolelle valmistumassa samanmallinen, mutta kookkaampi Suojelukoulun kasarmi. Se

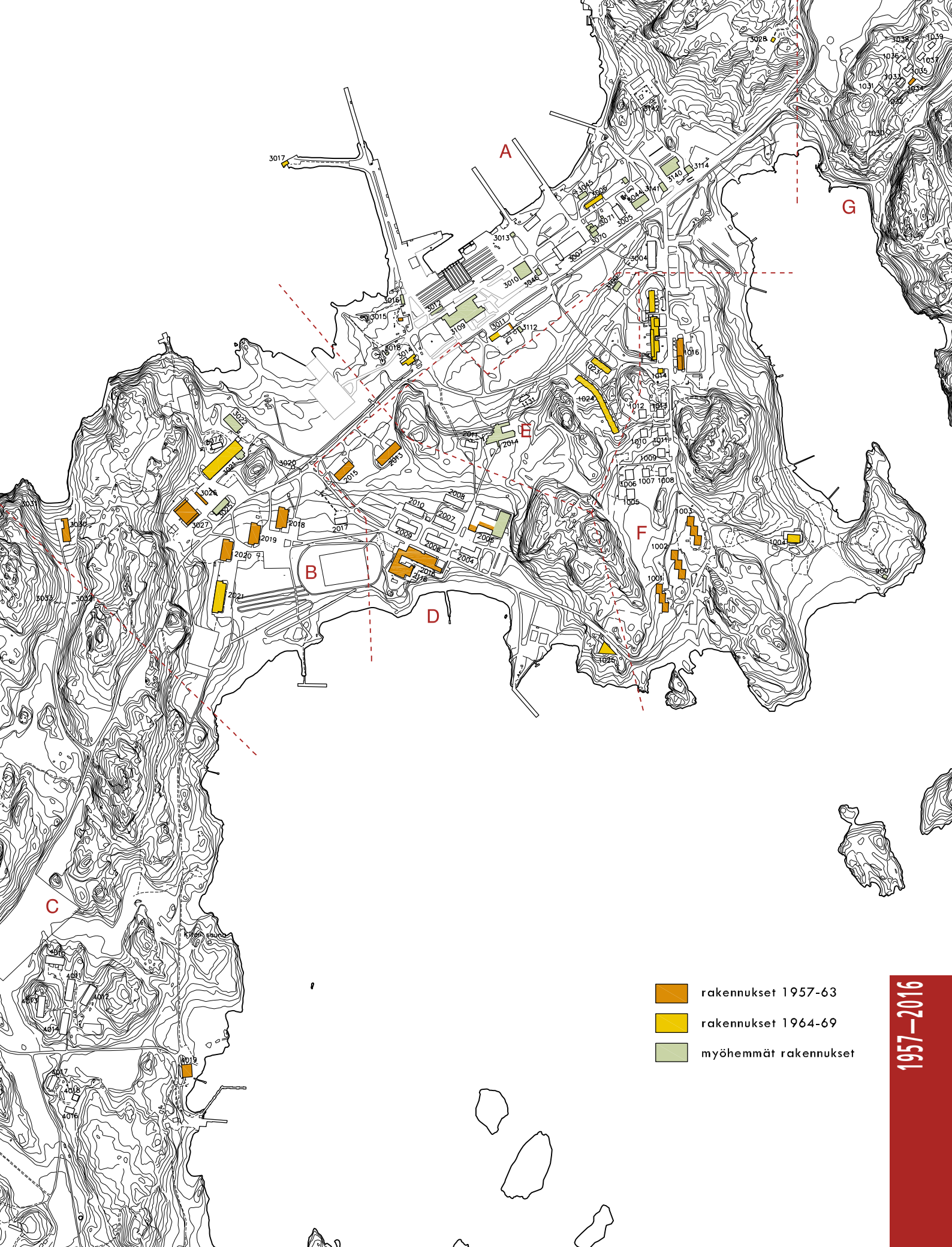
annettiin kuitenkin rannikkotykistöröykmentin käyttöön ja nimettiin Koulutuspatteriksi. Vuotta aiemmin varusmiehet olivat jo saaneet koulutusta Rannikkojääkäripataljoonan ja Suojelukoulun kasarmeilla uusien merimaalihojusten käsittelyssä. Pienikokoiset, aivan uuttaa aikaa rannikkotykistössä edustaneet ranskalaisohjukset oli nimittäin annettu II Patteriston haltuun. Porkkalan varuskunnan puolustamiseen rannikkotykistö sai loppuvuodesta 1967 ohjusten rinnalle myös vanhemman kaliiperin aseistusta, kun viidelle toisen maailmansodan aikaiselle saksalaisvalmisteiselle *Sturmgeschütz III* -rynnäkötykille louhittiin puolustusasemia rantakallioille.⁵²

Puolustusministeriössä oli vuonna 1966 hyväksytty suunnitelma Suomenlinnan Pikku-Mustasaaren rappiolla olleissa rakennuksissa sijainneen Merisotakoulun ja jo aiemmin esillä olleen Laivaston koulun siirtämisestä Porkkalan varuskuntaan. Siirto olisi merkinnyt uusien majoitus- ja koulutusrakennusten rakentamista.⁵³ Merisotakoulun kohdalla päädyttiin lopulta Suomenlinnan rakennusten korjaamiseen ja Laivaston koulu sai odottaa siirtoaan aina 1980-luvun alkuun asti.

Vuonna 1967 valmistui Rakentajantien varteen kaksi uutta Arkkitehtitoimisto Tyyne ja Reino Lammin-Soilan suunnittelemaa kantahenkilökunnan asuinrakennusta. Tasakattoisina ja kaksikerroksisina nämä rakennukset vastasivat pitkälle aiempia Rantatien varren asuintaloja, mutta julkisivuja syvyysuunnassa porrastaen rinnetontilla olevat rakennukset saatiin hieman keveämmän oloisiksi. Näiden talojen lähistölle, neuvostoaikaisen hiekkakuopan toiselle reunalle Rantatien varteen valmistui Kirkkonummen kunnan rakennuttama ajanmukainen kansakoulurakennus henkilökunnan asuntoineen. Sen julkisivut noudattelivat alueelle jo vakiintunutta matalaa, tasakattoista kalkkihiekkatiiliarkkitehtuuria. Samaa linjaa jatkoi Rantatien ”liikekeskustaan” vuonna 1968 valmistunut pieni Osuuspankki.

Viimeiset Porkkalan varuskunnan alkuperäiseen rakennustyöohjelmaan kuuluneet rakennukset valmistuivat vuonna 1968. Suunnittelemansa autohallin itäpuolelle arkkitehti Pentti Pajarinen piirsi kookkaan, mineriittipintaisen varusvarastohallin. Suunnittelultaan sitä paljon omaleimaisempi oli sotasataman aallonmurtajan länsijatkeen päähän rakennettu betoninen torpedokoeasema. Se korvasi laivastoaseman muutossa Isosaaren Peninnee-
meen jääneen 1930-luvun torpedokoeaseman, jonka toiminta oli kuitenkin jatkuvasti perustunut Upinniemen torpedo-osastolla huollettujen aseiden koestamiseen.⁵⁴

Puolustusneuvoston jäsenet, mm. valtiovarainministeri Ele Alenius ja teollisuusministeri Väinö Leskinen tutustuvat merivoimien uuteen, vasta käyttöön otettuun tykkivene Turunmaahan lokakuussa 1968 Upinniemen laiturissa. SA-kuva

- rakennukset 1957-63
- rakennukset 1964-69
- myöhemmät rakennukset

1957–2016

MYÖHEMMÄT VAIHEET

1970–2016

Upinniemi täyttyy

Rannikkotykistö kiinnittyi vuonna 1971 ensimmäistä kertaa kiinteästi Upinniemen kallioperään, kun neuvostopanssarivaunu T-54:n tykkitornista kehitetty neljän 100 mm:n tornikanuunan patteri louhittiin aseimiinsa laivastoaseman väylätorjuntaan. Laivaston ikääntyvää torpedoaseistusta pyrittiin kehittämään eteenpäin sähkötorpedoprojektilla. Porkkalan korjaamon torpedo-osasto sai uudet tilat vuonna 1978 valmistuneesta kokoonpano- ja testausrakennuksesta. Torpedoprojekti kuitenkin lopetettiin seuraavan vuosikymmenen alussa.⁵⁵

Näiden aseprojektien lisäksi varuskunnan uudisrakennustöitä tehtiin vain Vitträskin etelärannassa, jossa vuokra-aikaan oli sijainnut parakkialue. Sinne rakennettiin 1970-luvun alkupuoliskon aikana Valkolammen asuinalue tasakattoisine Arkkitehtitoimisto Heliövaaran suunnitteleminen kerrostaloineen. Sotasataman aluetta kaunistanut Tallbergin huvila tuhoutui tulipalossa. Sen tonttia käytettiin vuodesta 1975 lähtien laivapalojen sammutuskoulutuksen harjoitteluna.⁵⁶

Varsinainen kasarmialue säilyi 1960-luvun laajuudessaan, vaikka Upinniemen varusmiesmäärä lisääntyi 1980-luvun vaihteessa äärimmilleen. Vuonna 1979 oli sekä Laivaston koulu että koko laivaston ja Suomenlinnan rannikkotykistöröykmentin varusmieskoulutus siirretty Upinniemeen. Vaikka Rannikkojääkäripataljoona supistettiin samaan aikaan Rannikkojääkärikouluksi, olivat kaikki kasarmit täpötäynnä ja kaipasivat korjausta. Tilanteen helpottamiseksi siirrettiin rannikkotykistön varusmiehet vuonna 1985 neljäksi vuodeksi väliaikaisesti muihin varuskuntiin. Suojelukoulu lähti samana vuonna pysyvästi Tikkakoskelle ja lopulta vuonna 1989 myös Rannikkojääkärikoulu Tammisaareen.⁵⁷

Tänä ajanjaksona suoritettujen kasarmikorjausten lisäksi ruokalarakennusta laajennettiin nykyiseen kokoonsa. Jo 1950-luvun lopun rakennusohjelmaan kuulunut uusi varuskuntasairaala valmistui vuonna 1990 Rakentajantien eteläranteen huipulle.

Vuonna 1978 valmistunut torpedo-osaston rakennus nykyään.

Teinipäivät tutustumassa rannikkotykistön merimaailiohukseen Upinniemessä toukokuussa 1985. SA-kuva

Entinen vuokralainen häviää, organisaatioita muutetaan

Porkkalan entinen vuokralainen, Neuvostoliitto romahti ja hävisi maailmankartalta 1990-luvun alussa. Tämä johti välillisesti, talouslaman seurauksena puolustusvoimien säästötarpeisiin, mikä taas yhdessä uhkakuvien muuttumisen kanssa sai aikaan tiheästi toisiaan seuraavia organisaatio- ja nimenmuutoksia. Helsingin ja Turun laivastoasemat sekä Rannikkolaivasto (Laivastolippueen nimi oli vuonna 1980 muutettu tähän perinteisempään muotoon) lakkautettiin, ja niiden tilalle perustettiin vuonna 1993 Suomenlahden ja Saaristomeren Laivastot Upinniemeen ja Pansioon.

Vuonna 1998 edelliset 46 vuotta toisistaan erotettuina olleet laivasto ja rannikkotykistö yhdistettiin jälleen merivoimiksi. Tämän seurauksena myös Suomenlahden Laivasto ja Suomenlinnan rannikkorykmentti sekä Hangon Rannikopatteristo yhdistettiin Suomen suurimmaksi joukko-osastoksi, Suomenlahden meripuolustusalueeksi.⁵⁸

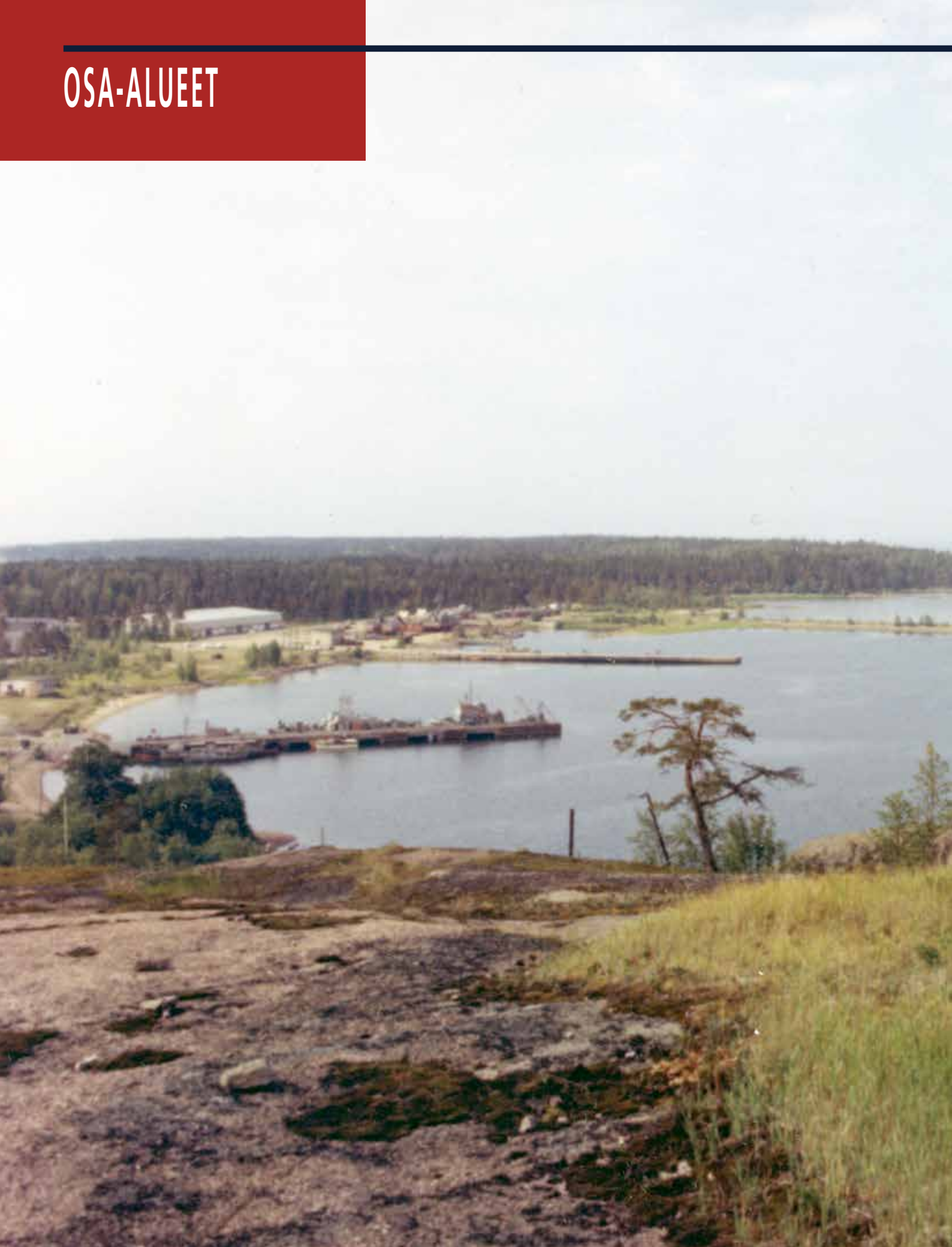
Upinniessä rakennettiin tänä aikana hyvin vähän uutta, vain muutamia peltisiä varastohalleja ja parakkeja yms. Sen sijaan henkilökunnan asuinrakennuksia, kasarmeja, sotilaskotia, sotasataman korjaamoa ja rantavarastoa sekä lähes kaikkea muutakin 1950- ja 60-luvun rakennuskantaa korjattiin perusteellisesti. 1960-luvun arkkitehtuurille tyypillinen tasakatto muutettiin useimmissa rakennuksissa harjakatoiksi ja ikkunoita ja ovia uusittiin. Korjaustöitä suoritti mm. Harjukylän asuinrakennuksissa 1990-luvun toiminut rikosseuraamusviraston työsiirtola. 2000-luvun puolella Upinniemen varuskunnan näkyvin uusi rakennus on ollut Dragen kankaan keskiosaan, suurin piirtein entiseen Obbnäsin ja Munkkullan tilojen rajakohtaan noussut uusi päävartio.

Vuodenvaihteessa 2015 Suomenlahden meripuolustusalue lakkautettiin. Uudelleenperustetun Rannikkolaivaston esikunta sijoitettiin Pansioon, mutta Upinniemeen on edelleen sijoitettuna yksi sen laivueista, 7. Pintatorjuntalaivue miinalaivoineen ja ohjusveneineen sekä osa 8. Huoltolaivueen kuljetusaluksista. Pian 60 vuotta täyttävän Upinniemen varuskunnan pääasiallinen käyttäjä on meripuolustusalueen rannikkojoukoista muodostettu Rannikkoprikaati.⁵⁹

Upinniemen maisema on säilyttänyt vehreytensä. Elokuisen ilmakuvan vuodelta 1996 etualalla pilkottaa metsän keskeltä vaalea Merikappeli. Taustalla 1960-luvun kasarmit Obbnäsin tilan entisellä peltoaukealla. SA-kuva

OSA-ALUEET

A DRAGE JA SOTASATAMA

- 3004 Varasto NL
- 3005 Puutyöpaja NL
- 3007 Korjaamo NL
- 3011 Lämpökeskus NL
- 3014 Päävartio 1964
- 3017 Torpedokoeasema 1968

Osa-alue A ulottuu koillisesta Telalahden (Dragesviken) pohjoisrannasta, Dragen vanhalta vetokangasalueelta Upinniementien suuntaisesti Kivinkkaan (Stenuddet) lounaassa. Maasto on pääosin tasaista ja matalaa, ja oli alunperin hiekkarantaa ja niittyä. Alueen halkaisee 1910-luvulla rakennettu Upinniementie, joka suoristi aiemman Rakentajantien yhteyden Obbnäsin tilalle.

Dragen alueella Käärmevuoren (Kasaberget) eteläpuolella ei ole jäljellä yhtään vuokra-ajan päättyessä olleista rakennuksista ja entiset niittyalueet ovat pääosin metsittyneet.¹ Suuri osa Dragen taloista sijaitsi Upinniementien kaakkoispuolisella ranta-alueella. Johtaja Bacherin vuonna 1910 rakennuttama alueen ensimmäinen huvila oli Upinniementien vieressä kohdassa, jossa tie levenee nykyisin parkkipaikka-alueeksi.

Julius Tallbergin vuonna 1919 rakennuttama Villa Grundsand oli lähellä länsirantaa, nykyisen palokoulutuskeskuksen pohjoislaidassa. Palokoulutuskeskukseen ennen parkkipaikka-aluetta erkaneva tie rakennettiin neuvostoliittolaisten toimesta ja johti aiemmin Villa Grundsandin ohi länsirantaan. Varuskunnan portti ja 2000-luvulla rakennettu liikennevartiorakennus ovat suurinpiirtein vanhalla Dragen ja Obbnäsin tilan välisellä rajalinjalla, jonka eteläpuolella alkoivat Obbnäsin mäntymetsäalueet.

Neuvostoliittolaiset sijoittivat sotasetämansa Badvikin hiekkarannan ja Obbnäsin kartanoon johtaneen tien väliselle alueelle, joka oli pääosin

Sotasetäma Käärmevuorelta nähtynä elokuussa 1971. Vasemmalla kahden neuvostoaikaisen laiturin takana näkyy kookas rantavarasto vuodelta 1962. Oikealla aallonmurtajan päässä oli vielä jäljellä vanha varastorakennus. Sen takana näkyy vuonna 1968 valmistunut torpedokoeasema 3017. SA-kuva

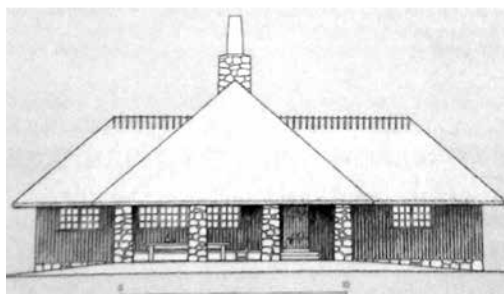

pystymetsää. Matalaa rantaa täytettiin ja sinne rakennettiin kolme suurempaa laituria: satamaa suojaavan aallonmurtajan päässä oleva yli satametrinen laituri ja silloisen aidatun konepaja-alueen molemmin puolin olevat kaksi suunnilleen samanpituista laituria. Sataman keskimmäinen laituri on valmistunut vasta 1990-luvulla.

Aallonmurtajalaiturilla oli nyttemmin purettu rapattu varastorakennus, jossa oli ilmeisesti laiturille johdettujen polttoainejohtojen valvomo. Aallonmurtajaa jatkettiin 1960-luvun lopulla länteenpäin ja sen päähän rakennettiin 1968 valmistunut **torpedokoeasema 3017**. Vanhan Isosaaren torpedokoeaseman korvannut, kauttaaltaan betonista valettu rakennus on perustettu laiturimaisesti teräspilarien varaan. Rakennuksen lattiassa olevasta aukosta käsin koelaukaistiin korjaamossa huollettuja torpedoita aina 1980-luvun loppupuolelle saakka.

Sotasataman keskelle neuvostoliittolaiset aitasivat laivakorjaamoalueen. Upinniementien suuntaisesti rakennettiin kalkkiahiekkatiilinen 65 metriä pitkä ja 30 metriä leveä **korjaamorakennus 3007**. Korjaamon hallitila on säilynyt pitkälti neuvostoaikaisessa asussaan puisine kattotuoleineen, mutta alkuperäiset kattoikkunat poistettiin 1990-luvulla. Vuokralaisten tyhjentämä korjaamo täytyi vuosina 1957–59 varustaa uusilla laitteilla, mm. Kone-yhtiön vuonna 1959 valmistamalla katonosturilla. Nosturikiskot ovat kuitenkin neuvostoaikaiset. Korjaamon länsipäädystä alkujaan ollut kaksikerroksista varasto- tai verstaasosaa korotettiin kerroksella. Vuonna 1959 korjaamoon siirrettiin Katajanokalta ja Suomenlinnasta torpedopaja, laivojen moottorikorjaamo ja tykkiverstas. Länsipäädystä oli mm. hienomekaaninen paja ja sähkökorjauspaja.

Korjaamon koillispuolella on pienempi kalkkiahiekkatiilinen **valimorak-**

Ylinnä: Arkkitehti Eliel Saarisen vuonna 1918 laatima Tallbergin huvilan julkisivupiirros. Arkkitehtuurimuseo

Yllä: Ajoitukseltaan tuntematon kuva Villa Grundsandista. Teoksesta: Auvinen, Obbnäs – Upinniemi, alkuperäinen Upinniemen varuskunnassa

Tuleva sotataman alue kesäkuussa 1935. Nykyinen Upinniementie halkoo metsää kuvan oikeassa laidassa. Keskellä Villa Grundsand laitureineen ja ulkorakennuksineen (vrt. kuva s. 22). IlmKK

Torpedokoeaseman "komentosilta".

3017

TORPEDOKOEASEMA

1968, pääosin alkuperäisasussaan.

Kaksikerroksinen betonirakennus, 160 m². Julkisivut betonia, tasakattoinen.

Kierreporras toiseen kerrokseen ja rakennuksen alapohjassa oleva aukko torpedojen lähettämistä varten.

Alla: Torpedokoeasema ja juhraliputettuja aluksia Merivoimien vuosipäivänä heinäkuussa 1979. SA-kuva

3007

KORJAAMO

NL, alkuperäiskäytössä – 1959 korjattu, rapattu ja lämpöpöytä korotettu – 1996–99 korjauksia, mm. poistettu kattoikkunat, uusittu halliosan ikkunat, rappauskorjauksia ja ulkomaalaus.

Yksi-kolmekerroksinen kalkkihiekkatiilirakennus, 2750 m². Julkisivut rapattu (alunp. puhtaaksimuurattu), harjakattoinen.

ennus 3005. Sen valu-uunit olivat vielä jäljellä vuonna 1956, mutta niille ei ollut enää käyttöä. Oltuaan hetken moottoriajoneuvohallina, valimo muutettiin vuonna 1960 korjaamon puutyöverstaaksi. Ulkoseinät rapattiin, kuten korjaamossakin, ja rakennus on säilyttänyt silloisen ulkoasunsa vanhoine ikkunoineen. Puutyöpajaa käytettiin erityisesti Rannikkojääkäripataljoonan veneiden huoltoon.

Korjaamon alueella oli neuvostoaikaan myös muutamia pienempiä tiilisiä varastorakennuksia, mutta ne eivät ole säilyneet. Puutyöpajan viereen valmistui vuonna 1964 aaltolevyypintainen varastokatos 3006. Sen rannanpuoleisessa kulmassa on ilmeisesti venetervan valmistukseen käytetty pata. Korjaamon ja puutyöpajan väliin valmistui vuonna 1978 torpedo-osaston kokoonpanorakennus 3070.²

Sotasataman lounaisosassa on neuvostoaikainen vetotelakka, jonka poistetut kiskot ja vinssilaitteet jouduttiin uusimaan 1960-luvun vaihteessa. Telakan vierelle valmistui vuonna 1962 kookas hallirakennus, jossa varastoitiin mm. korjaamossa huollettuja alusten varusteita. Arkkitehti Pentti Pajarisen suunnittelema.

Vas.: Vaaleaksi rapattu Porkkalan korjaamo huhtikuussa 1962. Harjakattoisen osan ylin kerros rakennettiin palautuksen jälkeen. SA-kuva

Vas. alla: Korjaamon pohjoispääty kesällä 1956. SA-kuva

Yllä: Tyhjä korjaamohalli helmikuussa 1956. SA-kuva

Alla: Uudelleen koneistettu korjaamo vuonna 1962. Kuva on todennäköisesti otettu vuonna 1959 asennetusta nosturista. SA-kuva

Eduskunnan puolustusvaliokunta tutustumassa Porkkalan korjaamoon ja sen torpedo-osastoon kesällä 1962. SA-kuva

3005

PUUTYÖPAJA

NL, alkujaan valimo – 1961 muutettu puutyöpajaksi.

Yksikerroksinen kalkkihiekkatiilirakennus, 589 m². Julkisivu rapattu (alunp. puhtaaksimuurattu), tasakattoinen.

Yllä ja alla: Ulko- ja sisäkuva valimosta kesällä 1956.
SA-kuva

Sellikäytävä ja suurin osa entisistä selleistä on säilynyt, mutta niistä on mm. purettu makuulavereita.

3014

PÄÄVARTIO

1964, päävartio ja öljypumppaamon toimisto, arkkitehti Mikko Heliövaara, pääosin alkuperäisasussaan, mutta ei käytössä.

Yksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 333 m². Julkisivu kalkkihiekkatiiltä, tasakattoinen.

nittelema rantavarasto paloi 2000-luvun alussa, minkä jälkeen sen paikalle rakennettiin nykyinen varasto- ja toimistotiloja sisältävä rakennus 3109.

Telakan ja aallonmurtaajan luona Kivinokan niemessä oli neuvostoaikana muutama polttoainesäiliö, jotka säilyivät Helsingin laivastoaseman käytössä. Niitä varten rakennettiin vuonna 1960 pieni pumppaamorakennus 3015. Vuonna 1964 Upinniementien varteen valmistui **päävartio 3014**, jossa oli myös pumppaamon toimistotiloja. Arkkitehti Mikko Heliövaaran suunnitteleman rakennuksen sisätilat ovat säilyneet arestikoppeineen pitkälti 1960-luvun asussaan.

Korjaamoalueen välittömässä läheisyydessä Upinniemen toisella puolella on hyväkuntoinen neuvostoaikainen **varastorakennus 3004**. Osin kivistä ja osin kalkkihiekkatiilistä muuratusta 50 metriä pitkstä rakennuksesta suunniteltiin Helsingin laivastoaseman laivavarustevalastoa 1950-luvun lopussa. Se oli kuitenkin jo silloin otettu puolustusministeriön Obbnäsin rakennustyön käyttöön ja on sen jälkeen ollut puolustushallinnon rakennuslaitoksen hallussa. Rakennuksen tiiliosaan on sisustettu toimisto- ja sosiaalitiloja. Kiviosa on edelleen pääosin varastona.

Molemmiin puolin leveillä kaksoisovilla varustetun ”graniittivaraston” toiminta on saattanut liittyä neuvostoajallakin alueen rakennustoimintaan,

3004

VARASTO

NL, pääosin alkuperäisasussaan – 1957 PLM rakennusosaston varastona.

Yksikerroksinen kivi- ja kalkkihiekkatiilirakennus 939 m². Julkisivu puhtaaksimuurattu, harjakattoinen.

Neuvostoaikainen kivi- ja kalkkiehkekatiilirakennus varasto helmikuussa 1956. SA-kuva

Rakennus on säilyttänyt julkisivuissaan monia alkuperäispiirteitään, mm. koristeelliset räystäskonsolit.

Pyöröhirsiset pilarit ja katon tukirakenteet ovat alkuperäisiä. Kalkkiehkekatiiliosan myöhempien levytysten alla on säilynyt alkuperäistä rappauspintaa, joka on maalattu alaosastaan vihreäksi ja yläosastaan vaaleaksi punaisella rajausviivalla (yllä vas.). Varaston puolella on säilynyt irrallaan ainakin yksi alkuperäinen paneeliulko-ovi (yllä oik.).

"Graniittivarasto" kesällä 1956. Ovien yläpuolella venäläiset tekstit "Graniitti 1", "Graniitti 2" ja "Graniitti 3" (SA-kuva). Tekstifragmentteja on edelleen jäljellä (yllä).

mihin viittaisi sijainti Dragesvikin laajojen hiekanottoaikkien läheisyydessä. Varastosta itään, Dragesvikin länsirannan hiekanlastauspaikalla oli 2000-luvulle asti neuvostoaikainen kaksiosainen laiturin, jonka molemmissa puoliskoissa oli nosturit.

Upinniementien eteläpuolella on neuvostoaikainen kalkkiahiekkatiilinen **keskusmuuntamo 3011**. Se muutettiin varuskunnan lämpökeskukseksi vuoteen 1959 mennessä. Lämpökeskusta on laajennettu kahteen otteeseen 1960- ja 1970-luvuilla ja se on nykyisin yksityisen energiayhtiön käytössä.

3011

LÄMPÖKESKUS

NL, alkujaan keskusmuuntaja-asema – 1959 muutettu lämpökeskukseksi – 1963 laajennettu – 1978 laajennettu hakevarastolla – 1998 ulkoseinät maalattu.

Yksikerroksinen kalkkiahiekkatiilirakennus 822 m². Julkisivu rapattu (alunp. puhtaaksimuurattu), harjakattoinen.

Yllä: Keskusmuuntaja-asema eli nykyinen lämpökeskus alkuperäisasussaan kesällä 1956. SA-kuva

Oik.: Neuvostoaikainen rakennus muodostaa nykyisen lämpökeskuksen pohjoispään eli alun perin seitsemän ikkuna-aukkoa, joista kaksi on muutettu myöhemmin parioveksi. Ensimmäisessä laajennuksessa rakennusta jatkettiin samanlaisena etelään päin (kaksi ikkuna-aukkoa kuvan keskiosassa).

Alla: Lähellä 1960-luvun päävartiota oli neuvostoaikainen rapattu varasto, jossa oli lastaussilta. Varasto oli naamiomaalattu, joten todennäköisesti se oli sotataman asevarastona tms. SA-kuva

B OBBNÄSIN KARTANON ALUE

3020 Makasiini, 1900-l alku(?)

3072 Paja NL

2017 Hirsikasarmi NL

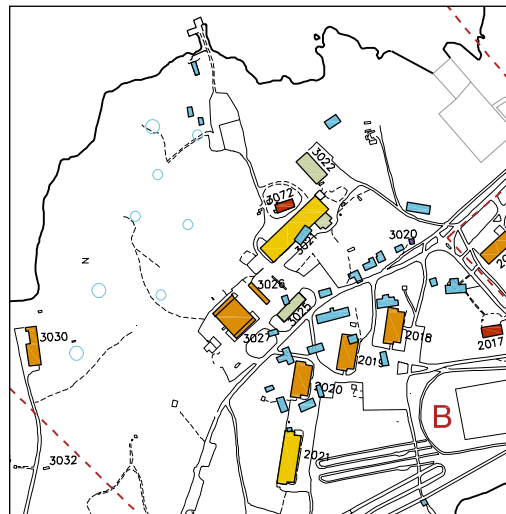
2018–2020 Kasarmit 1960–61

3030 Suojelukoulu 1961

3026–3027 Autohalli 1963

2021 Kasarmi 1966

3021 Varusvarasto 1968

Osa-alue B käsittää maakaistaleen Upinniemenselän rannan entiseltä peltoaukealta, nykyiseltä urheilukentältä pohjoiseen, sotasataman länsipuoliselle ranta-alueelle. Peltoaukean pohjoisreunassa ennen olleet Obbnäsin tilan rakennukset on purettu 1960-luvun kasarmien ja huoltorakennusten tieltä yhtä makasiinia lukuun ottamatta, mutta keskeinen alue erottuu yhä maisemallisesti muusta ympäristöstä.

Obbnäsin tilan 1960-luvun vaihteessa purettu, hirsinen päärakennus sijaitsi nykyisen, vuonna 1960 valmistuneen kasarmin 2018 pohjoispäädyn kohdalla. Kasarmi seisoo päärakennuksen eteläpuolella olleen puutarhan paikalla, mutta tien varressa on edelleen jäljellä muutamia varuskunta-aikaa edeltäviä omena- ja jalopuita. Ennen neuvostoaikaa Obbnäsin tilalle Dragesta johtanut päätie päättyi päärakennuksen edustalle. Siitä se jatkui kiertäen nykyistä pohjoisempaa kohti Upinniemen eteläosassa sijainneita peltoaukeita ja Hevonpään huvilaa (osa-alue C).

Päärakennuksen eteläpuolella ollut laaja pelto- ja niittyaukea on säilyttänyt entisajan laajuutensa ja avoimuutensa, mutta paikalla ovat nyt 1960-luvun kasarmien etuaukeat ja urheilukenttä. Pääosa Obbnäsin tilan muista rakennuksista sijoittui päärakennuksen itä- ja pohjoispuolille. Lähellä nykyistä esikuntarakennusta 2015 sijaitsi kookas kavinavetta ja sen luoteispuolella nykypäivään säilynyt pieni punatiilinen **varastomakasiini 3020**. Valkoiseksi rapatun rakennuksen aumakaton muoto kattolyhtyineen toistaa 1900-luvun alussa laajennetun Obbnäsin päärakennuksen itätornin huippua.

Obbnäsin päärakennuksen pihapiirin omenapuita ym. istutuksia on säilynyt kasarmin 2018 pohjoispuolella.

Obbnäsin päärakennus heti palautuksen jälkeen helmikuussa 1956. SA-kuva

3020

VARASTO

1900-l alku(?), alkujaan varastomakasiini, pääosin alkuperäisasussaan.

Kaksikerroksinen tiilirakennus, 98 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, aumakatto.

Yksi Obbnäsin alueen asuinparakeista kesällä 1956.
SA-kuva

Makasiinin länsipuolella olleet muutamat talous- ja piharakennukset sekä puinen asuinrakennus ”Röda Villan” säilyivät läpi neuvostoajan. Esi-kuntakäyttöön otettua aluetta täydennettiin lukuisilla parakkirakennuksilla ja vanhoista valokuvista päätellen myös muualta Porkkalan vuokra-alueelta siirretyillä puisilla asuinrakennuksilla. Suurin osa niistä pystytettiin entiselle peltoaukealle päärakennuksen lounaispuolelle samaan koordinaatistoon tilan vanhojen rakennusten kanssa. Päärakennuksen viereen, peltoaukean luoteiskulman läpi oikaistun päätien varteen, oli rakennettu 40 metriä pitkä esikuntaparakki. Siinä oli keskuskäytävän varrella kaikkiaan 21 huonetta. Näissä rakennuksissa toimi neuvosto aikaan koko vuokra-alueen rakennus-toiminnan johdossa ollut insinöörihallinto, joka ainakin vuoteen 1948 asti kulki nimellä Merisotarakennustyö-101.

Peltoaukean itäreunaan, kivinavetan eteläpuolelle rakennettiin neuvostoai-kana nykypäivään säilynyt hirsinen **kasarmirakennus 2017**. Sen alkuperäis-asusta ei ole säilynyt kuvaa, mutta todennäköisesti se oli vuoraamaton, kuten muutkin neuvostoaikaiset kasarmirakennukset. Niiden tapaan oli tämänkin rakennuksen pääoven kohdalla poikki pääty, joka poistettiin vuosien 1957–59

Alla: Ulko- ja sisäkuva suuresta esikuntaparakista, joka oli rakennettu Obbnäsin päärakennuksen länsipuolel-le tien varteen. SA-kuva

ESIKUNTA

NL, alkujaan majoitusrakennus – 1959 peruskorjattu kasarmiksi, mm. ulkoverhoilu, ikkunat uusittu – 2012 muutettu esikunnaksi.

Yksikerroksinen hirsirakennus, 310 m². Julkisivut vaakalaudoitettu ja maalattu (alunp. vuoraamaton), aumakatto.

aikana suoritetussa peruskorjauksessa. Tällöin rakennus sai limilautaisen ulkovuorauksen ja mm. sen ikkunat ja ovet uusittiin. Korjauksen jälkeen rakennuksessa asui Helsingin laivastoaseman värvätyä henkilökuntaa. Myöhemmin se muutettiin sotilaspoliisien majoitus- ja toimistotiloiksi ja vuodesta 2012 lähtien Upinniemeen muuttaneen Suomenlinnan rannikkorykmentin esikunnaksi.

Upinniementien ja Rantatien risteyksen ja tiilimakasiinin 3020 pohjoispuolella oli kalkkiehkekatiilinen 30 metriä pitkä ”kasarmirakennus”. Rakennus oli todennäköisesti toiminut ainakin osin esikuntakäytössä, koska siitä ajateltiin vuoden 1956 suunnitelmissa Helsingin laivastoaseman ja lippueen esikuntaa. Myöhemmin rakennukseen oli tarkoitus sijoittaa päävartio, jolle kuitenkin valmistui 1964 uusi rakennus.

Kalkkiehkekatiilinen kasarmi- tai esikuntarakennus, joka sijaitsi tiilimakasiinin pohjoispuolella vuonna 1956. SA-kuva

3072

PAJA

NL, alkujaan mahdollisesti sikala tai kanala(?) – 1959 muutettu PLM rakennustyön pajaksi.

Yksikerroksinen kalkkiahiekkatiilirakennus, 205 m². Julkisivat puhtaaksimuurattu, harjakatto.

Yksi pajan 3072 pohjoispuolisista ikkunoista ja luukuista, jotka olivat alun perin mahdollisesti tarkoitettu kotieläinten käyttöön.

Neuvostoaikaista puhtaaksimuurattua kalkkiahiekkatiiliarkkitehtuuria edustaa nykyisin ainoana Upinniementien pohjoispuoliseen entiseen metsämaastoon rakennettu **varastorakennus 3072**. Se toimi 1960-luvun vaihteessa puolustushallinnon rakennuslaitoksen pajana, mutta pohjoissivun alaosassa olevista luukuista päätellen se on ollut neuvostoaikana mahdollisesti kanala tms. eläinsuoja. Rakennuksen eteläpuolella oli aikoinaan toinen samantyyppinen rakennus, mutta sen tilalle rakennettiin vuonna 1968 valmistunut uusi **varusvarastohalli 3021**. Sen on suunnitellut muiden Upinniemen hallirakennusten tapaan arkkitehti Pentti Pajarinen. Muukin ympäröivä metsäalue raivattiin 1960-luvun alussa varuskunnan huolto- ja varastorakennusten alueeksi. Alueen länsilaidassa oleva arkkitehti Pajarisen suunnittelema kahi-tiilinen **autohalli 3027** on vuodelta 1962. Huoltotiloiheen se korvasi neuvostoaikaisen paloaseman.

3027

AUTOHALLI

1963, alkujaan myös paloasema, arkkitehti Pentti Pajarinen.

Yksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 1696 m². Julkisivut kahi-tiiltä, tasakattoinen.

Oik.: Upinniemen sotilaspalokunnan tiloja autohalli-rakennuksessa tammikuussa 1970. SA-kuva

3021

VARUSVARASTO

1968, arkkitehti Pentti Pajarinen – 1995 peruskorjaus ja varusmiessaunalaajennus.

Yksi-kaksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 5350 m². Julkisivut betonia ja minerit-levyä, pulpettikatto.

Vas.: Suojelukoulun koulutukseen kuului vuonna 1970 mm. autojen puhdistusta haitallisista aineista Upinniemen autohallissa. SA-kuva

Neljä arkkitehti Pekka Rajalan suunnittelemaa punatiilijulkisivuista kasarmia on rakennettu kahdessa vaiheessa. Kolme ensimmäistä **kasarmia 2018–2020** valmistuivat vuosien 1960–61 aikana Rannikkojääkäripataljoonan ja Suojelukoulun käyttöön. Kaksikerroksisten kasarmien sisäänkäyntijulkisivut toimisto- ja aputiloineen osoittavat itään urheilukentälle päin ja 20 tupaa länttä kohti. Kellarissa on mm. luokkatiloja. Lähes vastaavia arkkitehti Rajalan suunnittelemaa keskikäytävällisiä kasarmeja rakennettiin 1960-luvulla monille kasarmialueille Suomessa. Myös Upinniemen kasarmialuetta täydennettiin vuonna 1966 samanlaisella, mutta suuremmalla, 28 tupaa sisältäneellä **kasarmilla 2021**, joka otettiin Suomenlinnan rannikkotykistörykmentin käyttöön.

Kasarmien länsipuolella kohoaa korkea kallio, Vartiovuori, jonka päälle neuvostoaikana rakennettiin suuria upotettuja polttoainesäiliöitä. Niiden pohjoispuolella rannassa oli nykyisin sortunut tankkialusten laitur. Laiturialueella oli mm. sementtitiilinen pumppuhuone ja muita polttoainetarastointiin liittyviä rakennuksia.

Kolme kasarmia rakennusvaiheessa maaliskuun lopussa 1960. SA-kuva

2018–2020

KASARMIT

1960–61, arkkitehti Pekka Rajala, pääosin alkuperäisasussa – 1995–97 peruskorjattu.

Kaksikerroksisia betonirunkoisia rakennuksia, à 2856 m². Julkisivut punatiiltä ja muovipinnoitettua peltiä, harjakattoinen.

2021

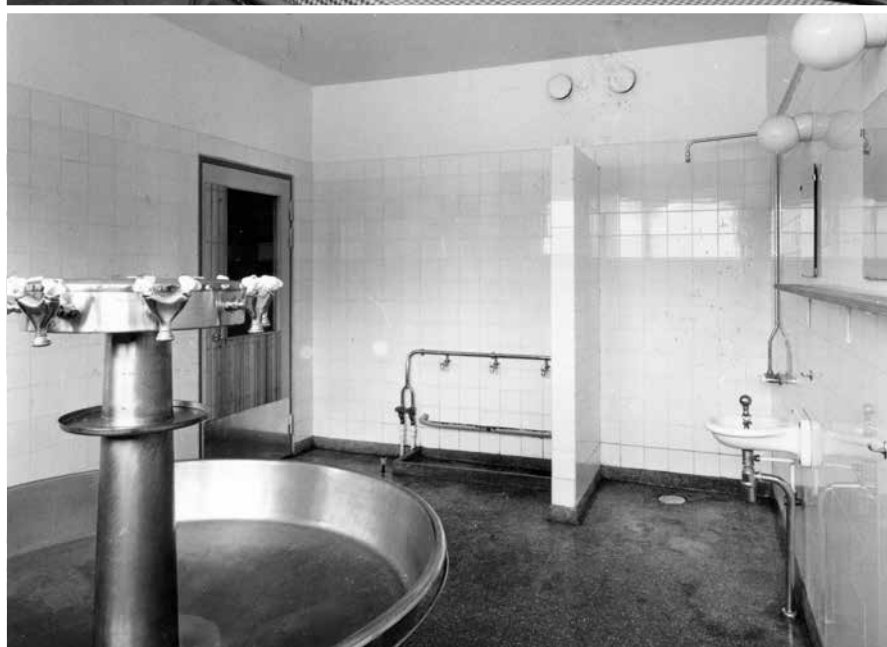
KASARMI

1966, arkkitehti Pekka Rajala, pääosin alkuperäisasussa – 1998 peruskorjattu.

Kaksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 4221 m². Julkisivut punatiiltä ja muovipinoitettua peltiä, harjakattoinen.

Yllä, oik. ja oik. alla: Sisäkuvia vastavalmistuneista kasarmeista joulukuussa 1961: päivystän tila, miehistötupa ja pesutila. SA-kuva

Alla: Tiiliseinässä oli näkyviä vaurioita vuonna 1985. SA-kuva

Suojelukoulutusta tammikuussa 1970. SA-kuva

Vas. yllä: Suojelukoulun laboratorio vuonna 1970. SA-kuva

Vartiovuoren länsipuolella, pohjoiseen Santalahden hiekkarantaan päättyvässä kanjonissa on vuonna 1961 valmistunut **suojelukoulu 3030**. Rakennuksessa oli koulutus- ja laboratoriotiloja, joissa käsiteltiin mm. taistelukaasuja, joten syrjäinen sijainti oli tarpeen. Alueella on myös muutamia rakennuksen kanssa samaan aikaan valmistuneita betonivarastoja, joissa on säilytetty koulutuksessa ja tutkimuksessa käytettyjä aineita. Arkkitehti Pekka Rajalan suunnittelema koulurakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäiset piirteensä niin ulkona kuin sisälläkin, vaikka Suojelukoulu muutti pois 1980-luvun puolessa välissä. ”Rantakasarmia” on käytetty sen jälkeen kurssitiloina ja viime aikoina kaupunkitaistelukoulutusratana.

3030

RANTAKASARMI

1961, alkujaan suojelukoulu, arkkitehti Pekka Rajala, pääosin alkuperäisasussaan.

Yksi-kaksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 1166 m². Julkisivut pystylaudoitettu, pulpettikatto.

Äärimmäisenä vas.: Suojelukoulun koulutukseen kuului vuonna 1970 mm. radioaktiivisuuden tutkimista vedestä ja elintarvikkeista (SA-kuva). Vasemmalla sama tila nykyään.

Oik.: Suojelukoulun rakennustyömaa maaliskuun lopussa 1960. SA-kuva

C ETELÄNIEMI

4001 Kajanuksen sauna 1910-l

4010 Varasto NL

4011–4014 Varastot NL

4016 ja 4018 Varastot NL

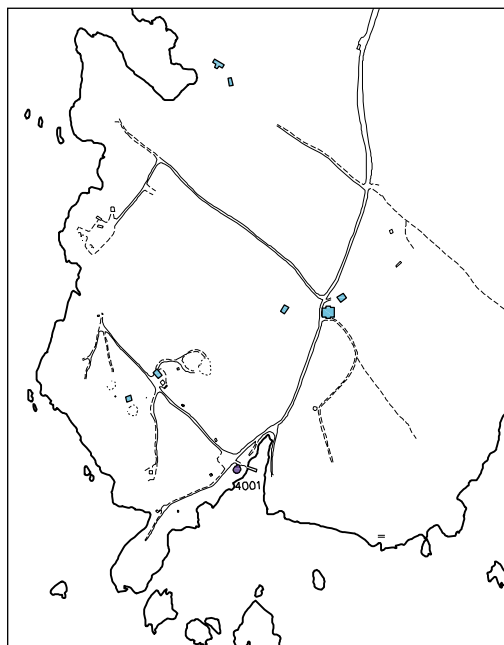
4017 Varasto NL

Osa-alue C käsittää Upinniemen eteläosan, jonka rakennuskanta on varsinkin nykyisin huomattavasti vähäisempää ja harvemmassa kuin Upinniemen pohjoisosan varsinaisella kasarmialueella. Upinniemen eteläkärjen kivisauna on ainutlaatuinen jäänne vanhasta huvila-asutuksesta. Niemen keskiosassa olevan neuvostoaikaisen eteläisen kasarmialueen ovat säilyneet vuokra-ajan rakennuksista alkuperäisimmässä asussa.

Robert Kajanuksen vuonna 1898 valmistunut hirsihuvila Hevonpää sijaitsi Upinniemen eteläkärjen Jungfruvikenistä noin 200 metriä pohjoiseen, jyrkkin kallioiden ja korpikuusikon keskellä, nykyisen eteläniemeen johtavan tien varressa. Ulkoasultaan huvila muistutti suuresti Kajanuksen hyvän ystävän, Akseli Gallen-Kallelan muutamaa vuotta aiemmin valmistunutta Kalelaa Ruovedellä. Kaksikerroksisessa, vuoraamattomasta rakennuksessa oli jyrkkä malkakatto ja avonaisia verantoja.

Vuonna 1933 kuolleen Kajanuksen huvilan osti insinööri Arvid Wickström, joka oli perustanut Suomen Kaapelitehtaan parikymmentä vuotta aiemmin. Varakas liikemies rakensi hirsihuvilan tilalle kokonaan uuden

Robert Kajanuksen hirsihuvila 1900-luvun vaihteessa. Rakennuksen ympäristö jätettiin koskemattomaksi "korveksi". Historian kuvakokoelma, MV

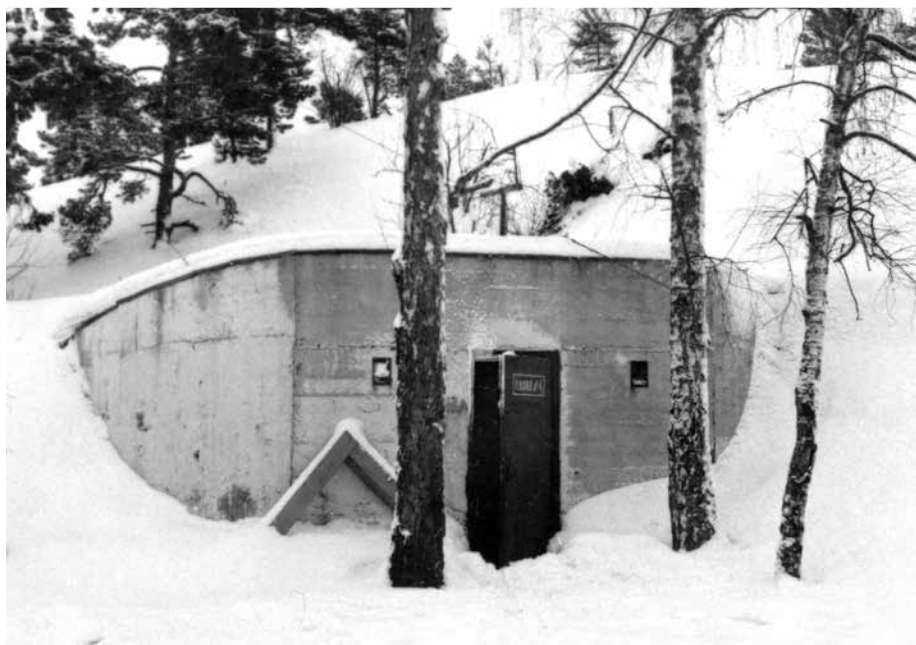

Vuonna 1935 Kajanuksen huvilan paikalle valmistunut uusi huvila, jonka ympärillä oli avoin pihamaa. Kuva teoksesta Lindqvist: Mitt förlorade paradis.

rapatun kuutiomaisen huvilan, joka valmistui vuonna 1935. Romanttinen korpi huvilan ympäriltä raivattiin ja istutettiin puutarhaksi. Huvila varustettiin vesi- ja sähköjohdoilla. Huvilan taakse, osin kallioon louhittiin nykypäivään säilynyt betonikellari, joka oli todennäköisesti tarkoitettu sähkögeneraattorin sijoituspaikaksi.³ Rantaan vievän tien varrella on toinen, kaksiosainen betonikellari, joka saattaa olla samalta ajalta. Huvila ja betonikellarit olivat neuvostoaikana majoitus- ja varastokäytössä.

Huvilan taakse 1930-luvulla rakennettu kellari helmikuussa 1956 (alla), jolloin sen oveen oli maalattu venäjänkielinen teksti "Varasto n:o 4" (SA-kuva). Vieressä kuva kellarista nykyisin. Kellarin sisällä on jäljellä kamiina, jonka kyljessä lukee "VR".

Puretun huvilan ja rannan välillä sijaitseva kaksiosainen betonikellari helmikuussa 1956 (SA-kuva) ja nykyisin. Seinään oli maalattu (rakennusnumero?) "414 A", oviin venäjäksi "varasto n:o 2" ja "varasto n:o 3" sekä ovien väliin suurella: "Ei tupakointia!".

Alla: Saunarakennus helmikuussa 1956. SA-kuva

Piirros "Kajanenborgista" alkuperäisasussaan. Rakennus todella muistutti Kajaanin linnan rauniota. Kuvasta päätelleen siinä ei ollut ikkunoita eikä ilmeisesti kattoakaan. Teoksesta Eliel Saarinen: Suomen aika.

Jungfruvikenin rannassa seisoo edelleen Robert Kajanuksen 1910-luvulla rakennuttama pyöreä graniitista muurattu rakennus, **Kajanuksen sauna 4001**. Arkkitehti Eliel Saarisen alkuperäissuunnitelmia ei ole säilynyt, ja alun perin keskeneräiseksi jäänyt rakennus on viimeistely sisätiloiltaan saunaksi vasta 1930-luvun lopulla Arvid Wickströmin toimesta. Silloin sen keskelle lisättiin huomiota herättävä savupiipun ja näköalatornin yhdistelmä, jonka huipulle pääsi terästikkaita pitkin. Käyttämättömänä ollut ja huonoon kuntoon päässyt saunarakennus korjattiin ja uusittiin perusteellisesti 1980-luvun alkupuolella Suomenlinnan rannikkotyökistökilän toimesta ja korjauksia on tehty sen jälkeenkin.⁴

Neuvostoajan alussa eteläkärjen maastoon pystytettiin keveiden 47 mm:n rannikkotykkien patteri, joka ei kuitenkaan ollut toiminnassa enää palautuksen aikoihin. Kajanuksen saunan länsipuoliselle kalliolle rakennettiin korkea puinen tähystystorni merialueen valvontaa varten. Tornin juurella oli hirsinen asuinrakennus, joka oli todennäköisesti tähystysmiesten majoituskäytössä.

4001

KAJANUKSEN SAUNA

1910-luku, arkkitehti Eliel Saarinen, "Kajanenborg" – 1935 muutettu saunaksi, lisätty piippu – 1983 peruskorjaus.

Yksikerroksinen kivirakennus, 97 m². Julkisivut puhtaaksimuurattu, kattoterassi.

Alla vas.: Saunarakennus 1930-luvun lopulla, kun siihen oli lisätty mm. savupiippu-näköalatorni. Teoksesta Auvinen, Obbnäs – Upinniemi (alkuperäinen Degert-hien sukuarkisto)

Viimeistään 1950-luvulla Upinniemen eteläkärjen alue oli neuvostolainaston 2. Erillisen konekivääri-tykkipataljoonan harjoittelualueena. Pataljoona oli majoittunut eteläiselle kasarmialueelle Upinniemen keskivaiheilla olleiden peltoaukeiden lomaan. Hävinneet majoitusparakkialueet sijaitsivat entisillä pelloilla, mutta nykypäivään säilyneet rakennukset on rakennettu korkeammille mäille.

Eteläisen kasarmialueen tiilinen T-muotoinen **ruokalarakennus 4010** oli kaikesta päätelleen aivan samanlainen kuin pohjoisen kasarmialueen ruokala 2005. Rakennusta on muutettu hyvin paljon. Eteläinen keittiöosa (T-n alaosa) on purettu kokonaan, rakennuksen sivuosat on korotettu ja katoksi muutettu yhtenäinen aumakatto. Kaikki alkuperäiset kipsikoristeet on pohjoisen kasarmialueen ruokalan tapaan pudotettu alas. Seinärappauksissa on vielä jäänteitä neuvostoaikaisesta kirkkaan sinisestä maalipinnasta.

Ruokalan eteläpuolella on jäljellä neljä viidestä vuoraamattomasta **hirsikasarmista 4011–4014**. Ne olivat samanlaisia kuin pohjoisen kasarmialueen hirsikasarmit ja suomalaisaikana varastoiksi muutettuina säilyttäneet alkupe- räispiirteitään niitä paremmin. Ikkunoiden vuorilistoissa ja nurkkalauodoissa

Yllä ja yllä oik.: Ruokalan pohjoisjulkisivu kesällä 1956 (SA-kuva) ja nykyisin. Seinässä on jäänteitä neuvosto- aikaisesta maalipinnasta.

Yllä vas.: Niemen eteläkärjen kalliolla, Kajanuksen saunan länsipuolella seissyt neuvostoaikainen val- vontorni ja sen pohjoispuolella sijainnut vartiotupa helmikuussa 1956. SA-kuva

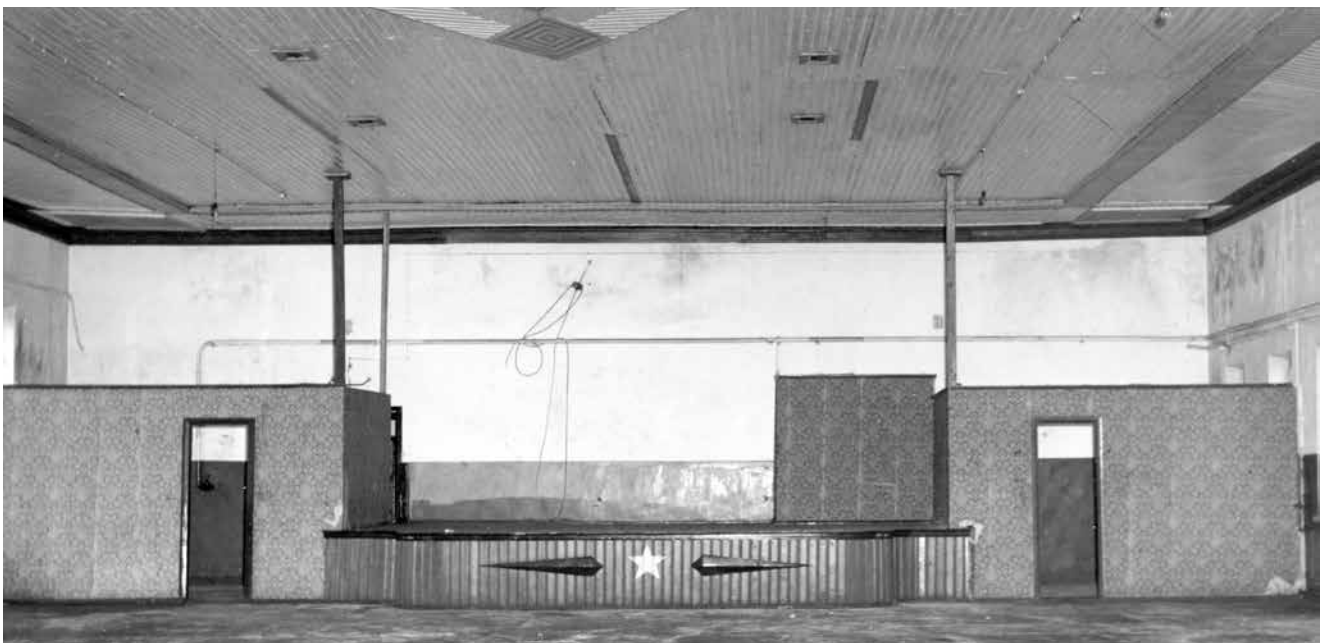
4010

VARASTO

NL, alkujaan ruokala- ja keittiörakennus – 1957–59 muutettu varastoksi, entinen keittiöosa purettu.

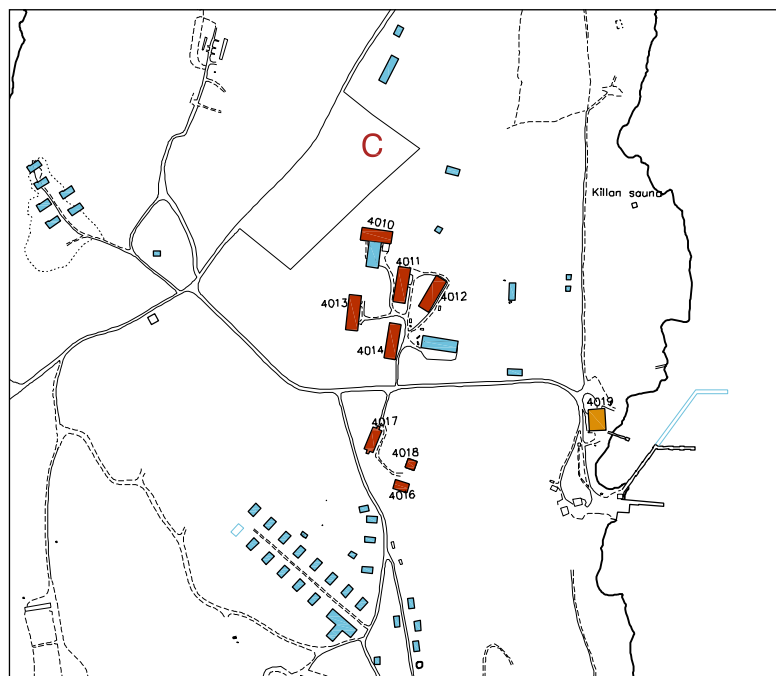
Yksikerroksinen tiilirakennus, 664 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, aumakatto.

Ruokalasalissa oli punatähdellä varustettu näyttämö- rakenne. SA-kuva

Ruokalan puretun keittiöosan astianpesutila kesällä 1956. SA-kuva

Kasarmin 4012 läntinen julkisivu kesällä 1956. SA-kuva

4011–4014

VARASTOT

NL, alkujaan kasarmeja – 1957 muutettu varastoiksi.

Yksikerroksisia hirsirakennuksia, à 674 m². Julkisivut vuoraamattomat, aumakatto.

Kasarmin 4014 huoneita on tapetoitu kevään 1955 Izvestija ja Komsomolskaja Pravda -lehdillä ja kukkatapeteilla.

Kasarmit 4014 ja 4011 kesällä 1956. SA-kuva

on säilynyt neuvostoaikaista punamultakäsittelyä. Kattomuotoa on muutettu alkuperäisestä ja ikkunoiden tilalle on tehty leveitä oviaukkoja. Sisätiloista on purettu lattiaita ja uunit sekä poistettu ovia, mutta huonejärjestys on vielä hahmotettavissa. Kasarmien päädyissä oli suuremmat tuvat, joita yhdistävän keskikäytävän molemmin puolin oli pienempiä huoneita tai tupia. Sisäänkäynti oli rakennuksen keskiosassa.

Tupalahdentien toisella puolella on kolmen neuvostoaikaisen varastorakennuksen ryhmä. Osittain maan alle rakennettu 30 metriä pitkä punatiilinen **kaalikellari 4017** on erittäin huonokuntoinen. Se kunnostettiin 1960-luvun vaihteessa Rannikkojääkäripataljoonan varastotilaksi, mistä kertovat molempien päätyovien päällä olevat kyltit. Kaalikellarin takana on kaksi parempikuntoista **lautavarastoa 4016 ja 4018**. Ne olivat vuonna 1956 hyvässä kunnossa ja kaikesta päätellen valmistuneet vasta hiljattain. Varaston 4016 takaseinään on kaiverrettu vuosiluku 1955, mikä voi hyvinkin olla rakennusvuosi.

Eteläiseen kasarmialueeseen liittyi kymmeniä muitakin rakennuksia ym.

Kaalikellari neuvostoaikaisessa asussaan vuonna 1956. Kattoikkunat ja suuret ilmahormit on sittemmin purettu. Rakennuksen pitkällä seinällä oli useita luukkuja. Räystään läpi on vedetty melko primitiivisen näköinen sähköjohtoasennus. SA-kuva

4017

VARASTO

NL, alkujaan kaalikellari – n. 1957 muutettu Rannikkopataljoonan varastoksi..

Yksikerroksinen, osin maan alla oleva tiilirakennus, 418 m². Julkisivut rapattu, harjakatto.

4016 ja 4018

VARASTOT 4016 JA 4018

NL. Yksikerroksisia puurakennuksia, 144 m² ja 211 m².
Julkisivut lautavuorattu, harjakatto.

Oik.: Osa varaston 4018 seinässä olevasta kaiveruksesta, jossa mainitaan mm. Bakun kaupunki ja vuodet 1951–55.

Alla: Varaston 4016 maalaamattomat ulkoseinät olivat kesällä 1956 vielä hyvin vaaleat (kenties vasta valmistuneet). Rakennuksen itäinen ovi on säilynyt nykypäivään (oik.). SA-kuva

jotka ovat sittemmin hävinneet. Varastorakennusten eteläpuolella, puretulle Gammelvikin huvilalle johtavan tien varrella oli vuonna 1956 yhteensä 26 huonokuntoista asuinparakkia ja suurempi keittiö- ja ruokalaparakki. Parakit on purettu, mutta alueella on jäljellä huonokuntoinen kallioon tervalla maalattu iskulause ja betonista valettu (puna)tähti, jossa on ennen lukenut ”SSSR:n kaarti”. Parakkialueen eteläpuolella oli jo neuvostoaikaan 300 metrin kivääriampumarata.

Hirsikasarmeista suoraan länteen, päätien toisella puolella oli kuuden hyväkuntoisen laudoitetun asuinrakennuksen ryhmä, jotka vastasivat Harjukylän asuinrakennuksia. Loivaan rinteeseen sijoitetuista rakennuksista oli avoin näköala Upinniemen länsipuoliselle saaristoalueelle. Ruokalarakennuksen 4010 pohjoispuolella, päätien varressa oli osittain romahtanut seitsemän auton autotalli ja varastorakennus. Kasarmi- ja asuinrakennusten välisellä aukealla oli yli 30 parakkirakennusten betoniperustaa. Alueella oli jonkin verran tiiliä ja puutavaraa, mutta ei käy selville oltiinko parakkeja vuonna 1955 vasta rakentamassa vai jo purettu.

Konekivääritykkipataljoonan lisäksi tälle laajalle majoitusalueelle oli todennäköisesti sijoitettu ainakin laivaston vartioveneiden miehistöä. Läheisessä Tupalahdessa (Stuguvik) Upinniemen itärannalla on neuvostoaikainen puurakuille tuettu laituri. Laituri oli alun perin E-muotoinen, mutta sen pohjoisin osa on purettu. E-laiturilta vartioveneille tarjoutui varsinaista sotasatamaa nopeampi väylä merelle.

Eteläisen kasarmialueen kookas vaaleaksi maalattu ruokalaparakki ja pienempiä majoitusparakkeja, jotka purettiin pian kesän 1956 jälkeen (SA-kuva). Maassa vasemmanpuolisen parakin lähistöllä on säilynyt betonista valettu tähti (alla).

Eteläiselle kasarmialueelle johtavan tien itäpuolella oli kesällä 1956 erittäin huonokuntoinen autotallirakennus. SA-kuva

Kallioon tervattu iskulause entisen parakkialueen itä-laidalla. Vuonna 1980 tekstistä sai vielä melko hyvin selvää (kuva teoksesta Auvinen, Obbnäs – Upinniemi). Alarivissä näkyy mm. teksti "voenno-morskoj bazi", eli "merisotatukikohdan". Nykyisin sammaleen peittämä teksti on hyvin vaikeasti luettava.

Oik.: Länsirannan asuinrakennuksia kesällä 1956. Ne vastasivat Harjukylän asuintaloja. SA-kuva

"E-laituri" nykyään.

D POHJOINEN KASARMIALUE

2004 Yksikkövarasto NL

2005 Ruokala NL

2006, 2007, 2009, 2010 Hirsikasarmit NL

2008 Tiilikasarmi NL

2015 Esikunta 1961

2016, 2116 Sotilaskoti ja urheiluhalli 1962

2013 Harjoituslaitekeskus 1963

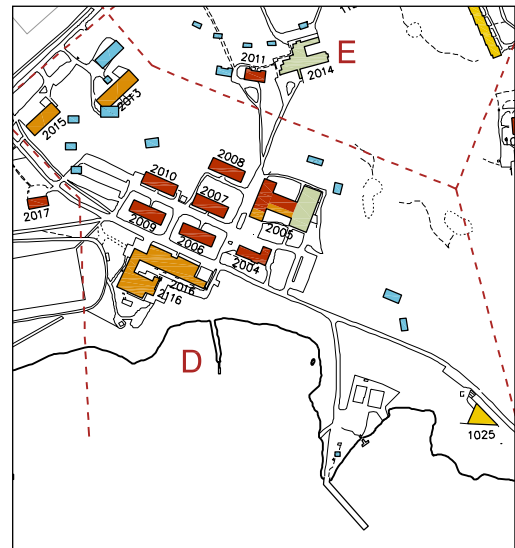

Upinniemen kahdesta neuvostokasarmialueesta pohjoisempi, Obbnäsin tilan itäpuolelle rakennettu, on säilynyt lähes kokonaisuudessaan ja vieläpä alkuperäiskäytössään.

Pohjoinen kasarmialue rakennettiin vuokra-aikana mäntymetsää kasvavaan rinteeseen ja alue säilyi metsäisenä kasarmirakentamisen jälkeenkin. Idässä alue rajautuu korkeaan kallioon ja entisen Bergabon huvilan alueeseen ja lännessä entisiin Obbnäsin tilan peltoihin, nykyiseen urheilukenttääuikiin. Etelässä on Upinniemenselän umpeenkasvanut rantahietikko ja Aittaniemi, jossa oli jo ennen neuvostoaikaa Obbnäsin tilan laitureita.

Neuvostoaikaan pohjoisella kasarmeilla majoittui ilmeisesti sotataman ja siellä olleiden alusten miehistöä. Vuodesta 1959 se on ollut Helsingin laivastoaseman ja sen seuraajien käytössä. Neljä alun perin vuoramatonta hirsistä **kasarmia 2006, 2007, 2009 ja 2010** vastasivat eteläisen kasarmialueen kasarmeja (osa-alue C). Ne ovat kukin ulkomitoiltaan noin 45 x 14 metriä. Ainoa sisäänkäynti on rakennuksen keskeltä, jonka päällä oli alkujaan kolmiopääty. Neuvostoaikaan kasarmeissa oli kahdeksan tupaa, joista ilmeisesti kaksi suurempaa oli rakennuksen molemmissa päädyissä ja pienemmät niitä yhdistävän keskikäytävän varrella.

Vuosien 1957–59 välisenä aikana kasarmit korjattiin perusteellisesti. Sisätilat muokattiin niin, että tuvat sijoittuivat rakennuksen päästä päähän ulottuvan keskikäytävän molemmille puolille. Ullakkoikkunat ja keskiosan kolmiopääty poistettiin ja katto sekä ikkunat uusittiin. Hirsiseinät oiottiin ja vuorattiin nykyisenlaisella limilaudoituksella. Rakennuksiin asennettiin keskuslämmitys ja saniteettitilat. Yhden kasarmin korjauskustannuksiksi

Tulevan kasarmialueen eteläpuolista rantaa heinäkuussa 1933, kun sitä kaavailtiin Ilmailuvoimien vesitasojen välilaskupaikaksi. Sotilaskoti rakennettiin 1960-luvulla vasemmalla näkyvän niemen kohdalle. Kuvan vasemmassa laidassa näkyy Obbnäsin tilan niityaukeaa eli nykyistä urheilukenttää. IlmKK

Kasarmit 2009 ja 2006 sekä taustalla sauna- ja pesula-rakennus 2004 helmikuussa 1956. SA-kuva

arvioitiin 12 miljoonaa markkaa.⁵ Kesällä 1959 kolmeen kasarmiin muuttivat Helsingin laivastoaseman merikomppania ja Helsingin lippueen 1. ja 2. viiriköt. Pohjoisin kasarmi 2010 otettiin koulutustiloiksi, jollainen se on nykyäänkin. Kasarmit nimettiin sodan jälkeen käytöstä poistettujen sukellusveneiden, Vesikon, Vesihiden, Veteisen ja Iku-Turson mukaan.

Rinteessä hirsikasarmien yläpuolella on samankokoinen rapattu **tiilikasarmi 2008**, jonka ulkonäkö on muuttunut vähemmän neuvostoajoista. Alkuperäinen pohjakaava ei ole tiedossa, mutta rakennuksessa oli 10 huonetta. Rakennukseen sijoitettiin korjauksen jälkeen vuonna 1959 Helsingin laivastoaseman värvättyä miehistöä.

Kasarmi 2009 nykyään. 1950-luvun lopun muutostöissä rakennus sai huomattavasti alkuperäistä modernimman ilmeen mm. ulkoverhoilun, kattomuodon muutoksen ja ikkunoiden uusimisen ansiosta.

Kasarmialueen itäosassa on neuvostoaikainen **ruokala- ja keittiörakennus 2005**, jota on myöhemmin laajennettu pariin otteeseen. Sen alkuperäinen T-muotoinen osa käsittää länsipäädyn pohjoisosan kahden sisäänkäynnin

2006, 2007, 2009 ja 2010

KASARMIT

NL, alkujaan kasarmi- ja esikuntarakennuksia – 1959 peruskorjaus ja muutos, mm. sisätilojen tilanjako, ulkovuoraus.

Yksikerroksisia hirsirakennuksia, à 692 m². Julkisivut vaakalaudoitettuja ja maalattuja (alunp. vuoraamattomia), aumakatto.

2008

KASARMI

NL, alkujaan kasarmi- tai esikuntarakennus – 1959 peruskorjaus.

Yksikerroksinen tiilirakennus, 702 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, aumakatto.

Yllä: Ruokalarakennusta on laajennettu pariin otteeseen. Etualalla 1980-luvun lopun laajennusosa.

Vas.: Kasarmin 2009 itäpääty ja takana kasarmi 2010 kesällä 1956. SA-kuva

välillä sekä väliosan pohjoispuolen. Julkisivut olivat aiemmin huomattavasti nykyistä koristeellisemmat ja vastasivat jäsentelyltään eteläisen kasarmialueen ruokalaa 4010. Rakennukset oli todennäköisesti rakennettu samojen piirustusten mukaisesti. Muuta rakennusta matalammat sisäänkäyntiosat olivat länsijulkisivulla nykyisissä paikoissaan ja niiden väliin jäävän ruokasalin kahdeksan korkean ikkunan keskikohdalla kohosi päätykolmio. Keittiö sijoittui rakennuksen itäsiipeen. Ruokasalin yläkerrassa oli elokuvasali. Sen filmikonehuoneeseen oli ilmeisesti pääsy ulkokautta rakennuksen eteläpäädyttä metalliportaita pitkin. Ruokalan pohjoispuolella oli kaksi neuvostoaikeista varastorakennusta, joista suurempi hirsirakenteinen varasto oli suomalaisten tullessa erittäin hyväkuntoinen ja säilyi aina 1980-luvulle asti.⁶

Ruokalarakennuksen korjaus 1957–59 oli yhtä perusteellinen kuin kasarmienkin ja mm. koko keittiö uusittiin. Se oli alun perin mitoitettu pelkästään Helsingin laivastoaseman ja lippueen käyttöön, mutta vuodesta 1960 lähtien sitä käyttivät kaikki muutkin Upinniemeen sijoitetut joukot. Ruokalaa suurennettiin vuonna 1969 arkkitehti Osmo Lapon suunnitelmien mukaisesti eteläpäätyä jatkamalla ja keittiöosaa laajentamalla, jolloin sinne voitiin sijoittaa muualla olleita muonavarastoja. Vuosina 1987–90 ruokalaa jatkettiin itäisellä kaksikerroksisella osalla, johon tuli mm. kantahenkilökunnan ruokailutilat.

Vas. alinna: Tiilinen kasarmi 2008 vuonna 1956. Jo venäläisaikaan rapattu rakennus oli katettu aaltoprofiiloiduin levyin. SA-kuva

Alla: Kasarmialuetta heinäkuussa 1967. Etualalla sotilaskoti. SA-kuva

Neuvostoaikainen ruokala etelästä päin. Eteläpäädyn tikkaat johtavat todennäköisesti elokuvakonehuoneeseen. Oikealla keittiöosa. SA-kuva

2005

RUOKALA

NL, alkujaan ruokala- ja keittiörakennus sekä elokuvateatteri, 1959 peruskorjaus – 1969 laajennus, arkkitehti Osmo Lappo – 1990 laajennus, Arkkitehtitoimisto Heliövaara – 1995 osin toimistotiloiksi.

Yksi-kaksikerroksinen tiilirakennus, 2918 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, aumakatto.

Porkkalan palautuksen jälkeinen kuva ruokalan 2005 keittiöstä. SA-kuva

Ruokalan eteläpuolisessa L-muotoisessa rapatussa **tiilirakennuksessa** **2004** oli neuvostoaikaan varuskunnan pesula, sauna ja todennäköisesti myös varusvarasto. Tämäkin rakennus oli tehty tyypipiirustusten mukaan – vastaava rakennus nousi Porkkalan vuokra-alueella mm. Pikkalan kartanon pihaan. Sauna oli rakennuksen länsipäädyssä. Keskiosassa oli neljä keskuslämmityskattilaa ja pesulan varusteisiin kuuluivat mm. sähkömoottoreiden voimalla käyvä linko ja pesukone. Rakennus oli ”huonolla hoidolla” ja vaati huomattavat korjaustyöt muutettaessa laivastoaseman miehistön ja peruskorjattujen, kylpyhuoneettomien talojen kantahenkilökunnan saunaksi ja pesutuvaksi. Sinne sijoitettiin lisäksi ”väliaikaisesti” vaatteiden vaihtovarasto ja muonavarasto. Muonavarasto siirrettiin laajennettuun ruokalarakennukseen 1960-luvun lopulla. Miehistösauna ja vaatteiden vaihtovarasto siirrettiin vasta vuonna 1994 varusvarastoon 3021 valmistuneisiin uusiin tiloihin. Nykyisin rakennuksessa on pohjoisen kasarmialueen joukkoyksikköjen varastoja ja moppipesula.

Kasarmialueen ja Upinniementien välisellä alueella oli neuvostoaikaan muutama hirsinen 1–2 huoneiston asuinrakennus sekä kolmiosastoinen betoninen kellarirakennus. Rinteessä nykyisen **harjoituslaittekeskuksen** **2013**

Pesula- ja saunarakennus 2004 kesällä 1956. Oikealla olevan oven yläpuolella on kyltti "banja" eli sauna. Rakennuksen keskellä olevasta piipusta nousee korkea, kuvan ulkopuolelle jatkuva metallinen savuhormi. SA-kuva

2004

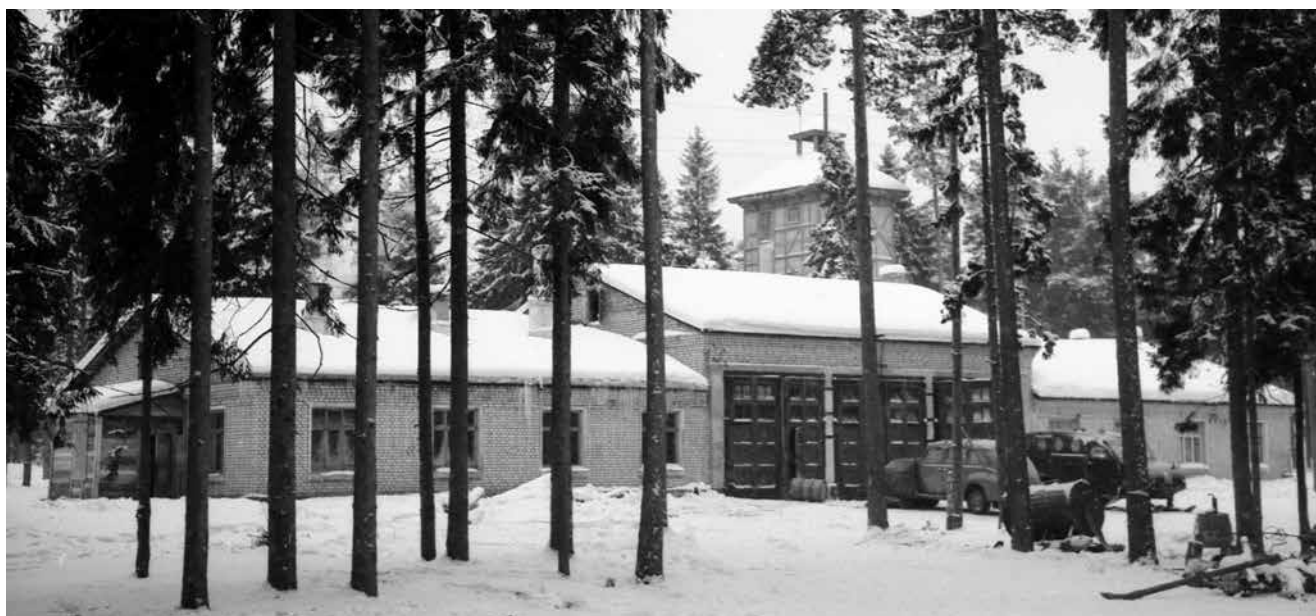
YKSIKKÖVARASTO

NL, alkujaan sauna ja pesula – 1959 peruskorjaus saunaksi, varusvarastoksi ja muonavarastoksi – 1995–97 muutos yksikkövarastoksi ja moppipesulaksi.

Yksikerroksinen tiilirakennus, 921 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, aumakatto.

Saunan rapistunut pesuhuone kesällä 1956. SA-kuva

kohdalla oli venäläisvaruskuntaan välttämättä kuuluva hapankaalivarasto. Sen lattiaan oli upotettu suuria betonisammioita. Päätien varressa oli suurehko kalkkiahiekkatiilinen paloasema autotalleineen ja sen vieressä puurakenteinen, rapattu noin 12 metriä korkea letkutorni. Nämä rakennukset purettiin kun alueelle rakennettiin vuonna 1961 valmistunut **esikuntarakennus 2015** ja em. 1963 valmistunut aseharjoitushalli, nykyinen harjoituslaitekeskus.

Esikuntarakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen, peittelemättömän modernin ulkoasunsa ja sisätilansa. Rakennuksen suunnitteli puolustusministeriön rakennusosaston arkkitehti Pertti Autio vuonna 1959. Toimistohuoneet sijoittuvat keskellä sijaitsevaa porrashuonetta ja sekundääritiloja kiertävän käytävän ulkoreunoille niin, että julkisivujen ikkunauhat jatkuvat katkeamattomina koko rakennuksen ympäri. Arkkitehti Pentti Pajarisen suunnittelema aseharjoitushalli on nimensä mukaisesti kookas hallimainen käyttörakennus, jonka sisätilat ovat muuntuneet merivoimien kulloinkin käytössä olleen asekoulutustarpeen mukaisesti.

Varuskunta-alueen kaksi edustavinta rakennusta sijoittuvat maisemallisesti parhaille paikoille eteläisille ranta-alueille. Kasarmien ja rehevöityneen entisen hiekkarannan välissä on arkkitehti Osmo Lapon suunnittelema ja vuonna 1962 valmistunut kaksiosainen rakennus. Sen atriumpihan ympärille kiertyvät rannan puolella **sotilaskoti ja auditorio 2116** ja tien puolella **urheiluhalli 2016**. Urheiluhalli muistuttaa hyvin paljon arkkitehti Lapon Sodankylän varuskuntaan suunnittelemaa uimahallirakennusta. Uimahallin

Yllä: Obbnäsin paloasema helmikuussa 1956. Paloaseman takana näkyy erillinen letkutorni. SA-kuva

Oik.: Harjoituslaitekeskus vuonna 1997 eli samana vuonna kun sen ikkunat ja ovet uusittiin. SA-kuva

2013

HARJOITUSLAITEKESKUS

1963 aseharjoitushalli, arkkitehti Pentti Pajarinen – 1997 ikkunat ja ovet uusittu.

Yksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 1221 m². Julkisivut siporexiala, harjakatto.

2015

ESIKUNTA

1961, PLM rakennusosasto, arkkitehti Pertti Autio.

Kaksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 2392 m². Ulkoseinät minerit-levyä ja jatkuvaa ikkunanauhaa, tasakattoinen.

Vasemmalla esikunnan pääporras ja toisen kerroksen käytävä. Oikealla kuva sotilaskodin salista.

2016 ja 2116

SOTILASKOTI JA URHEILUHALLI

1962, arkkitehti Osmo Lappo, pääosin alkuperäisasussa – 1990–94 korjauksia ja laajennus.

Yksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, yhteensä 4903 m². Julkisivut kahi-tiiltä, pulpettikatto.

ja voimistelusalin lisäksi sinne on sijoitettu sukelluskoulutuksessa käytetty syvä harjoitteluallas. Rakennusta on peruskorjattu ja hieman laajennettu 1990-luvulla, mutta se on säilyttänyt hyvin alkuperäisiä piirteitään, mm. auditorion elokuvakonehuoneen 1960-luvun projektorit.

Idempänä, neuvostoaikaisen nk. L-laiturin toisella puolella kallioisessa niemessä on ensimmäinen itsenäisyyden ajalla, vuonna 1965 valmistunut varuskuntakirkko, **Merikappeli 1025**. Kolmionmuotoisen rakennuksen katto nousee länsipuolen matalalta sisäänkäyntisivulta kohti itäpään terävään kulmaan sijoitettua alttaria. Punatiilillä vuoratusta kirkkosalista avautuu etelään merinäköymä. Merikappelin ulkoverhous oli alun perin kalkkiahiekkatiiltä, mutta se on uusittu levypintaiseksi. Länsipuolen kellotapuli koostuu kahdesta betonisesta ”purjeesta”.

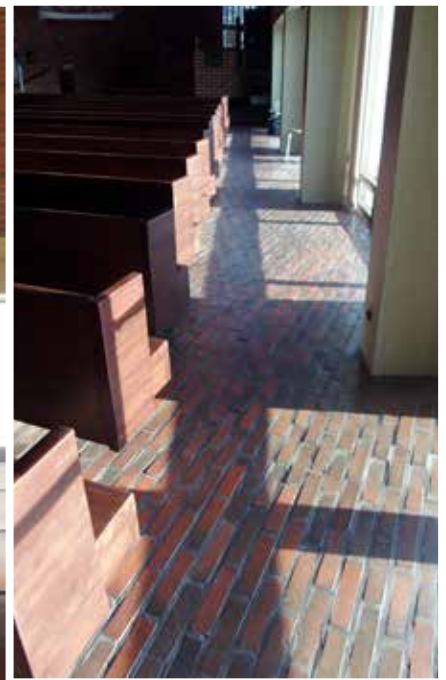
1025

MERIKAPPELI

1965, arkkitehti Mikko Heliövaara, pääosin alkuperäisasussa – julkisivuverhous uusittu

Yksi-kaksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 681 m². Julkisivut ”rati”-levyä (alunp. kahi-tiiltä).

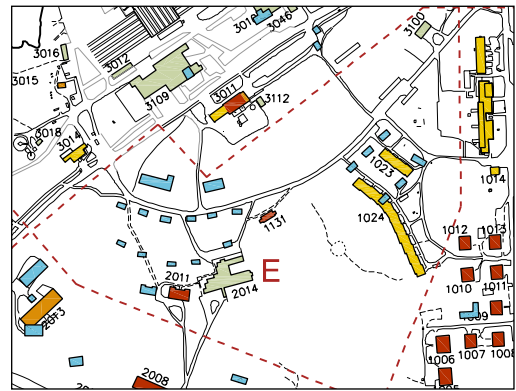

E RAKENTAJANTIEN ASUINALUE

1131 Asuinrakennus NL

2011 Sosiaalikeskus NL

1023–1024 Asuinrakennukset 1967

Kasarmialueen ja sotasataman välisellä metsäisellä rinnealueella oli neuvostoaikana asuinrakennuskokonaisuus, josta on säilynyt nykypäivään vain rippeitä. Asuinalue sijoittui alkuperäisen Dragesta Obbnäsin tilalle johtaneen tien, nykyisen Rakentajantien varrelle.

Suurin osa osa-alueen E neuvostoaikaisista rakennuksista sijoittui Rakentajantien eteläkaarteeseen. Tien eteläpuolella oli kahdentoista suomalaisten sotakorvauksena toimittaman lautaverhoillun puutalon ryhmä. Taloista kahdeksan oli pienehköjä kahden kaksion asumuksia ja kolme pienempiä yksittäisasuntoja. Suurin, ja ainoa säilynyt **asuinrakennus 1131**, nk. ”Metsämatti” jakautuu kahteen kolmen huoneen ja keittiön asuntoon. Rakennuksen kummassakin päädyssä on lasiveranta. Rakennus on säilynyt profiloituine ikkunalistoineen ulkonaisesti muuttumattomana ja vaikuttaa hyväkuntoiselta.

Asuinrakennusten yläpuolella rinteessä oli Obbnäsin alueen varuskunnan lastentarha eli ”Lastenseimi nro 2”. Siihen kuului nykypäivään säilynyt tiilinen varsinainen **lastentarharakennus 2011** ja sen vieressä ollut puinen henkilökunnan asuinrakennus. Molemmat rakennukset olivat U-muotoisia ja niissä oli pohjoiseen suunnatut lasikuistit. Valokuvista päätellen lastentarhan piha-alue sijoittui rakennusten eteläisivustalle ja se oli aidattu kasarmialueeseen (osa-alue D) päin puisella säleaidalla.

Lastentarharakennus muutettiin vuonna 1959 kuuden potilashuoneen

Oik.: Rakentajantien varrella olleita, sittemmin purettuja puisia asuintaloja kesällä 1956. SA-kuva

Alla: Nykyisen Rakentajantien läntinen kaarre helmikuussa 1956, kun sen varrella oli vielä useampia neuvostoaikaisia asuintaloja. SA-kuva

1131

ASUINRAKENNUS

NL, mahdollisesti sotakorvaustalo, kaksi asuntoa, pääosin alkuperäisasussa.

Yksikerroksinen hirsirakennus, 148 m². Julkisivut vaakalaudoitettu ja maalattu, harjakatto.

2011

SOSIAALIKESKUS

NL, alkujaan lastenseimi – 1959 muutos varuskuntasairaalaksi – 1996 muutos sosiaalikeskukseksi.

Yksikerroksinen tiilirakennus, 320 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, aumakatto.

Yllä vas. ja yllä: Rapattu lastentarha, eli nykyinen sosiaalikeskus, ja hirsinen henkilökunnanrakennus sen länsipuolella kesällä 1956. Molemmissa rakennuksissa oli pohjoisen puolella lasiverannat. SA-kuva

Alla oik.: Lastenseimen pihalla, joka sijaitsi etelänpuolella, oli mm. keinuja. Säleaita rajasi piha-alueen kasarmeihin päin. SA-kuva

Alla: Porkkalan vuokra-alueella toimi useita lastentarhoja, kuten tämä ilmeisesti Gillobackassa Kirkkonummen itäpuolella sijainnut tarha. Teoksesta: Porkkalan kohtalot (alkuperäinen Karin Wallendorf)

varuskuntasairaalaksi. Ulkopuolelta karsittiin venäläisaikaiset sahatut puukoristeet, lasiverannat poistettiin ja ikkunat ja ovet uusittiin. Rakennus säilyi sairaalana aina vuoteen 1990 asti, kunnes sen viereen valmistui nykyinen sairaala 2014. Tyhjiillään seissyt rakennus korjattiin vuonna 1996 varuskunnan sosiaalikeskukseksi, jossa on toimistotilat sotilaslapille ja -kuraattorille sekä varusmiestoimikunnalle.

Rakentajantien kaarteeseen pohjoispuolella oli neuvostoaikaan kaksi suurempaa asuinrakennusta. Lännenpuoleinen oli 50 metrin pituinen vuoraamaton hirsirakennus, jota suomalaiset kutsuivat ”Kolhoositaloksi”. Kasarmimaisessa rakennuksessa oli 21 huonetta ja yhteiskeittiö. Rakennus oli vuokra-ajan päättyessä heikossa kunnossa ja otettiin Puolustusministeriön rakennustyön ruokalaksi.⁷ Kolhoosirakennuksen vieressä oli kaksikerroksinen rapattu hirsiasuinrakennus. Siinä oli neljä kolmen ja neljä kahden huoneen asuntoa. Melko hyväkuntoisen oloiseen rakennukseen oli 1960-luvulla tarkoitus sijoittaa väliaikaisesti varuskunnan talousvarastoja, mutta se osoittautui

sähköasennusten ja lämmityslaitteiden huonon kunnon takia kelvottomaksi tähän tarkoitukseen.

Pohjoisempaan, tien oikealla puolella ennen suurta hiekkakuoppaa oli neuvosto aikaan kuuden puutalon ryhmä, jotka muistuttivat kaarteessa olleita rakennuksia. Viidessä rakennuksessa oli kaksi pientä kahden huoneen asuntoa ja yhdessä rakennuksessa kolmen huoneen asunto. Puutalot purettiin 1960-luvulla ja niiden tilalle valmistuivat vuonna 1967 **asuinkerrostalot 1023 ja 1024**, eli nk. Käärmetalot. Niillä on sama suunnittelija, Arkkitehtitoimisto Tyyne ja Reino Lammin-Soila, kuin Rantatien pohjoisosaan 1960-luvun alkupuolella valmistuneilla asuinrakennuksilla (osa-alue F). Rinnetontilla olevat Käärmetalot poikkesivat niistä kuitenkin julkisivujensa porrastuksen ansiosta. Eteläisemmässä asuinrakennuksessa on peräti kymmenen porrashuonetta ja 39 asuntoa, pohjoisemmassa kolme porrashuonetta ja 12 asuntoa. Vuonna 1996 kummankin rakennuksen ulkoasua muutettiin tasakaton tilalle asennetuilla harjakatoilla ja mm. ikkunat uusimalla.

Yllä: Rakentajantien kaarteeseen pohjoispuolella olleet kaksikerroksinen rapattu hirsirakennus ja vuoraamaton "Kolhoosiasuntola", jonka keskuskäytävältä myös sisäkuva. SA-kuva

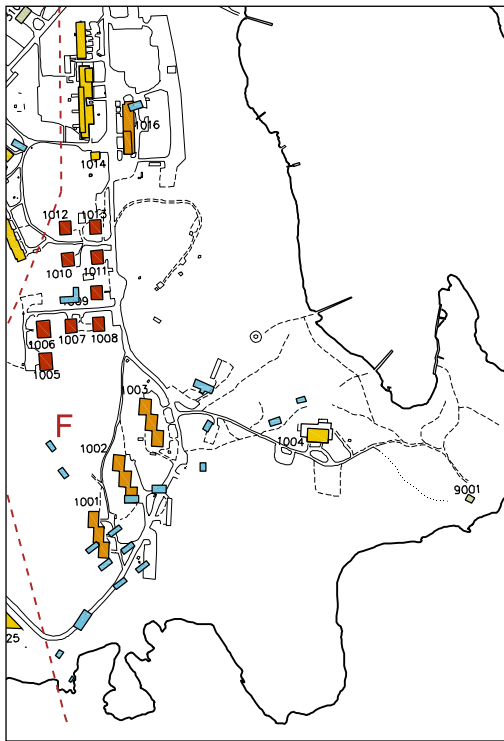

1023 ja 1024

ASUINRAKENNUKSET

1967, 12 asuntoa ja 39 asuntoa, Arkkitehtitoimisto Tyyne ja Reino Lammin-Soila – 1996–97 peruskorjaus, mm. ikkunat uusittu, harjakatot lisätty.

Kaksikerroksiset betonirunkoiset rakennukset, 992 ja 3262 m². Julkisivut punatiiltä, harjakatto (alunp. tasakatto).

F RANTATIE ASUINALUE

1005–1006 Asuinrakennukset 1954 NL

1007–1013 Asuinrakennukset NL

1001–1003 Asuinrakennukset 1959–60

1016 Rakennustoimisto 1961

1025 Merikappeli 1965

1004 Varuskuntakerho 1966

1014 Varuskuntatoimisto 1968

Osa-alue F käsittää entiset Bredvassin ja Bergabon huvilatontit sekä alueelle pohjoisesta johtavan, ja 1950-luvun lopulla Upinniemen rantatieksi täydennetyn tienvarren asuinalueen.

Osa-alueen vanhimmat säilyneet rakennukset ovat yhdeksän neuvostoaikaista asuinrakennusta Rantatien länsipuolella. Ne ovat olleet todennäköisesti alun perin upseeriston tai muun sotasataman henkilökunnan perheasuntoina. Kaikkien asuinrakennusten pääjulkisivu oli itään Bredvassin huvilalle johtaneelle tielle päin. Alueen länsipuolitse kulki toinen pohjois-eteläsuuntainen tie, joka yhdisti Bergabon parakkialueen Rakentajantielle. Lisäksi suoraan länteen kulki oikotie pohjoisen kasarmialueen (osa-alue D) ohi Obbnäsin tilan esikunta-alueelle.

Rantatien varressa on kahteen pohjois-eteläsuuntaiseen riviin ryhmitettynä seitsemän kaksikerroksista hirsistä **asuinrakennusta 1007–1013**. Ryhmittyksen kahdeksannessa ”ruudussa” oli neuvostoaikana yhteinen L-muotoinen ulkorakennus. Talot olivat alunperin vuoraamattomia ja niissä oli todennäköisesti punamullalla maalatut ikkunanpuitteet ja vuorilistat. Ulko-oven päällä ollut frontoni ja julkisivun kulmien rustiikkiset listoitukset antoivat taloille ripauksen Stalinin ajan klassistista tyyliä. Samanlaisia asuintaloja rakennettiin myös Kantvikissa sijainneen 6. Merisotasaaralan henkilökunnan asunnoiksi.

Kaikissa taloissa on yksi keskelle sijoittuva porrashuone, jonka ympärille pienet asunnot sijoittuivat. Neuvostoaikaan asuntoja oli todennäköisesti myös korkean, alun perin päreillä katetun aumakaton kattamassa ullakko-

1007–1013

ASUINRAKENNUKSET

NL – 1959 peruskorjaus kantahenkilökunnan asunnoiksi à 6 asuntoa, mm. ulkoverhoilu, ikkunat ja ovet – 1993–94 rak. 1010–1013 peruskorjaus, mm. kylpyhuoneet – 1997–98 rak. 1009 muutos toimistoiksi.

Kaksikerroksisia hirsirakennuksia, à 530 m². Julkisivut vaakalaudoitettu ja maalattu (alunp. vuoraamatomat), aumakatto.

Viereisellä sivulla ylhäällä ja oik.: Asuinrakennus 1011 alkuperäisasussaan vuoraamattomana kesällä 1956 ja peruskorjattuna vuonna 1972. Hirsikasarmien tapaan asuintalojen julkisivut vuorattiin ja kattomuoto sekä ikkunat ja ovet uusittiin. SA-kuva

Yllä: Sisäkuva asuinrakennuksen porraskäytävästä alkuperäisasussaan 1956. SA-kuva

Oik.: Kantvikin merisotasairaalan henkilökunnan asuinrakennus kesällä 1956. SA-kuva

kerroksessa, mutta kattoikkunat poistettiin vuosina 1957–59 suoritetuissa peruskorjauksissa. Tuolloin hirsipinnat peitettiin nykyisellä vaakasuuntaisella lautaverhoilulla ja ikkunat uusittiin. Asuntoja oli kussakin rakennuksessa korjauksen jälkeen kuusi, joista kaksi 2 h + k ja neljä 3 h + k. Asuntojen erillisten lämmitysuunien tilalle asennettiin keskuslämmitys.

Pohjoisimmat rakennukset 1010–1013 ovat edelleen asuinkäytössä ja nykyisin Kruunuasuntojen hallinnassa. Ne on peruskorjattu 2000-luvulla. Kahdessa eteläisimmässä talossa 1007 ja 1008 oli 1970–1990-luvuilla Kirkkonummen kunnan hoitama päiväkotit. Rakennus 1009 muutettiin varuskunnan toimistotiloiksi vuosina 1997–98, mutta ei ole enää käytössä.

Hirsitalojen länsipuolella olevat kaksi rapattua **asuintaloa 1005 ja 1006** ovat esimerkki neuvostoajan edustavammasta rakennuskannasta. Ne ovat valmistuneet vuonna 1954, vuotta ennen Porkkalan palautuspäätöstä. Rakennuksissa on kaksi varsinaista asuinkerrosta ja korkea asuttava ullakkokerros. Kaksi samantyyppistä upseeritaloa sijaitsi aiemmin Kantvikin pohjoispuolella Storträskin tuntumassa, mutta ne on sittemmin purettu.

Rakennusten julkisivuja on ”yksinkertaistettu” vuosien 1957–59 peruskorjauksissa. Tuolloin poistettiin mm. itäjulkisivulla olleet kolme kaariovellaista parveketta ja niiden yläpuolinen korkea kolmiopääty. Kaikki julkisivukoristeet, mm. parvekeovia ympäröineet profiloituneet listoitukset ja jyrkät räystäsluot karstiin samalla. Rakennuksessa 1005 oli korjauksen jälkeen yhdeksän kahden huoneen asuntoa ja yksi kolmio. Rakennuksessa 1006 oli kuusi kaksiota ja kaksi kolmen huoneen asuntoa yhden porrashuoneen varassa. Rakennukset on peruskorjattu 2000-luvulla ja ne ovat Kruunuasuntojen hallinnassa.

Bergabon huvilan koillispuolisessa, kahden kallion välisessä painanteessa oli neuvostoaikana henkilökunnan asuinrakennusten alue. Siellä oli kymmenisen kahden asunnon taloa, joista parhaassa kunnossa olivat kahdeksan asbestilevyin vuorattua parakkia. Parakkien ja huvilan välillä lähellä rantaa oli suurempi hirsinen kasarmirakennus. Pääosa alueen rakennuksista purettiin,

Storträskin lähellä ollut kolmikerroksinen upseeritalo vastasi Upinniemen asuinrakennusta 1005. SA-kuva

Oik.: Asuinrakennukset 1005 ja 1006 kesällä 1956 alkuperäisine julkisivujäsentelyineen. Rakennukset eivät olleet identtisiä, rakennuksessa 1005 oli mm. parvekke myös ullakkokerroksessa (puiden takana). SA-kuva

1005 ja 1006

ASUINRAKENNUKSET

1954 NL – 1959 peruskorjaus ja muutos, mm. kattomuotoa ja julkisivuja yksinkertaistettu – 2000-l peruskorjaus.

Kaksikerroksiset tiilirakennukset, asuinpinta-alat 880 m² ja 772 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, harjakatto.

Alla: Kaksi sisäkuvaa vuodelta 1956 Obbnäsin upseeriasunnoista: hella ja koristetapetointia. SA-kuva

1001–1003

ASUINRAKENNUKSET

1959–60, yksi 27 huoneiston ja kaksi 36 huoneiston kerrostaloa, PLM rakennusosasto, arkkitehti Heidi Vähäkallio-Hirvelä – 1996–97 peruskorjaus, Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin, mm. portaiden ja yläparvekkeiden katokset.

Kolmikerroksisia betoni- ja tiilirunkoisia rakennuksia, 2280, 2640 ja 2685 m². Julkisivut rapattu ja maalattu, harjakatto.

1014

VARUSKUNTATOIMISTO

1968, alkujaan pankkirakennus, suunnittelija ei tiedossa – 1976 PLM rakennustoimistoksi – 1988 kerho-huoneisto – 1995 komendantintoimistoksi.

Yksikerroksinen tiilirakennus 80 m². Julkisivut puhtaaksimuurattu, aumakatto (alunp. tasakatto).

kun niiden paikalle rakennettiin vuosina 1959–60 valmistuneet **asuinkerrostalot 1001–1003**. Samalla Bergabon ja Bredvassin huviloille johtaneet tiet yhdistettiin nykyiseksi Upinniemen rantatieksi.

Uudet asuinrakennukset olivat puolustusministeriön rakennusosaston arkkitehdin Heidi Vähäkallio-Hirvelän suunnittelemaa tyypitaloja. Lähes samojen piirustusten mukaan on rakennettu henkilökunnan asuintaloja monille muillekin tämän ajan varuskunta-alueille. Samaa yhden porrashuoneen ympärille kiertävää pohjakaavaa voitiin yhdistää useamman ”lamellin” ryppäiksi portaittain, jolloin päätyasuntojen näkymät säilyivät. Pohjakaavaa voitiin muuntaa halutun asuntotyyppikokoon aikaansaamiseksi. Ensin valmistuneessa rakennuksessa 1001 oli yhdeksän yksiötä ja 18 kpl neljän huoneen asuntoa, ja seuraavissa taloissa kummassakin 18 kpl kaksioita ja saman verran kolmioita.

Seuraavat uudet asuintalot valmistuivat Rantatien pohjoispäähän Dragesvikin ranta-alueelle. Alueella oli neuvostoajalla sijainnut huonokuntoinen, seitsenhuoneinen asuinparakki. Jo Obbnäsin tilan aikana ranta-alueelta oli myyty hiekkaa ja neuvostoaikana hiekanottoa oli edelleen kasvatettu. Lahden rantaan rakennettu, nyt jo purettu kaksiosainen, nosturein varustettu laituri on saattanut olla hiekkaproomujen lastausta varten.

Kolme vuosina 1962–63 valmistunutta, 2000-luvulla purettua betoni-

RAKENNUSTOIMISTO

1961, alkujaan kauppa, baari, posti ja parturi sekä kolme asuinhuoneistoa, suunnittelija ei tiedossa – 1988 kaupan muutos PLM rakennustoimistoksi – 1994 postin muutos karttavarastoksi.

Yksi-kaksikerroksinen betonirunkoinen rakennus, 1232 m². Julkisivut tiiltä, lasia ja minerit-levyä, harjakatto.

Upinniemen "liikekeskusta" kesäkuussa 1972. Etualalla silloinen pankkirakennus 1014 ja taustalla liiketalo 1016. SA-kuva

runkoista asuintaloa rakennettiin Rantatien ja hiekanottopaikkojen väliselle alueelle. Arkkitehtitoimisto Lammin-Soila Erikssonin (myöhemmin Arkkitehtitoimisto Tyyne ja Reino Lammin-Soila) suunnittelemat kaksikerroksiset viisi-, kuusi ja seitsemänportaiset rakennukset edustivat 1960-luvun varuskuntien tyyppiasuinrakentamista. Tasakattoisten rakennusten julkisivuissa oli käytetty kahi-tiiliä ja minerit-levyjä.

Asuintalojen länsipuolelle Rantatien varteen valmistui vuonna 1961 pitkänomainen **liikerakennus 1016**. Katutasossa oli ravitsemusliike, kauppa, posti ja parturi, joiden hoitajille oli asunnot rakennuksen toisessa kerroksessa. Tien toiselle puolelle rakennettiin vuonna 1968 Kirkkonummen kunnan kansakoulurakennus ja sen viereen piskuihin **osuuspankkirakennus 1014**.

Upinniemen koulu.

Tiensuuuntaiset, mineriitti- ja kahitiilipintaiset horisontaalijulkisivut loivat syrjäiselle varuskunta-alueelle 1960-luvun lähiö- tai pikkukaupunkikeskuksen tuntua. Upinniemessäkin eivät koulu-, kauppa, posti- ja pankkipalvelut ole säilyneet myöhempien aikojen muutoksissa. Liikerakennuksen alkuperäiskäyttäjistä ainoastaan baari ja parturi ovat jäljellä. Kaupan tilat otettiin 1980-luvun lopussa puolustusministeriön rakennustoimiston käyttöön. Jo 1970-luvulla lakkautettu pankki on nykyisin varuskuntatoimistona.

Upinniemen **varuskuntakerho 1014** valmistui vuonna 1966 Bredvassin huvilan luokse Upinniemen läntiseen niemeen. Huvila-alueen luoteispuolella oli jo neuvostoaikana kookas hirsinen upseerikerho. Sen etelään suuntautuneen verannan ja sen yläpuolisen päätykolmion räystäslistat, kaiteet ja pylvää oli koristeltu venäläistyyllisin koristeleikkauksin. Rakennus oli tarkoitus varhaisten suunnitelmien mukaan ottaa myös suomalaisen varuskunnan kerhokäyttöön. Jostain syystä näin ei tehtykään, vaan upseerikerhona käytettiin 1960-luvun alussa Bredvassin huvilaa.

Uudessa, Arkkitehtitoimisto Pentti Aholan suunnittelemassa varuskuntakerhossa yhdistettiin upseeri- ja aliupseerikerhot saman katon alle niin, että juhlasali- ja keittiötilat olivat yhteiset, mutta mm. naulakko-, wc-, seurustelu- ja baaritilat erilliset. Sisäarkkitehtuurille on leimallista erikorkuisilla muurimaisilla seinillä luotu tilanjako, joka avaa näkymiä Dragsvikinlahdelle ja Upinniemenselälle.

Oik. alla: Varuskuntakerhon upseeripuoli nykyään. Arkkitehtitoimisto Pentti Aholan suunnittelemassa, vuonna 1965 valmistuneissa Espoon Hakalahdon atriumtaloissa käytettiin samantapaista, eri kokoisin muuripinnoin toteutettua tilanjakoa.

Neuvostoajan upseerikerho, joka sijaitsi varuskuntakerholle vievän tien pohjoispuolella. Kuva vuodelta 1956. SA-kuva

Bredvass-huvila ennen sotia. Teoksesta: Auvinen, Obbnäs – Upinniemi (alkuperäinen Degerthien sukuarkisto)

1004

KERHORAKENNUS

1966, Arkkitehtitoimisto Pentti Ahola, pääosin alkuperäisasussa.

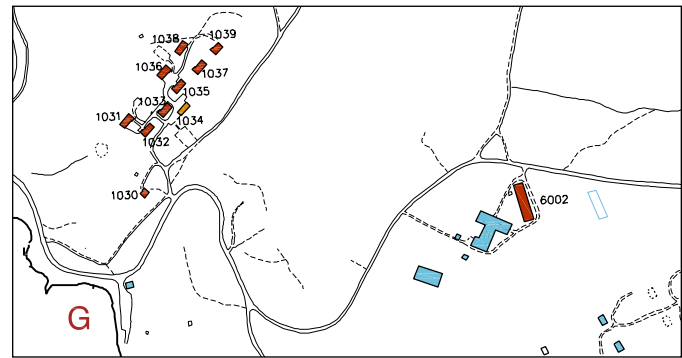
Kaksikerroksinen, betonirunkoinen rakennus, 1782 m². Julkisivut minerit-levyä, tasakatto.

G HARJUKYLÄN ASUINALUE

1030 Asuinrakennus NL

1031–1039 Asuinrakennukset NL

Osa-alue G käsittää Dragesvikin pohjoispuoliselle, entiselle Edön tilan alueelle neuvostoaikana rakennetun Harjukylän asuinalueen.

Edön tilan kallioiselle alueelle sijoitettiin neuvostoaikana Obbnäsin muonaja energiahuollolle tärkeitä toimintoja. Pohjoisessa Niittylammen rannassa oli pumppaamo, jonka vesi varastoitui Edön päärakennuksen länsipuolisen kallion päälle rakennettuihin juomavesisäiliöihin. Hieman etelämpänä oli keskusleipomo, jossa oli suuren tiilisen leipomorakennuksen lisäksi varasto- ja ruokalarakennuksia sekä asuntoalue. Dragesvikin rannassa oli kookas, kallioon kolmeen kerrokseen louhittu varavoima-asema. Alueen itäosaan, nykyisen Korsumäen sisälle oli rakenteilla Porkkalan laivastotukikohdan sodanajan komentokeskus.

Edön alueen länsireunalla, Myllysuosta nousevalle mäennpyylle ”Harjukylään” on neuvostoaikana rakennettu yhdeksän sotasataman henkilökunnan käytössä ollutta **puuasuinrakennusta 1030–1033 ja 1035–1039**. Niistä kahdeksan on samanlaisia kahden asunnon paritaloja, jotka oli ryhmitetty kahteen jonoon lähemmäs toisiaan. Yksi pienempi yhden asunnon talo on hieman erillään etelämpänä. Vanhoista ilmakuvista päätellen alueella on saattanut olla enemmänkin rakennuksia, jotka on ehditty purkaa vuokra-ajan loppuun mennessä.

Harjukylän rakennukset olivat vuodesta 1956 lähtien Helsingin laivasto-aseman asettaman Porkkalan vartio-osaston majoituskäytössä. Tänä aikana niiden riesana oli ajoittain runsas rotta- ja torakkakanta. Kaikki rakennukset korjattiin perusteellisesti 1960-luvun vaihteeseen mennessä. Silloin niistä riisuttiin kaikki venäläiset tyylipiirteet, kuten koristesahatut verannankaiheet ja ikkunoiden verholistat ja -luukut. Ulkoverhoilu uusittiin ja ikkunat ajanmukaistettiin. Kaksi rakennuksista (1036, 1038) otettiin vuonna 1959

1030

ASUINRAKENNUS

NL, mahdollisesti sotakorvaustalo, yksi asunto – 1959 peruskorjaus, mm. ulkoverhoilu, ikkunat ja ovet uusittu.

Yksikerroksinen hirsirakennus, 64 m². Julkisivut vaakalaudoitettu ja maalattu, harjakatto.

Rakennus 1030

Harjukylän asuintalot olivat kesällä 1956 Porkkalan vartioston käytössä. SA-kuva

Kuvassa vuodelta 1956 on todennäköisesti rakennus 1031. SA-kuva

kansakoulun käyttöön, kunnes uusi kansakoulu valmistui 1968. 1960-luvun alussa alueelle rakennettiin myös uusi pesutupa- ja saunarakennus 1034, jotta asukkaiden ei tarvinnut enää käyttää varuskunnan toisella puolella sijaitsevaa saunarakennusta 2004.

Erillinen asuinrakennus 1030 on edelleen asuinkäytössä ja pitkälti 1950-luvun asussa. Muita ryhdyttiin peruskorjaamaan 1990-luvun alusta lähtien rikosseuraamusviraston työsiirtolan asuntola-, ruokala- ja toimistokäyttöön. Kaksi itäisintä rakennusta 1037 ja 1039 otettiin viimeisenä korjauksen alle, ja ne jäivät sisätiloiltaan keskeneräisiksi työsiirtolan muuton takia vuonna 1998. Tämän jälkeen rakennukset ovat olleet varuskunnan käytössä.

1031–1033 ja 1035–1039

RAKENNUKSET

NL, alkujaan asuinrakennuksia à kaksi asuntoa, mahdollisesti sotakorvaustaloja – 1959 rakennusten 1031–1033, 1037 ja 1039 peruskorjaus asunnoiksi sekä 1036 ja 1038 kansakouluksi, mm. ulkoverhoilu, ikkunat ja ovet uusittu – 1991–95 asuntola-, toimisto- ja ruokalatiloiksi, rakennukset 1037 ja 1039 jäivät keskeneräisiksi.

Yksikerroksisia hirsirakennuksia, à 132 m². Julkisivut vaakalaudoitettu ja maalattu, harjakatto.

RAKENNUSVAIHEET, S. 8–43

- 1 Luvun *Obbnäs ennen vuokra-aikaa* eli Obbnäsin tilan, Dragen, Hevonpään ja muiden lähitilojen vaiheiden päälähteenä käytetty: Lindqvist, *Mitt förlorade paradiset*, s. 43–51, 60–68, 79, 100–109, 114–116, Maanmittaushallituksen uudistusarkiston kartat, KA sekä Auvinen, *Obbnäs – Upinniemi, Suomenlahden meripuolustusalueen tukikohta*, s. 80–96.
- 2 Lindqvist – Ojanen, *Taiteilijakoteja*, s. 225–231; *Eliel Saarinen: Suomen aika*, s. 302.
- 3 Lindqvist, s. 46, 103–104.
- 4 Lindqvist – Ojanen, s. 235.
- 5 Vehmas, *Mäkiluoto – Porkkalan linnoitus*, s. 5–8; Lindqvist – Ojanen, s. 235.
- 6 *Eliel Saarinen: Suomen aika*, s. 327.
- 7 Ilmavoimien kuvakokoelman ilmakuvat 1933 ja 1935, Sotamuseo.
- 8 Leskinen, *Veljien valtiosalaisuus*, s. 106–108. Rannikkotykistörykmentti 1:n komentaja eversti Marjanen 31.8.1939 Merivoimien esikuntaan, KA T-1168.
- 9 Neuvostoliiton yleisten tukikohtajärjestelyjen 1944–45 päälähteinä on tässä luvussa käytetty: *Boevaja letopis voenno-morskogo flota 1944*, s. 270–271, 276–278, 280, 283–286, *Porkkala – Tapahtumien keskellä*, s. 90–98, 110–124 sekä Manninen, *Porkkalan vuokra-alue*. Tukikohdan yksityiskohtaisemman järjestelyn ja siellä olleiden joukkojen päälähteenä käytetty: Porkkalan rajavartioston esikunta, kapteeni P. Norovuori, *Tietoja Porkkalan vuokra-alueella toimineista venäläisistä sotilasosastoista 8.12.1956* sekä siihen liittyvä Porkkalan vuokra-alueen tiedustelumateriaali 1956, KA T20121/1, valokuvat vuodelta 1956, SA-kuva sekä Kirkkonummen kartta-palvelun historiallinen ilmakuva-aineisto.
- 10 *Porkkala – Tapahtumien keskellä*, s. 54, 56.
- 11 Leskinen – Silvast, *Suljettu aika*, s.101, 118.
- 12 Volkov, *Na Baltvoenmorstroje*, s. 68.
- 13 Obbnäsin alueelta löytynyttä VMSU-101:n kirjeenvaihtoa Tallinnan merisotarakennushallinnon ja Moskovan pääsotarakennushallinnon kanssa vuosilta 1947–48 on säilynyt poikkeuksellisen hyvin, KA T-20121/1.
- 14 Neuvostolaivaston toiminnasta Porkkalan vesillä kts. tiedusteluraportit 1949–55, CIA.
- 15 Berežnoj, *Korabli i suda VMF SSSR 1928–1945*; *Porkkala – Tapahtumien keskellä*, s. 122; Manninen, *Monitori Vyborg Porkkalan tulivoimana*.
- 16 Saaristolaivastoprikaatin olosuhteista: Dukelskij, *Propavšij vimpel*.
- 17 Vartioveneet luettelut sotilasosasto 22842:n ”kohteina” 651–655, KA T-20121/1. Tiedot rykmentin esikunnan sijoituspaikoista: Leskinen – Silvast, *Suljettu aika*, liite-kartta 5.12.1944 ja Norovuori, s. 12, KA T-20121/1.
- 18 *Vooružennie Sily SSSR posle Vtoroj Mirovoj vojny: ot Krasnoj armii k Sovetskoi*; 53. Er. kk-tykkirykmentin sijoituksesta: Norovuori, s. 22–29, KA T-20121/1.
- 19 Kirjeet v. 1955, KA T-20121/1.
- 20 Tiedusteluraportit rakennustöistä 1952–1953; CIA; Širokorad, *Rossijskie voennye bazy za rubežom XVIII-XXI vv.*
- 21 Tiedusteluraportit ilmatoiminnasta 1953–1954; CIA.
- 22 *Sokraštšenie vooružennyh sil SSSR v seredine 50-h godov.*
- 23 *Porkkala – Tapahtumien keskellä*, 105–109. Porkkalan inventoinnit 1956, KA T-20121/1.
- 24 Porkkalan alueen suunnittelua ja käyttöä käsittelevän luvun päälähteinä käytetty: Merivoimien esikunta, *Alustava suunnitelma Helsingin laivastooseman ja 2. Lippueen siirtymisestä Obbnäsin alueelle 19.4.1956*, KA T-26862/14; Pääesikunta, *Yleissuunnitelma Porkkalan alueen käytöstä 6.10.1956*, KA T-22220/191; HellAs komentaja Fabritius 6.2.1959 Merivoimien komentajalle, *HellAs ja Hellp:n siirtymisedellytykset Porkkalaan 1959 ja Porkkalan varuskunnan rakennustööhjelma 1.10.1959*, KA T-22337/32. Rakennus- ja suunnittelijatietoja: Senaatti-kiinteistöt, *Upinniemen Varuskunnan rakennuskantaesittely*.
- 25 *Porkkala – Tapahtumien keskellä*, s.184.
- 26 Tiedustelutulokset 21.1–1.2.1956, KA T-20121; Porkkalan alueen hallinto- ja toimikunnalta 19.3.1956 Puolustusministeriölle ja Pääesikunnan määräys 29.3.1956, KA T-22220/191; Myllyniemi – Räihä, *Suomenlinnan rannikkorykmentti 1918–1998*, s.119–120.
- 27 Lehtileike 1.4.1956, KA T-24827:52–53.
- 28 Pääesikunta 25.4.1956 Puolustusministerille, KA T-22220/191. Tervasmäki, *Puolustus-hallinto sodan ja rauhan aikana 1939–1978*, s. 291.
- 29 *Puolustusvoimat, Entiset joukko-osastot 1945–2005*, s.160; Myllyniemi – Räihä, s. 133–135.
- 30 Tervasmäki, s. 292–293, 359; *Puolustusvoimat, Entiset...*, s. 190, 193–194, 197, 204; *Suomen laivasto 1918–1968*, s. 429–430.
- 31 Myllyniemi – Räihä, s.109–110, 112, 115, 129–131.
- 32 *Puolustusvoimat, Entiset...*, s.166; Myllyniemi – Räihä, s. 109–110, 112.
- 33 Pääesikunta 18.9.1956 Puolustusvoimain komentajalle ja Meripuolustuksen tarkastaja M.J. Miettinen 18.9.1956 Puolustusvoimain komentajalle, KA T-23107/5.
- 34 HellAs mielialailmoitukset 1956–1957, KA T-22256/10.
- 35 Myllyniemi – Räihä, s. 121.
- 36 Helsingin Sanomat ja Uusi Suomi 22.7.1956.
- 37 Mielialailmoitukset ja HellAs komentaja Kivikuru 30.9.1957 PE ulkomaanosastolle, KA T-22256/10.
- 38 Myllyniemi – Räihä, s.112.
- 39 *Meripuolustuksen toimintakertomus 1/1957*, 14.3.1957, KA T-23107/6; *Suomen laivasto 1918–1968*, s.429–430; Auvinen, s.139.
- 40 Tervasmäki, s.257, 332.
- 41 Tervasmäki, s. 359.
- 42 HellAs mielialailmoitukset, KA T-22256/10.
- 43 Pääesikunta (PE) 18.4.1959 puolustusministeriölle (PLM), KA T-22220/191; Myllyniemi – Räihä, s.129–131; *Puolustusvoimat, Entiset...*, s.260.
- 44 HellAs komentotoimisto 6.2.1959 Merivoimien komentajalle T-22337/32; HellAs huoltopäällikkö Veromaa 25.5.1959, KA T-22350/2.
- 45 PE 18.4.1959 PLM:lle, KA T-22220/191; HellAs komentaja Fabritius 10.7.1959, KA T-22337/32.
- 46 HellAs mielialailmoitus ja HellAs komentaja 3.3.1961 MeVE, KA T-22256/10; Tervasmäki, s. 364; Myllyniemi – Räihä, s.129–131.
- 47 Tietoja arkkitehdeista: Vesikansa, *Brutalism in wilderness: Finnish military bases in the 1960s and 1970s*.
- 48 PLM 10.5.1960 Pääesikuntaan ja Puolustusvoimain komentajan Simeliuksen käsky 11.5.1960, KA T-22220/191.
- 49 MeVE 18.10.1960 majoitustiloista, KA T-22256/10.
- 50 *Suomen laivasto 1918–1968*, s.420, 422–423; Manninen, *Monitori Vyborg...*
- 51 Auvinen, s. 38; Tervasmäki, s. 359–363.
- 52 Myllyniemi – Räihä, s. 145–146, 155–157, 168–170.
- 53 *Suomen laivasto 1918–1968*, s. 431.
- 54 Auvinen, s. 181–182.
- 55 Myllyniemi – Räihä, s.168–170; *Suomen laivasto 1969–2003*, s. 294. Tämän luvun rakennus- ja suunnittelijatietojen päälähteenä: Senaatti-kiinteistöt, *Upinniemen Varuskunnan rakennuskantaesittely*.
- 56 Auvinen, s. 95, 158.
- 57 Myllyniemi – Räihä, s.225–226; *Porkkala – Tapahtumien keskellä*, s.179–180 ja *Suomen laivasto 1969–2003*, s. 71–72.
- 58 *Puolustusvoimat, Entiset...*, s.190, 193–194, 197, 204; *Suomen laivasto 1969–2003*, s. 78–79, 82; Myllyniemi – Räihä, s.188; *Porkkala – Tapahtumien keskellä*, s.180–181.
- 59 Nykytilannetiedot: <http://merivoimat.fi/joukko-osastot>.

OSA-ALUEET, S. 44–103

- 1 Osa-alueet -osan lähteinä on käytetty pääosin Rakennusvaiheet-osassa mainittuja lähteitä. Rakennusten suunnittelija-, muutos- ja käyttötietojen päälähteenä käytetty: Senaatti-kiinteistöt, *Upinniemen Varuskunnan rakennuskantaesittely*.
- 2 *Suomen laivasto 1969–2003*, s. 294.
- 3 Lindqvist, s. 102–109 ja Lindqvist – Ojanen, s. 225–231.
- 4 Myllyniemi – Räihä, s.251.
- 5 Päivämäärän muistio (tod.näk. 4.1956), KA T-26862/14.
- 6 Auvinen, s.142.
- 7 Auvinen, s. 139.

ARKISTOT

Central Intelligence Agency, CIA (internet-kokoelma)

Kansallisarkisto, KA

Helsingin Laivastoasema

Maanmittaushallitus

Merivoimien esikunta

Porkkalan varuskunta

Puolustusministeriö

Pääesikunta

Sotahistoriallinen tutkimuslaitos

Suomenlinnan rannikkotykistörykmentti

Topografisten karttojen kokoelma

Valtiokonttori

Kirkkonummen karttapalvelu

Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos

Museovirasto, MV

Sotamuseo

Ilmavoimien kuvakeskus, IlmKK

Puolustusvoimien kuvakeskus, SA-kuva

SANOMALEHDET

Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Nya Pressen, Suomen sosialidemokraatti, Uusi Suomi

KIRJALLISUUS

Auvinen, Eero: Obbnäs – Upinniemi, Suomenlahden meripuolustusalueen tukikohta. Uusikaupunki, 1999.

Berežnoj, S.S.: Korabli i suda VMF SSSR 1928–1945. Moskva, 1988.

Boevaja letopis voenno-morskogo flota 1944. Moskva, 2006.

Dukelskij, Vladimir: Propavšij vypel. <http://diving.ee/articles/art019.html>

Hausen, Marika – Mikkola, Kirjo – Amberg Anna-Liisa – Valto Tytti: Eliel Saarinen: Suomen aika. Suomen rakennustaiteen museo, 1990.

Ivkin, V.I.: Gosudarstvennaja vlast SSSR 1923–1991. Moskva, 1999.

Leskinen, Jari: Veljien valtiosalaisuus. Juva 1999.

Leskinen, Jari – Silvast, Pekka: Suljetu aika. Porkkala Neuvostoliiton sotilaallisena tukikohtana vuosina 1944–1956. 2006.

Lindqvist, Leena – Ojanen, Norman: Tai-teilijakoteja. Keuruu, 2006.

Lindqvist, Rafael: Mitt förlorade paradiset – Bilder och minnen från Obbnäs och omnejd. Helsingfors, 1946.

Manninen, Ohto: Monitori Vyborg Porkkalan tulivoimana. Sotilasaikakauslehti 2001.

Manninen, Ohto: Porkkalan vuokra-alue, käsikirjoitus 17.1.2006.

Myllyniemi, Seppo – Räihä, Eino: SIRR – Suomenlinnan Rannikkorykmentti 1918–1998. Rannikkotykistön upseeriyhdistys, 1998.

Mäkinen, Anne: Suomen valkoinen sotilasarkkitehtuuri 1926–1939. Bibliotheca Historica 53, 2000.

Peretšen no 19: organov upravljenija, soedinenii krasnoznamennogo Baltijskogo flota, Ladožskoj voennoj flotilii i Ilmenskogo otrjada korablej, vohodivših v sostave dejstvujušej armii v period Velikoj Otečestvennoj vojny. Moskva 1960

Porkkala on meidän – Jälkikatsaus sanoin ja kuvin, toim. Kai Brunila. Porvoo, 1956.

Porkkala – Tapahtumien keskellä, toim. Jarmo Nieminen. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos. Helsinki, 2009.

Porkkalan kohtalot, toim. Kai Brunila. Kirkkonummen kunnan kulttuurilautakunnan julkaisu, Hanko, 1986.

Puolustusvoimat – Entiset joukko-osastot 1945–2005, Suomen puolustusvoimien joukko-osastoperinteet, Osa 2, toim. Markku Palokangas. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2013

Selén, Lena – Gottberg, Berndt: Porkkala-Udd : elämää vuokra-ajan käännteissä. 2010.

Širokorad, Aleksandr: Rossijskie voennye bazy za rubežom. XVIII–XXI vv. Vetše 2013.

Silvast, Pekka: Hanko ja Porkkala: Neuvostoliiton meritukikohdat. 2015.

Silvast, Pekka: Porkkala 1944–1956 Neuvostoliiton merisotilaallinen tukikohta, tutkimusraportti. Sotamuseo 1/1991.

Sokraštšenie vooružennyh sil SSSR v seredine 50-h godov, Voennye arhivy Ros-siii 1/1993, s. 271–308. Moskva, 1993.

Sovetskaja armija v gody ”holodnoj vojny” (1945–1991), toim. V.I. Feskov – K.A. Kalašnikov – V.I. Golikov. Tomsk 2004.

Suomen laivasto 1918–1968, osa II. Meriupseeriyhdistyksen julkaisu. Helsinki, 1968.

Suomen laivasto 1969–2003. Meriupseeriyhdistys ry & Suomi Merellä-säätiö, 2008.

Suomen puolustusvoimien joukko-osastoperinteet, toim. Marko Palokangas. Sotamuseon julkaisuja 1/2008. Jyväskylä, 2008.

Tervasmäki, Vilho: Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana 1939–1978. Hämeenlinna, 1978.

Upinniemen Varuskunnan rakennuskantaesittely (moniste), Senaatti-kiinteistöt (n.a.).

Vehmas, O: Mäkiluoto – Porkkalan linnaitus. Rannikon puolustaja 3/1967, s. 5–8.

Vesikansa, Kristo: Brutalism in wilderness: Finnish military bases in the 1960s and 1970s -esitelmä, Between Architecture of War and Military Urbanism, 10th Urban and Landscape Days, Tallinna, 25.–28.4.2013.

Volkov, V: Na Baltvoenmorstroe, Voennostoritšeskij žurnal 10/1978, s. 67–73.

Vooružennie Sily SSSR posle Vtoroj Mirovoj vojny: ot Krasnoj armii k Sovetskij, toim. Vitali Feskov – Konstantin Kalašnikov – Valeri Golikov – Sergei Slugin. 2013.

SUULLISET TIEDONANNOT

Ulf Jakobsson, Puolustushallinnon rakennuslaitos. Upinniemi, syksy 2016.

Rannikkojääkärien varustetarkastus Obbnäsin urheilukentällä kesäkuussa 1962. Taustalla metsän siimeksessä uusi esikuntarakennus ja antennimasto sekä kaksi neuvostoaikaista puista asuinrakennusta. Voutilainen / MV

